

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

EMİN ÖZDEMİR'İN DİL, EDEBİYAT VE EĞİTİM ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu ATILGAN

Ankara,

Kasım, 2011

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

EMİN ÖZDEMİR'İN DİL, EDEBİYAT VE EĞİTİM ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu ATILGAN

Danışman: Prof. Dr. Sedat Sever

Ankara,

Kasım, 2011

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim
Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı- Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı- Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı- Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / 20..

(İmza Yeri)

Akademik Unvanı, Adı- Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Dil, toplumların kültürel birikimlerini gelecek kuşaklara aktaran bir iletişim ve düşünme aracıdır. Aynı dili konuşan bireyler arasında güçlü bir bağ oluşmakta; bu bağ, ulusal bilinci oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplumların sürekliliğinde dilin önemi yadsınamaz. Bireylerin anadillerini doğru bir biçimde öğrenebilmeleri eğitimin hedefleri arasındadır. Günümüz çağdaş toplumlarında eğitim çok boyutlu bir çerçevede şekillenmekte, bu evrede nitelikli bir dil eğitimi ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyet döneminin atılımlarından olan Dil Devrimi, Türk tarihinde bilimsel uyanışın ilk ve en önemli adımlarından biridir. Dil Devrimi ve dilde özleşme birbiri içinde yinelenen çok yönlü ve toplumsal olgulardır. Bu bakımdan kimi savların örtüştüğü görülebilir. Bu araştırma toplum, dil ve çağdaş eğitim kavramları doğrultusunda şekillenmiştir.

Araştırmanın dilci, eğitimci ve yazar Emin Özdemir üzerinde yoğunlaşmasında temel belirleyici, Özdemir'in dil ve eğitim olgularını çok boyutlu bir anlayışla inceleme konusu yapmış olmasıdır. Araştırmayla birlikte, dil ve toplumsal yapı arasındaki ilişki somutlaşmış, Özdemir'in dil, edebiyat ve eğitim alanlarına ilişkin görüşleri doğrultusunda yeni ve çağdaş bir eğitim sisteminin nasıl olması gerektiğine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, Özdemir'in yapıtlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi belirlenmiş, sınırlılıklar, yöntem ve örneklem oluşturulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde, "Emin Özdemir'in Dil Anlayışı"; Cumhuriyet döneminin atılımlarından olan "Dil Devrimi", "Yazı Devrimi" ve "toplumsal değişim" odağında, "dil" kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, "Emin Özdemir'in Yazın (Edebiyat) Anlayışı", "insan imgesi" ve "yazın eğitimi" kavramlarının odağında belirlenmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde, “Emin Özdemir’in Eğitim Anlayışı” yapıtlarının ve bilimsel nitelikli makalelerinin tanıklığında belirlenmiş, elde edilen görüşler doğrultusunda kuramsal çerçeve çizilmiştir.

Özdemir’in yaşamöyküsü, kitapları, makaleleri ve çocuk edebiyatı yapıtları bu çalışmanın ekler bölümünde “Emin Özdemir’in Yaşamöyküsü” başlığı altında sunulmuştur.

Bu araştırmanın Türkçe- Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine, sınıf öğretmenlerine, dilbilim alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Tez çalışmam süresince bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Sedat Sever’e, çalışmamın odağında olan ve görüşleriyle beni yönlendiren saygıdeğer hocam Emin Özdemir’e, beni daima destekleyen aileme ve nişanlım Şahin Susam’a teşekkür ederim.

Arzu ATILGAN

Kasım 2011

ÖZET

EMİN ÖZDEMİR'İN DİL, EDEBİYAT VE EĞİTİM ANLAYIŞI

Atılğan, Arzu

Yüksek Lisans, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı GSE Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sedat Sever

Kasım 2011, xiv+ 153 sayfa

Emin Özdemir yapıtlarını, *dil*, *toplum* ve *eğitim* bağlamında ele alarak yaratma yoluna giden bir dilci, eğitimci ve yazardır. Emin Özdemir, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte değişim sürecine giren Türkçenin yenileşme sancılarını, bu sancıların toplumsal ve ekin sel yansımalarını nesnel bir bakış açısıyla yapıtlarına yansı tma başarısı göstermiş bir öğretmendir.

Emin Özdemir yapıtlarında dilin, edebiyatın ve eğitimin sorunlarını gözlem gücünü kullanarak incelemeye çalışır, bu incelemelerinden çıkan sonuçları yalın bir biçimle okura ulaştırır. Yargıları okuru düşünmeye, eleştirmeye yöneltir. Yapıtlarında salt Türkçenin değil tüm dillerin yaşayabileceği değişim süreçlerini, birey ve toplum bağlamında ele alır. Çağa ayak uydurabilmenin bilimsel verilerin ışığında olabileceğini, geçmişe bağlı kalan belleklerin yeniliğin getirmiş olduğu bilimsel verileri doğru bir biçimde anlayamayacaklarını savunarak okuru bu görüşler doğrultusunda düşünmeye çağırır.

Bu tezin amacı, Emin Özdemir'in yapıtlarını nesnel bir bakış açısıyla değerlendirerek, yazarın dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşlerini belirlemektir. Çalışma betimsel bir çalışmadır. Çalışmada, Özdemir'in yazınsal ve öğretici boyutlu yapıtları kaynak taraması yapılarak belirlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Elde edilen yapıtların tanıklığında yazarın dil, edebiyat ve

eğitime ilişkin görüşleri belirlenmiş, elde edilen veriler raporlaştırılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular; Emin  zdemir'in dil olgusunu toplumsal yapıyla bağları açısından değerlendirdiğini ve eğitimin bireysel gelişime katkısını çok boyutlu olarak irdelediğini göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: *Dil, Edebiyat, Eğitim, Toplum*

ABSTRACT**EMİN ÖZDEMİR'S CONCEPT OF LANGUAGE, LITERATURE AND
EDUCATION****Atilgan, Arzu****Master Of Science, Department Of Cultural Foundations Of
Education****Branch Of Fine Arts Education****Thesis Advisor: Prof. Dr. Sedat Sever****November 2011, xiv+ 153 Page**

Emin Özdemir is a linguist, educator and author who creates his works by handling them in the context of language, society and education. Emin Özdemir is a teacher who succeeded in objectively reflecting the modernization throes of Turkish, which was in the process of change with the proclamation of the republic, and the social and cultural reflections of these throes.

Emin Özdemir, in his works, tries to examine the issues of language, literature and education using his power of observation; and delivers the results of these observations to the reader through a simple format. His judgments lead the reader to think and criticize. He addresses the processes of change, not only Turkish but also all languages may experience, in his works in the context of individual and society. Arguing that coping with the time may be possible only in the light of scientific data, and that memories depending on the past cannot understand the scientific data in the correct manner, he calls the reader to think in line with these opinions.

The aim of this thesis is to determine the Özdemir's views on language, literature and education by evaluating his works objectively. This is a descriptive study. In the study, Özdemir's works of literary and educational dimension have been identified and classified by scanning resources. In the testimony of the works obtained, the author's views on language, literature and education have been determined; and the data obtained have been reported. The findings of this research have shown that Emin Özdemir evaluates the phenomenon of language in terms of its link with social structure, and that he examines the contribution of education to individual development in a multi-dimensional way.

Key Words: *Language, Literature, Education, Society*

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Tümcesi	4
1.2. Amaç	5
1.3. Önem.....	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Yöntem	6
1.6. Evren ve Örneklem.....	6
1.7. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

EMİN ÖZDEMİR'İN DİL, EDEBİYAT VE EĞİTİM ANLAYIŞI

2.1. EMİN ÖZDEMİR'İN DİL ANLAYIŞI	8
---	---

2.1.1. Dil Olgusu ve Toplumsal Yapıya İlişkin Görüş ve Düşünceleri	8
2.1.2. Dil Devrimi ve Yazı Devriminin Toplumsal Yansımalarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri	13
2.1.2.1. Dil Devrimine Yönelik Eleştirilere İlişkin Görüş ve Düşünceleri	33
2.1.3. Dilin Sözdağarcığına İlişkin Görüş ve Düşünceleri.....	47
2.1.3.1. Yeni Sözcüklerin Kullanımı Sorunsalına İlişkin Görüş ve Düşünceleri	55
2.1.4. Günümüz Türkçesi ve Dilsel Kirlenmeye İlişkin Görüş ve Düşünceleri	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. EMİN ÖZDEMİR'İN YAZIN ANLAYIŞI	72
3.1.1. Yazına (Edebiyat) İlişkin Görüş ve Düşünceleri	72
3.1.1.1. Yazarların Dile Etkilerine İlişkin Görüş ve Düşünceleri.....	75
3.1.1.2. Edebiyat Okuruna İlişkin Görüş ve Düşünceleri	79
3.1.2. Ülkemizdeki Yazın Eğitime Yönelik Görüş ve Düşünceleri.....	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. EMİN ÖZDEMİR'İN EĞİTİM ANLAYIŞI.....	85
4.1.1. Eğitime İlişkin Görüş ve Düşünceleri.....	85
4.1.2. Çocuk Yazınına İlişkin Görüş ve Düşünceleri	92
4.1.3. Ülkemizdeki Eğitim Sistemine Yönelik Görüş ve Düşünceleri	98
4.1.3.1. Yabancı Dille Eğitime İlişkin Görüş ve Düşünceleri.....	109

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKLAR	116
EKLER.....	135
EK 1. EMİN ÖZDEMİR'İN YAŞAMÖYKÜSÜ.....	136
EK 2. EMİN ÖZDEMİR'İN İNCELENEN YAPITLARI.....	140
EK 2.1. Emin Özdemir'in Kitapları.....	140
EK 2.2. Emin Özdemir'in Makaleleri ve Denemeleri.....	142
EK 2.3. Emin Özdemir'in Çocuk Kitapları.....	153

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Emin Özdemir, Türkçenin özleştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik görüşlerini öğretici ve yazınsal nitelikli yapıtlarına yansıtmış bir yazardır. Yapıtlarında Türkçenin tarihi gelişimini anlatırken Türkçenin güncel sorunlarına da değinir. Özdemir yapıtlarında; Türkçe ile ilgili düşüncelerini değişik şair ve yazarlardan yaptığı alıntılarla destekler, 'sözcükler' in çok katmanlı boyutlarını irdeleyerek, Türkçenin zenginliğini sergilemeye çalışır.

Gerçekte bütün yazınsal yaratıların özdeği dildir. Dilsel yaratıları okura ulaştırma, onların tadına varma, okurla bütünleşmeyi gerektirir. Bu da Özdemir'in savunduğu temel düşüncelerden biridir. Nitekim aynı düşünceyi Akşit Göktürk de savunur:

“Yazarlar, şairler; yapıtlarıyla okurla bütünleşmeye, görüşlerini, duygularını yazın yoluyla okura ulaştırma amacındadır. Bunu dilin olanaklarından yararlanarak gerçekleştirirler. “Dil içinde bulunan iletişim dizgelerinden her biri belli bir dünyayı bulgulayıp açıklamak amacındaysa, sanat yapıtı da insan yaşamının görünür görünmez yönlerini bulgulayıp bir dilsel düzenleme aracılığıyla (aracılığıyla) sunmak amacındadır” (Göktürk, 1988: 16).

Göktürk (2000: 43)'e göre, “ Her sanatçı gibi yazar da dünyaya belli bir tarihi noktadan, kendi toplumunda bu alanlardaki etkinlikler karmaşası içinden bakar.”

Toplum ile yazarın birbirinden ayrılamayacağını, yazarın toplumsal sorunlara karşı tepkisiz kalamayacağını Özdemir'in yapıtlarının tanıklığında açık bir biçimde gözlemleyebiliriz. Özdemir; yapıtlarıyla Türkçenin etkili kullanımı sorunlarını farklı açılardan ele alıp değerlendirmekte, bu sorgulama sürecinde okuru düşünmeye yöneltmektedir. Yapıtlarında görüşlerini yalın bir biçimle okura ulaştırır. Yalınlık düşünceyi gereksiz sözcüklerle dağıtmadan yoğun bir biçimde anlatmayı gerektirir. Yalınlığın bir boyutu da yazarın kişiliğinden kaynaklanır. Bu yönden yazarın; kendisini rahatsız eden duyguları yapıta yansıtması eylemi, bir bakıma yazarın benliğinin ve olaylara bakış açısının da yapıta yansımasıdır diyebiliriz. Bunu Moran şu tümceleriyle vurgular: *“Yazar, kendisini rahatsız eden, sıkıntı veren duyguları yaratma eylemiyle birlikte okurla paylaşır. Bunlara biçim verip sanat eseri haline getirince rahatlar”* (Moran, 1999: 129).

Dilin dört temel boyutu üzerinde çalışmalar yapan Özdemir, okuma alanında, konuşma alanında ne denli yoğunlaşmışsa aynı yoğunlaşmayı yazma alanında da gösterir. Özdemir, yazma eylemine yönelik bir konuşmasında düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: *“Yaşanılan ya da düşünülüp tasarlanan bir olay, bir durum, bir sorun yazarı çekim alanı içine alır, etkilemeye başlar onu. Giderek bu etki, yazarı yazmaya anlatmaya zorlayan bir itici güce dönüşür. Yazma ve yaratma serüveni de bu gücün yönlendirilmesiyle başlar”* (Özdemir, 2007a: 893).

Özdemir, dilin toplumların yaşamına yön veren önemli bir nirengi noktası olduğunu hissettirir. Dilin özleşmesinin, yabancı dillerin etkisinden kurtulabilmesinin anadili bilinciyle oluşabileceğini, bu bilincin de eğitimle verilebileceğini yapıtlarında ele aldığı örnekler çerçevesinde dile getirir.

Dilin toplumsal bir kurum olduğunu vurgulayarak insanımızın dil bilincini geliştirmeyi eğitim ve öğretimin temel görevlerinden biri sayar. Bunun için de her yurttaşın diline sahip çıkması gerektiğini, bunun bir yurttaşlık ödevi olduğunu yazılarında yineler. Nitekim herkesin dille uğraşamayacağını, dilin bir uzmanlık alanı olduğunu ancak uzmanların dille uğraşabileceğini söyleyenlere şöyle der:

“Tutucuların sık sık yineledikleri demirbaş savlardan biri de şudur: “ Dille uğraşmak dil bilginlerinin işidir. Herkes dille uğraşamaz. Hayvan hastalıklarından veterinerler, insan hastalıklarından doktorlar anladıkları gibi, dilden de, dilin hastalıklarından da ancak dilciler anlar. Veterinerlerin, doktorların işlerine karışıyor muyuz hiç? Dile gelince bunun tersi oluyor. Her önüne gelen dille uğraşmaya kalkıyor bizde. Kelime uyduran uydurana. ‘Olanak’lar, ‘olasılık’lar, ‘seçenek’ler’, ‘koşul’lar hep böyle çıkmıştır ortaya. Buna bir son vermeliyiz. Akademi kurarak herkesin kelime uydurmasını önlemeliyiz.” İlkel bir düşünürün ürünü olan bu sav, dilin doğasına karşıdır önce. Dil toplumsal bir kurumdur, hepimizin ortak malıdır. Dille, ancak dil bilginleri uğraşır demek, dilin toplumsallığını, insanla bağlantısını yadsımaktır” (Özdemir, 1971: 435).

Özdemir, kitapları, deneme ve makalelerinde toplumsal değişimin yarattığı kargaşayı (kaos), daha çok “dil” imgesi çerçevesinde dile getirmiştir. Bir toplumun topluluk düzleminden ulus düzlemine geçişi sağlayan temel öge dildir. Çünkü dil bireyleri birbirine bağlayan, adına “ dildaşlık duygusu” dediğimiz bağı yaratan kurumdur. Dildaşlık duygusu da ancak yabancı ögelerden arınmış, ulusal kimlik kazanmış dillerle gerçekleşir. Özdemir’in yapıtlarında özellikle üzerinde durduğu düşüncelerden biri de budur.

Yapıtlarında edebiyat yapıtının dille ilişkisini, dilin işlevini, kullanım düzeylerini ve toplumsal yapıyla bağları sorunlarını ele alması, dil ve edebiyat bilgilerinin etkili kullanılma yollarını anlatması, dili toplumun kültürel örüntüsünü kuran ana öge olarak kabul etmesi araştırmancının Emin Özdemir üzerinde yoğunlaşmasında temel belirleyiciler olmuştur. Araştırmancının konusu; eğitimci, dilci ve yazar Emin Özdemir’in dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşleridir.

Bu bağlamda, çalışmada Özdemir’in yazınsal ve öğretici nitelikli yapıtları incelenmiş, yazarın dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşleri

belirlenmiştir. Yazarın, Dil Devrimine ve Türkçenin önemine ilişkin yapıtları, dil sorununa yönelik eleştirisel denemeleri de araştırmada üzerinde durulacak kaynaklar arasına alınmıştır.

Araştırma için Emin Özdemir'in; *Türkçe Öğretimi Kılavuzu* (1966), *Dil Devrimimiz* (1968), *Öz Türkçe Üzerine* (1969), *Terim Hazırlama Kılavuzu* (1972), *Dil ve Yazar* (1973), *Okuma Sanatı* (1976), *Öz Türkçe Kılavuz Sözlük* (1976), *Türkçemi İlerletiyorum* (1978), *Mustafa Nihat Özön* (1982), *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü* (1990), *Düşüncenin Toprağı* (1990), *Okuma ve Metin İnceleme* (1991), *Türk ve Dünya Edebiyatı* (1994), *Anlatım Sanatı* (1998), *Yazma Sanatı* (1998), *Erdemin Başı Dil* (2000), *Eleştirel Okuma* (2000), *Atasözleri Sözlüğü* (2001), *Dilin Öte Yakası* (2002), *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı* (2003), *Öykülerle Atasözleri* (2003), *Düzyazının Sorgulayan Gücü* (2003), *Anadilin Toprağında* (2004), *Deyimler Sözlüğü* (2006), *Yazınsal Türler* (2007), *Bizler Büyüyünce* (2008), *İnsan Yüreğine Yolculuk* (2008), *Mutlukent'in Yöneticisi* (2008), *Ölümsüzlük Gezegeni* (2008), *Sözcük Sözcük İçinde* (2008), *Yalnızlığı Seven Kırlangıç* (2009), *Yüzler ve Sözcükler* (2011) adlı kitaplarının yanı sıra, 1967 yılından itibaren Türk Dili Dergisi, Sözcükler Dergisi, Çağdaş Türk Dili Dergisinde yayımlanan yukarıda adları geçen kitaplarıyla tematik açıdan bütünlük oluşturan denemeleri ve bilimsel nitelikli makalelerinin hemen hepsine ulaşılmıştır.

Özdemir'in bu çalışmada inceleme konusu yapılan kitapları ve yazıları, bu çalışmanın kaynakça bölümünde verilmiştir.

1.1. PROBLEM TÖMCEİ

Eğitimci ve dilci Emin Özdemir'in; dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. AMAÇ

Araştırmanın amacı; Emin Özdemir'in yapıtlarının tanıklığında yazarın, dil ve edebiyat eğitime ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Emin Özdemir'in yapıtlarında, bilimsel nitelikli denemelerinde ve makalelerinde öne çıkardığı dile ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Emin Özdemir'in yapıtlarında, bilimsel nitelikli denemelerinde ve makalelerinde öne çıkardığı edebiyata ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Emin Özdemir'in yapıtlarında, bilimsel nitelikli denemelerinde ve makalelerinde öne çıkardığı eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. ÖNEM

Emin Özdemir'in dil, edebiyat ve eğitim alanlarına yönelik görüşleri; Türk Dil Devriminin niteliğinin anlaşılmasına, Türk kültür yaşamının gelişimine ve Türkçenin eğitimi ve öğretimine katkı sağlayabilmesi açısından başat öneme sahiptir.

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmada; Emin Özdemir'in öğretici ve yazınsal nitelikli yapıtları, dil, edebiyat ve eğitim anlayışını yansıtan tüm makaleleri ve denemeleri inceleme konusu kapsamına alınmıştır.

1. Emin Özdemir'in araştırma kapsamında incelenen yapıt ve makaleleri Ek 2'de gösterilmiştir.

1.5. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; betimsel bir çalışmadır.

Araştırmada;

1. Yazarın yazınsal ve öğretici nitelikli yapıtları kaynak taraması yapılarak belirlenmiş,
2. Yazarın dil, edebiyat ve eğitime ilişkin yapıtları sınıflandırılmış,
3. Elde edilen yapıtların tanıklığında, yazarın; dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşleri belirlenmiştir.
4. Elde edilen veriler raporlaştırılmıştır.

Araştırmada; betimsel çözümleme tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışmada veriler, araştırma tekniği açısından belge (doküman) inceleme yöntemine dayanarak elde edilmiştir. Belge incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yapıtların çözümünü kapsamaktadır. Çalışmada, Emin Özdemir'in dil ve edebiyat eğitime ilişkin görüşlerini yansıtan yapıtları aracılığıyla veriler toplanmıştır.

1.6. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini; Emin Özdemir'in yazınsal, öğretici nitelikli yapıtları ve makaleleri oluşturmuştur.

Bu araştırmanın örnekleme Ek 2' de gösterilmiştir.

1.7. VERİ TOPLAMA ARAÇ VE TEKNİKLERİ

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veriler, araştırma tekniği açısından belge (doküman) inceleme yöntemine dayanarak elde edilmiştir. Veriler, Özdemir'in dil, edebiyat ve eğitime ilişkin görüşleri bağlamında raporlaştırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

EMİN ÖZDEMİR'İN DİL, EDEBİYAT VE EĞİTİM ANLAYIŞI

2.1. EMİN ÖZDEMİR'İN DİL ANLAYIŞI

Bu bölümde Emin Özdemir'in dil anlayışı; dört başlık altında değerlendirilmiştir. Bu başlıklar şunlardır: 1. *Emin Özdemir'in Dil Olgusu ve Toplumsal Yapıya İlişkin Görüş ve Düşünceleri* 2. *Emin Özdemir'in Dil Devrimi ve Yazı Devriminin Toplumsal Yansımalarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri* 3. *Emin Özdemir'in Dilin Sözdağarcığına İlişkin Görüş ve Düşünceleri* 4. *Emin Özdemir'in Günümüz Türkçesi ve Dilsel Kirlenmeye İlişkin Görüş ve Düşünceleri*

Birinci başlık, Özdemir'in dilin toplumsal yapıyla ilişkisine ilişkin görüşlerini oluşturmaktadır. İkinci başlıkta, Türk modernleşme süreci Dil Devrimi ve Yazı Devriminin odağında şekillenmiştir. Üçüncü başlık; Özdemir'in dilin sözdağarcığına yönelik görüşlerini oluşturmaktadır. Dördüncü başlıkta, Özdemir'in Günümüz Türkçesi ve Türkçenin bozulmasına ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

2.1.1. Dil Olgusuna ve Toplumsal Yapıya İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Dil, bireyin öğrenme sürecinde kullanmış olduğu, toplumsal yaşamda görüşlerini, birikimlerini yansıtabildiği etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. “Dil, dilcilere göre, dilin bilimini yapanlara göre: “Bir simgeler dizisi yardımıyla, bir anlam aktarmasıdır.” (Güvenç, 1978: 15). Özdemir (1973: 215)'e göre “Dil, sözlü göstergelerden oluşmuş toplumsal bir dizgedir.” Aksoy (2008:6)'a göre “Dil, toplu yaşamının doğurduğu en önemli olay ve bu yaşamının gerektirdiği

en yararlı araçtır. Öğretim ve öğrenimin anahtarı, bilgi aktarmanın ve biriktirmenin biricik sağlayıcısıdır.”

“Dil, bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkaran, millet haline getiren en önemli öğelerden biridir. Aynı dili konuşan ve dil birliği sağlanan toplumlarda, bireyler arasından köklü bir yakınlık, sevgi ve saygı bağları oluşur. Bu bağlar, toplum yaşayışı için çok önemli olan güven duygusunun kaynağıdır. Yine biliyoruz ki, birbirine güven duyan insanların meydana getirdiği toplumlarda birlik, beraberlik ve ülke bütünlüğü kolay sağlanır” (Kavcar, Oğuzkan, Aksoy, 2004: 6,7).

Dilin toplumsal yaşamdaki rolüne ilişkin birçok görüş bulunmaktadır. Bireyler arasındaki etkileşim dil aracılığıyla sağlanabilmekte, yaşanan olay ve olguların sürekliliği dil kullanımı ile gerçekleşebilmektedir. Gökberk (1980:78,79)’e göre, dil toplumu ortak paydada birleştiren bir öğedir:

“Dilin gerçek yaratıcıları, dili tam anlamıyla kavramış olanlardır. Yahutta tersine söylersek: dil birey üzerinde en yüksek bir güce eriştiği yerde, aynı zamanda bireyin yaratıcılığını da geliştiriyor. Yalnız, bireyin bu yaratıcılığı, dilin kendi kımıldaması yanında başlıbaşına [başlı başına] bir şey olmayıp, dilin kendi gelişmesidir. Çünkü bireyin yarattığı hemen nesnelleşir; yani yaratılan benimseyip kullanılır kullanılmaz, yaratanın malı olmaktan çıkar, onu anlayan ve konuşan herkesin ortak malı olur, böylece de dil hazinesine katılmış olur ve bundan sonra onunla birlikte yürüyerek ileriki kuşaklara ulaştırılır.”

Güvenç (1978:15)’e göre, dil toplumun temel öğesidir:

“Dil, bir topluluğu “ toplum” yapan temel öğelerden birisi, belki de en önemlisidir. Dilimizi bilen bizden, bilmeyeni yabandan sayarız. Bu ayrım, yalnız Türkçede değil, başka dillerde de yapılmaktadır. Bu bakımdan toplumla dil arasında çok yakın bir ilişki vardır. Dil, bir başka açıdan toplumsal yapı ve ilişkilerin bir yapıştırıcısı, bir çimentosudur.”

Özdemir, toplumsal olayların dilin ekseninde şekillenebildiğini, dilin kullanım sınırlarının bu olayları somutlaştırdığını söyler. Ona göre, toplumsal yaşamın ve bilgi aktarımının sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi dilin kullanım boyutuyla doğru orantılıdır. *“Toplumların yaşama biçiminde, ekinse (kültürel) örüntüsünde oluşan değişim ve dönüşümler, en somut bir biçimde dilde gösterir kendisini. Çünkü dil, toplumun iç varlığını biçimlendiren ana öğelerden biridir”* (Özdemir, 1973c: 143). Toplumsal yaşamdaki rolü ele alındığında dil, toplumsal birikimlerin aktarılması bağlamında kuşku götürmez bir öneme sahiptir. *“ İnsan bir kültür varlığıdır. Yaşayabilmek için, çevresini kendisine göre düzenlemek zorundadır. Bu arada çabaları sonucu birtakım değerler ortaya koyar ortaya. Bu değerler içerisinde en önemlisi dildir”* (Hızır, 1978: 24).

Özdemir’e göre, bireylere kimlik ve kişiliklerini içinde bulundukları toplumun dili kazandırmakta, bireylerin duygu ve düşünce dünyasını belirleyen ve bu dünyanın sınırlarını çizen de yine dil olmaktadır. Özdemir, yapıtlarında ve denemelerinde dilin, uygarlıkların oluşmasında temel belirleyici olduğuna, düşünceler ve duyguların birleşip yayılmasında başat bir rolü olduğuna değinmektedir. Toplumsal yaşama ilişkin biçimin dilsel yapı aracılığıyla yansıtılabildiğini belirtmektedir. Ona göre, ekinse ve sosyal değişimle dil arasında da önemli bir bağlantı bulunmaktadır:

“Kuşkusuz ki bir toplumun dili, dünya görüşünden ayrılmaz. Dünya görüşü dilin gelişmesinde bir etken olduğu gibi, dünya

görüşünün belirlenmesinde dil bir değişken olarak görev görür. Toplumların kültür değişmelerini, yapısını inceleyen insanbilimciler (antropologlar) bu bağlantıyı uzun uzun araştırmışlardır. Nitekim, Eskimo dilinin sözcükleri üzerinde yapılan bir araştırmada savaşmayla ilgili hiçbir sözcüğe rastlanılmamış. Şöyle bir yargıya ulaşmışlar bundan: Eskimolar savaşçı bir toplum değildir” (Özdemir, 1969d: 771).

Bireyler arasındaki bağlantı aracı olan dil, toplum olabilmenin de en önemli araçlarından biridir. Özdemir, dil olgusunu çok boyutlu gözlemleriyle değerlendirmekte, yargılarında dili ussal bir ölçüt olarak kabul etmektedir. Dili, insandan ayrı düşünölmeyecek bir araç ve insanoğlunun ekinel yansıması olarak değerlendirir (1971n: 245). Ona göre, dilin gelişebilmesi de sözcüklerin bireysel kullanımlar sonucu toplumun belleğinde yer edinebilmesine bağlıdır.

“Dil toplumsal bir kurumdur. Toplumun yapısına bağlı, sınıflar üstü iletişimsel bir dizgedir. Böyle olunca dille sözcükleri birbirinden ayırabiliriz. Kişi dilediği sözcüğü seçer, dilediği sözcüğü kullanır. Kimse engelleyemez bunu. Diyelim ki on binlerce kişinin doldurduğu bir “stadyum”da herkes “ goooooo!” diye bağıırken ben “ sayııııı!” diye bağırsam kimse anlamaz beni. Çünkü sayı sözcüğü dilin çevrimine, dolaşımına girmemiştir daha. Ama bu, benim sayı sözcüğünü kullanmamı engellemez. Şunun için ki sözcükler bireyseldir. Toplumsallık kazanmaları dilin çevrimine girmeleriyle olur” (Özdemir, 1977a: 544).

Yüzyıllar boyu kullanılmış sözcükler ve kalıplaşmış ifadeler bireye dil aracılığıyla ulaşabilmekte, bu birikimler bireysel sorgulama yoluyla belleklerde özümlenebilmektedir. Gökberk de Özdemir gibi dili kültürün önemli bir ögesi kabul etmekte, dilin süreklilik gösterdiğini ve bireyin yaşamının her evresinde geliştiğini öne sürmektedir:

“Kültürün her formu gibi, dili de edinmek için bir davranma, tinsel olanaklarımızı bir harekete getirmek gerektir. Ama dili bir kez edindik mi, o artık üzerimizde bizi belirleyen bir güç olur. Dile şeklini veren biz değilizdir; o bizi şekillendirir. Dilin üzerimizdeki etkisi, hepimiz için geçerli olan, düşüncelerden ve doğrulardan çok daha güçlüdür. Dili biz, önce, anasüdüne emer gibi özümleyiz, sonra da onu, bütün hayatımız boyunca, hazır bulduğumuz bir sermaye gibi tüketiriz. Dilin bize bir yığın hazır düşünceler sağladığını göz önünde bulundurursak, onun bize biçim vermede ne büyük bir yeri olduğunu açık olarak anlarız” (Gökberk, 1980: 76).

İnsan topluluğunun ulus sayılabilmesi için gereken etmenlerin başında dil gelmektedir. Püsküllüoğlu (1980) bir ulusun bütün özelliklerinin, duyusu, düşünüşünün diline yansımakta olduğunu, dil bağının topluluk için önde gelen bir varoluş biçimi olduğunu kabul etmektedir. Gökberk, bireylerin özel ruh ve yaşama biçimlerinin bir dilde tinsel bir form kazanmakta olduğunu, ulusları anlayabilmenin dillerini anlayabilmekten geçtiğini belirtmektedir. Ona göre, bir ulusu yok etmek için yapılması gereken ilk iş dili yok etmektir. Özdemir de ulus olabilmenin ana ereklere birinin dil olduğunu yapıtlarında yinelemekte ve dilin ulusların politik devamlılığında da başat bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır:

“Her ulusun kendine özgü bir dili vardır; bireyleri bu dille konuşur, anlar. Ulusal dil dediğimiz de budur. Bu dil, ulus varlığının yansıtıcı gibidir, onu oluşturan öğelerin başında gelir. Bireylerin kişiliğine damgasını vuran da onun anadilidir. Öyle ki bir ulus öz dilini yitirdi mi benliğini de yitirir. Dilini benimsediği ulusun ekinel örüntüsü içinde eriyip gider. Çünkü ulusallığın kurucusu, oluşturunca olduğu gibi, tüm ekinel örüntünün de yaratıcısı dildir. Bunun için de tarihin akışı içinde her ulus kendi

dilini yabancı etkilerden korumaya çalışmıştır. Bu çalışmalar Cumhuriyetten sonra bizde de bilinçli bir yönelim kazanmıştır. Dil toprağımız tümüyle bir taramadan geçirilmiş, ondaki yabancı öğeler ayıklanmaya çalışılmıştır” (Özdemir, 1977: 210).

Emin Özdemir, dil olgusunu toplumsal yapıyla ilişkisi bağlamında ele almış, yapıtlarını bu bakış açısıyla oluşturmuştur.

2.1.2. Dil Devrimi ve Yazı Devriminin Toplumsal Yansımalarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Türk modernleşmesinin yansımalarını nesnel bir bakış açısıyla betimleyen Özdemir, toplumun yaşamış olduğu dilsel ve sosyal karmaşaya yapıtlarında değinmektedir. Bu bağlamda yazarın yargıları, Cumhuriyet dönemi Türkiye’sindeki toplumsal sorunları tüm yönleriyle yansıtmaları bakımından önemlidir. Levend, Cumhuriyet dönemi Türkiye’sini şu tümceleriyle betimlemektedir:

“ Türk toplumu, Tanzimattan sonra kültür değiştirme ihtiyacını duymuş, yıllar süren bir bocalamadan sonra, Cumhuriyet devrinde batı uygarlığı çizgisinde yer almıştır. Uygarlık bir bütün olduğuna göre, bu değişme sırasında, inanış, görüş ve anlayış birlikte, Doğu kültürünü meydana getiren öğelerin hepsi de elbet bir sarsıntı geçirecekti” (Levend, 1973: 310,311).

Türk modernleşme sürecinin ilk aşamasını dilsel düzenlemeler evresi olarak kabul edebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arapça ve Farsçanın etkisiyle Türkçe öz yapısını büyük bir ölçüde kaybetmeye başlamıştır. Özdemir, bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle aktarır:

“Çok vurgulanmış bir gerçektir ki Osmanlı İmparatorluğunda eğitim ve öğretim, toplumun bütün kesimlerini kuşatamamıştır. Belirli bir azınlığın tekelinde kalmıştır eğitim ve öğretim. Salt köyler, obalar, konargöçer yaşamı sürdürenler değil, büyük kentlerde yaşayanların da çoğu eğitim görme, öğrenme olanaklarına kavuşamamıştır. Böylece imparatorluğun insan öğesi, sınırlı bir azınlığın dışında, okumaz yazmazlığın karanlığı içinde kalmıştır. Bu da izlenilen eğitim siyasasının sonucu olduğu gibi, eğitimde kullanılan araçların da bir sonucudur. Okul dışında bireylerin kendi çabalarıyla okuma yazma öğrenmeleri şöyle dursun, yıllarca sübyan okullarında, medreselerde dirsek çürütenler bile doğru dürüst okuma yazma öğrenemiyorlardı. İzlenilen yöntemle birlikte kullanılan yazı ve yazım düzeni Türk insanının kafasına da, ağzına da ters düşüyordu” (Özdemir, 1978h: 541)

Toplumun her kesimi eğitim ve öğretimin olanaklarından yararlanamamış, bilgiye ulaşabilme ve işleyebilme eylemi yeterince gerçekleştirilememiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması, Ulusal Kurtuluş Savaşının gerçekleşmesi ve savaşın sonlanmasıyla birlikte kabul edilen yeni yönetim şekli olan Cumhuriyetle birlikte çağdaşlaşma yolunda yeni bir yol açılmıştır. Cumhuriyet, topluma dönük yüzüyle ve ortaya koyduğu düzenlemelerle, yabancı dillerin Türkçe üzerindeki yıkıcı etkilerine karşı yeni önlemler de almıştır. Atatürk, toplum yaşamında yapılması planlanan bu yeniliklerin halkın bütünlüğü için gerekliliğini düşünüyor, devrimleri bu görüş doğrultusunda biçimlendirme yoluna gidiyordu. Çağdaş ve gelişmiş toplumları yakalayabilmek için yapılması gereken, toplumdaki dil ikiliğini ortadan kaldırmaktı. *“Türkiye Cumhuriyeti birçok alanda devrim yapmayı amaçlamıştır. Devlet yönetiminde, eğitimde, ekonomide, toplumsal alanda... Dil, bu saydığım kurumlardan ayrılmayacağı için onun da Türkçeleşmesi gerekiyordu. Dilin, çağdaş gereksemeleri karşılaması zorunludur. Bunun için*

dilde de yavaş yavaş ilerleme yerine, bir atılım gereğine Atatürk karar vermiş, Dil Devrimi'ni bu amaçla başlatmıştır” (Aksoy, 1978:174).

Toplum içindeki sınıfsal ayrımı yok edebilmek devrimlerin çıkış noktası olarak kabul edilebilir. Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarabilmek, Türkçenin söz değerlerini ve varsıllığını ortaya çıkarabilmek ancak yeni düzenlemelerle gerçekleştirilebilecek, ulusal bilincin oluşabilmesi yalın bir anadili vasıtasıyla bireylere duyumsatılabilecektir. Özdemir'e göre *“Bir ulus siyasal bağımsızlığı olsa da, dilsel ve ekinşel (ekinsel) yönden bağımlıysa gerçek anlamda bağımsızlığını kazanmış sayılmaz. Atatürk'ün başlattığı dil savaşına bu açıdan bakmak gerek” (Özdemir, 1980c:487).*

Özdemir, Atatürk'ün çözüm bekleyen birçok sorun varken neden önce dil üzerine yoğunlaştığını şu tümcelerle sorgulama yoluna gitmiştir. *“Türkçeye ulusallık ve halka dönük bir nitelik kazandırma gerçekte Türk insanının gözündeki perdeyi yırtma amacını içerir. Şundan ki, çağdaş bilimin verilerini, bilimsel birikimi halka indirme, halkın dilini düşünceyi taşıyacak, her türlü kavramı karşılayacak bir düzeye eriştirmeye bağlıdır. Atatürk'ün önderliğini yaptığı dil seferberliğine kan veren ana yönseme bu olmuştur” (Özdemir, 1980c:487).* Dil Devrimi Atatürkçülüğün halka dönük yüzünü oluşturur. Ulusal bilinci oluşturabilmek ve Türk insanına bilimsel verileri akılcı bir bakış açısıyla yorumlayabilme yetisi kazandırabilmek için dile yönelmek Atatürkçülüğün amaçlarından olmuştur. Özdemir Dil Devrimini; *“Türkçenin soluğunu tıkayan, anlatım olanaklarını çoraklaştıran yabancı öğeleri dilden atma eylemi”* olarak tanımlamaktadır. Dilin, çağdaşlaşmaya etkisini çok yönlü bir bakış açısıyla ele alır ve Dil Devrimine benzer nitelikte olan Rönesans'ı örnek gösterir. Rönesans'ın yaratıcı düşünce sisteminin bireylerin anadili bilincine ulaşabilmeleriyle ortaya çıktığına değinir:

“Türk düşüncesini yaratıcı kılma, Türk hümanizmasını yaratma ereğine de bağlıdır Atatürkçülük. Bu ereğin gerçekleşmesi, yine gelir bir yerde dile dayanır. Bilindiği gibi dil, düşüncenin

aynasıdır, dilsiz düşünülemez. İnsansa salt bir dilde, ancak kendi anadilinde düşünebilir. Gelgelelim, uzun yıllar yabancı dillerin kalıpları içinde düşünmeye zorlanmışız. Bunun doğal bir sonucu olarak da edebiyatta, sanatta, bilim ve felsefede yaratıcı olamamışız. Bu alanda evrensel ve ulusal nitelikli ürünler ortaya koyamamışız. Giderek düşünce dünyamız bir kısırlaşmaya, taşlaşmaya uğramış. Oysa Batıda, rönesans (Rönesans) denilen yaratıcı düşünüş, ulusların kendi anadillerinin bilincine ulaşmalarıyla doğmuştur. Bu bakımdan kendi anadilimize dönmenin terimsel bir adı olan öz Türkçe akımı, gerçekte Türk düşüncesini, Türkçenin tabanına oturtma eyleminden başka bir şey değildir. Görüldüğü gibi, öz Türkçe akımı çok yönlü bir dil olayıdır” (Özdemir, 1969b:118).

Özdemir, Atatürk'ün ortaya koymuş olduğu bu yenileşme hareketini, çağının çok ilerisinde olan bir düşünce atılımı olarak görür. Ona göre, yapılmış olan yenilikler salt dilsel bir devrim değil, aynı zamanda büyük bir kültürel değişimin ilk adımlarıdır. *“Atatürk'ün özlemi, tarihsel karakterimize uygun, ulusal dehamızın gelişmesini sağlayacak bir kültürdür. İşte toplumumuzun kültür örüntüsü özlenilen bu yolda yeniden biçimlendirilecektir. Kısaca, Türk toplumu bir kültür değişmesi sürecinden geçecektir. Kültür değişmelerinde de en önemli etken dildir. Kültürle dil arasında güçlü bir bağlantı vardır çünkü. Dilinde yetkinliğe ulaşamamış bir toplum, kültüründe de yetkinliğe ulaşamaz” (Özdemir, 1969b: 116).*

Atatürk, tam bağımsızlık yolunda yapılması gereken ilk eylemin Türkçenin önündeki engelleri kaldırmak olduğunu biliyordu. Nitekim bu bağlamda Türk Tarihine ve sosyal yapısına uygun bir düşünceyle halka yaklaşılabilmek için kilit noktasını dil olarak kabul etmiştir. *“Atatürk'ün sezgi gücüyle ulaştığı, “Türk demek dil demektir.” Gerçeği, [gerçeği], dil felsefesi üzerinde çalışanlarla insanbilimcilerin ulaştığı, “İnsan dil demektir.” Kuramına [kuramına], dayanır. Bu da bilimsel bir veridir bugün. Çünkü insanın düşünce ve duygu yapısını oluşturan, düzenleyen ve biçimlendiren, dildir her şeyden*

önce. İnsanın en büyük yetisi olan düşünme ve duyma gücüne dil yön verir” (Özdemir, 1969b; 117).

Özdemir, Türkçenin yüzyıllar boyu yabancı dillerin etkisiyle örselenip, gelişememesinin, Türk bilim dünyasını da olumsuz etkilediğine işaret eder. Anadilini yalın bir biçimde kullanamayan Türk bilim insanlarının bilimsel verilere de doğru bir biçimde ulaşamadığına ve kendi dilinde düşünme eyleminin uzağında kaldığına şu tümcelerle değinir: *“Gelgelelim, uzun yıllar yabancı dillerin kalıpları içinde düşünmeye zorlanmışız. Bunun doğal bir sonucu olarak da edebiyatta, sanatta, bilim ve felsefede yaratıcı olamamışız. Bu alanda evrensel ve ulusal nitelikli ürünler ortaya koyamamışız. Giderek düşünce dünyamız bir kısırlaşmaya, taşlaşmaya uğramış” (Özdemir, 1969b:118).*

Türk insanının düşünebilme, sorgulayabilme, eleştirme yetilerini yüzyıllar boyunca kullanamadığını belirten Özdemir, bunun nedeninin bireylere dayatılan bilimsellikten uzak geleneksel sistem olduğunu söyler: *“Davranışlarımızda, dış dünyayı algılayışımızda, kısaca özyapımızın (karakterimizin) biçimlenmesinde dilin etkisi büyüktür. Böyle olunca insanımızın özyapısını Türk’e özgü bir biçimde yapılandırma; Türk’e, Türklüğünün bilincini kazandırma ancak yabancı öğelerden arınmış bir Türkçeyle gerçekleşebilir. Atatürk’ün dil ülküsünü besleyip yönlendiren ana düşüncelerden biri budur işte” (Özdemir, 1975a:641).* Özdemir, Atatürk’ün yeni yönetim şekliyle birlikte kültürel örüntüyü değiştirme yoluna gittiğini, yeni değerler dizgesi oluşturmayı hedeflediğine değinmektedir (Özdemir, 1980c:486). Bu örüntüyü değiştirebilmenin ilk adımı da Türkçeyi yabancı öğelerin etkilerinden kurtarabilmek, bu yolla bireylerin anlayabildikleri dilde özgürce düşünebilmesine yardımcı olabilmektir. Yapılması gereken, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmenin önündeki bu engelleri kaldırabilmektir.

“Atatürk devrimlerinin ereği, çağdaş ve ulusal bir toplum yaratmadır. İmparatorluğun kalıtı olan çağdışı kurumları değiştirme, Türk toplumunun ekinsel örüntüsünü yenileştirme Atatürk devrimi ya da devrimleri diye adlandırdığımız atılımların yönünü çizer. Saltanat ve hilafetin kaldırılmasından ulusal egemenliğin halk adına Büyük Millet Meclisinde toplanmasına; din ve dünya işlerini birbirinden ayıran girişimlerden doğal kaynaklarımızı kendi öz gücümüzle işleterek ulusal bir ekonomi yaratmaya; ölçü düzenindeki yenileşimden kılık ve kıyafetteki değişime değin her türlü yönelimin özünü oluşturan devrimci düşünüş temelde bu ulusallaşma ve çağdaşlaşma özleminden kaynaklanır. Yazı Devrimini de bu bağlam içinde ele almak gerekir” (Özdemir, 1978h: 540).

Mustafa Kemal Atatürk'ün tasarlamış olduğu yeniliklerin çıkış noktası eğitim ve kültür birliği olduğuna göre, ilk olarak yapılması gereken, okuma yazma eyleminin kolaylaşması için gereken ortamı hazırlayabilmektir. Bu bağlamda okumaz - yazmaz bireye ulaşabilmenin yolu; dilin kendine özgü ses yapısına uygun yeni bir yazı sistemi kullanmaktan geçmektedir. Bilginin işlenip, bireylere aktarılmasında yazının işlevi kuşku götürmez öneme sahiptir. Osmanlı döneminde Türkçenin ses yapısına uymayan bir yazı sistemi olan Arap yazısı kullanılmıştır. Türkçenin kendi öz yapısı yabancı bir yazı sisteminin etkisinde kalmış, örselenmiştir. Bu süreci şu tümceleriyle anlatır Emin Özdemir:

“ Dilimizin yatağını dolduran Arapça ve Farsça sözcüklerin büyük bir dilimi, eski yazının sağladığı ortam içinde yaşarlık kazanmıştır. Ona ve yazım düzenine kolayca uydukları için dilin çevrimine girme olanağını bulmuştur Arapça, Farsça sözcükler. Türkçenin soluğu eski yazı ve yazım düzenin içinde donuklaşmış, daha doğrusu yabancı öğelerin baskısı altında kendi öz değerlerini kullanım alanına çıkaramamıştır Türkçe.

Yazı Devrimiyle eski yazı, eski abece ve yazım düzeni bir yana atıldığı için dilimizin kendi öz değerleri de kullanım alanına çıkmaya başlamıştır” (Özdemir, 1978h: 543, 544).

Yazı, bilgi yığınlarını aktarabilmekte kullanılan simgeler bütünüdür. Bu bağlamda toplumun kullandığı yazı sisteminin açıklığı ve algılanabilirliği önemlidir. Yazı, çağdaş bilgiye ulaşmada ve bilgiyi aktarabilmekte önemli bir işleve sahiptir. *“Çağdaş düşünüş ya da bilimsel düşünüşün verilerini Türk insanının yaşamına ağıdirmada bir etken olduğu gibi, batı ülkeleriyle iletişim kurmayı da olabildiğince kolaylaştırmıştır Yazı Devrimi. Batı dillerini öğrenmede, bu dillerle yaratılmış düşünsel ve yazınsal nitelikli yapıtları Türkçeye çevirmede de kolaylıklar sağlamıştır. Böylece düşün ve yazın evrenimizin sınırlarını genişletmiş, Türk düşüncesinin çiçeklenmesine ortam hazırlamıştır” (Özdemir, 1978h: 546).* Yazı Devrimi, toplumsal algılamaların çağdaş bir düzeye geçişinde kilit öneme sahiptir.

Yazı Devriminin ardından Dil Devriminin ortaya konulması da çağdaşlaşma yolunda atılmış önemli adımlardandır. Yazı sisteminin değiştirilmesi dili de etkileyecektir. Özdemir, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkçenin daha kapsamlı biçimde öz varlığına kavuşmaya başladığını belirterek, çağdaş ve akılcı bireyler yetiştirebilmenin ancak halkın anlayabileceği bir dilin kullanılması ile mümkün olacağına işaret eder. Cumhuriyet öncesi dönemde halkın dili ve aydın dili arasındaki fark, toplumu ortak bir paydada birleştiremiyordu. Özdemir, halk ve aydın arasındaki bu uçurumu şu tümcelerle aktarır: *“Aydınların dili, devletin dili demekti. Bu da halkın anlamadığı, konuşmadığı bir dildi. Öğretim dili de halkın diline dayalı değildi. Bu yüzden halk yığınları eğitim ve öğretimden payını alamamıştı” (Özdemir, 2000a:66).* Cumhuriyetin ortaya koymuş olduğu düzenlemeler Yazı Devriminden sonra Dil Devrimiyle kendini göstermektedir.

Özdemir, halk ve aydın arasındaki kültürel ve sosyal alanlardaki uçurumun dil aracılığıyla kapanabileceğini, bu bağlamda Dil Devriminin artık kaçınılmaz olduğuna değinir. *“Atatürk devrimleriyle düşünsel ve toplumsal yapımızda büyük atılımlar olmuştur. Bu atılımlar ister istemez dilimizi de etki alanı içerisine almış, böylece Dil Devrimimiz doğmuştur”* (Özdemir, 1970a: 424). Dil Devrimiyle birlikte bireyler arasındaki ekinse ve sosyal uçurum azalacak, bireyler toplumsal yapı içerisinde varlıklarını somut bir biçimde ifade edebilecektir. Özdemir, çağdaş ve gelişmiş bir toplum olabilmenin dilde yapılacak yenilikler sonucunda gerçekleşebileceğini ve halkın diliyle devletin dili arasındaki uçurumun kapanması gerekliliğini şu tümceleriyle dile getirmektedir: *“Öğretim dilini halkın diline dayandırmak, halkı hızla okur-yazar kılmak, yapılacak işlerin başında geliyordu. Bunlar da Dil Devrimini zorunlu kılıyordu. Böyle bir devrim, toplumdaki Dil Devrimini zorunlu kılıyordu. Böyle bir devrim, toplumdaki dil ayrılığını giderecek, bireyler arasındaki ayrıcalıklar da ortadan kalkacaktı”* (Özdemir, 2000a: 66). Türkçeyi özleştirme, geliştirme çalışmaları Dil Devrimiyle birlikte hız kazanmış, tarihsel dönem içerisinde Türkçeyi yeniden yapılandırmak ulusal bir görev olarak kabul edilmiştir.

“Türkçeyi özleştirme, geliştirme çalışmalarını Atatürk başlatmıştır. Bu çalışmaların tarihsel bağlam içinde adı, Dil Devrimidir. Öteki devrimler gibi Atatürkçülüğün temel ilkelerinden biridir. Bu ilkeyi toplumumuzun, insanımızın yaşamına ağıdirmek Atatürk’ün gönül verdiği konuların başında gelir. Öyle ki Osmanlılığı yıkmamanın ilk koşulu, Osmanlıcaı yıkmaktır Atatürk’e göre. Osmanlıcanın Türkçe üzerindeki baskısını kırmak, Türkçenin yatağını dolduran yabancı öğelerden onu arındırmak her Türk için ulusal bir ödevdir” (Özdemir, 1981d: 467).

Atatürkçülüğün topluma dönük yüzü, halkla aydınlar arasındaki ekinsele uçuşunu kaldırmayı hedefleri arasında kabul etmiş, yenilikler halkın aydınlanması bağlamında oluşturulmaya başlamıştır.

“Dilimizi özleştirme akımını yönlendiren, boyutlandıran ana etkenlerden biri de Atatürkçülüğün “ halkçılık” ilkesidir. Başka bir deyişle halkçılığın dildeki uygulamasıdır özleştirmecilik. Çünkü halkla aydın arasındaki dilsel kopukluğu kaldırma; bilgiyi, bilimsel verileri halka indirme; halkın aydınlanmasını, uyanmasını sağlama halkçılık ilkesinin bir buyruğudur. Bu da konuşma, yazın, yasa, bilim dilindeki yabancı öğeleri atma, bunların yerine halkın dilinden gelen söz değerlerini geçirmekle gerçekleşir” (Özdemir, 1975c: 494).

Dil alanında yapılan yeni düzenlemelerle toplum yapısında köklü değişimler olmuş, dil birliği sağlanmaya çalışılmış, toplumun her kesiminin ortak dili kullanması temel amaçlardan biri olarak kabul edilmiştir. *“Dil, toplumdan ayrı başlı başına bir varlık değil, insanoğlunun hizmetinde, sosyolojik bir olgudur. İnsana bağlı, insanla birlikte yaşayıp gelişen bir varlıktır. Bütün canlı varlıklar gibi, onun da yaşamasını, korunmasını sağlamak gerekir” (Levend, 1973: 2).* Çünkü düşünceyi geliştirmenin yolu dilden geçer. Özdemir (1970:327) 'e göre, *“Bir toplumun dünya görüşünü belirleyen ana güçlerden biridir dil. Dilinde devrimsel bir dönüşüm yapmadan o toplumun, dünya görüşünü, düşünüş ve yaşayış biçimini değiştirmesi olanaksızdır.”* Bu bağlamda yeniliklerin insanı odak noktası olarak kabul ettiğini, bir ulusun yenedünya düzeninde kendisine sağlam bir yer edinebilmesinin, köklü bir toplumsal değişimden geçtiğini söyleyebiliriz. Dil Devrimi bu düşünce çerçevesinde şekillenmeye ve hedeflenen yenilikler bu düşünce aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlamıştır.

“Toplumsal yapıyı ve ekinseel örüntüyü değiştirmenin ilk adımı insanı değiştirmektir. Çünkü toplumsal yapının da, ekinseel örüntünün de çekirdeği, odağıdır insan. Bu yönden Cumhuriyetin üzerinde temellendiği devrimci atılımların tümü, bir yerde yeni insanı, Yeni Türkiye’nin insanını yaratmayı amaçlar. Boş inançların, doğaüstü güçlerin tutsaklığından kurtulmuş; bilimi kendisine kılavuz seçmiş, kendi yazgısını kendisinin ve çevresinin çizebileceğine inanmış, bilinçli bir kişi olacaktır yeni Türk insanı. Bu da hızla onu çağdaş uygarlığın değerleriyle donatma, kendine ve dünyaya bakış açısını değiştirmeyle gerçekteşecektir. İşte eski yazıyı bırakıp onun yerine dilimizin yapısına uyan, öğrenimi ve öğretimi kolay, yeni yazı düzeninin alınması öncelikle böyle bir gereksinimden doğar” (Özdemir, 1978h: 541).

“Dili arıtmada kesin kuralların olmadığını; olsa bile bunların ayrıntılarla dolup taştığını; dil alanında sık sık tarih- toplum- kültür durumlarını içe karıştırmak gerektiğini; bu gereğinse daha başka bir sürü etmeni birlikte getirdiğini unutmamalı” (Uygur, 1997: 77). Uygur’un ortaya koyduğu bu görüşler Özdemir’in belirtmiş olduğu görüşlerle ortak paydada buluşur. Bu bağlamda yapılması planlanan yenilikleri diğer bilimsel alanlarla birleştirmek gerekebilir. Dil alanında yapılan yeniliklerle, bireylerin dünya görüşlerinin şekillenmeye başladığı ve bu görüşlerin yine dil aracılığıyla bireylere aktarıldığı çağımızın kuşku götürmez gerçekteşerindendir.

“Türkçe ancak cumhuriyet dönemiyle gücünü ortaya koyabilmiştir. Yayılmacılar da önce dilini geriletmeye çalışırlar egemen oldukları ülkenin; ama kendi ülkelerinde toplumsal dayanışmanın zayıfladığını gördüklerinde hemen ulusal dillerine sarılırlar; bu bakımdan ulusal ortak dil bağımsızlığın olmazsa olmazıdır” (Kocaman, 2010: 19).

Cömert (1980:9)'e göre, *“dil olmadan bilinç yoktur. Olsa bile, bilinç denen şey, dilsel anlatıma dönüşmediği sürece, tek bir öznenin içinde tutsak kalan, soyut bir ruhsal olgudan öteye gidemeyen dağınıklıktır.”* Dilin ekinse boyuttaki rolünün önemine şu tümcelerle devam etmektedir: *“Dil, bütün bir insanlık kültürünün içinde biriktiği bir araç değil kültürün “kendisi” dir. Çünkü hiçbir düşünce, hiçbir duygu dile dönüşmeden var olamaz”* (Cömert, 1980: 9). Dünya görüşünün belirlenmesinde dil başat bir etkiye sahiptir. *“ Dil ile düşünme ayrılmaz”* (Uygur, 1997:78). Özdemir, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte dil alanında yapılan yeniliklerin ulus üzerindeki etkilerine de değinmekte, dil ve düşünce arasındaki bağlantıya yargılarında yer vermektedir.

“(...) Dil, bir ulusun benliğini biçimlendirir. Duygu ve düşünce yaşamına yön verir. Bir toplumu değiştirmek, ona yeni bir yaşama düzeni getirmek, geniş ölçüde o toplumun diline bağlıdır. Cumhuriyetten sonra yapılan atılımlarla Türk toplumunun temel kurumlarında değişmeler oldu. Bu değişmeler dilimizi de kapsamı içine aldı. Çünkü devrim bir bütündü ve toplumun her kesimini kapsıyordu. Beri yandan çağdaşlaşmak için insana yönelmek gerekiyordu. İnsanı değiştirmek, onun düşünce dünyasını değiştirmekle gerçekleşebilirdi. Düşüncenin değişmesi de dilin değişmesi demektir. Bu yönden yeni bir uygarlık alanına girebilmenin ilk koşulu dilde bir devrim yapmaktır” (Özdemir, 2000a: 65).

Özdemir, yabancı sözcüklerle yüklü bir dilin düşüncenin önünde bir engel olduğunu belirterek, düşün yapımızdaki değişimin bu görüşten yola çıkılarak oluşması gerektiğini savunur. Ona göre yapılması gerekenler, çağdaş bilimin verilerini halk yığınlarına Türkçenin söz değerleriyle indirebilmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için Türkçenin söz varlığını yalınlaştırmak ve çağdaş bilimsel verilerle dilimizi yeniden biçimlendirmek gerekmektedir.

“Öz varlığımızı oluşturan temel kurumlardan biridir dil. Dil Devrimi ise, dilimizin tarihsel gelişimi içinde onun yatağını dolduran yabancı öğeleri atma, bunların yerine kendi öz değerlerimizi geçirme atılımıdır. Ancak bu, sözcük ve sözlük değiştirme gibi yalın bir olgu değildir. Türk düşüncesini ve duyarlığını Türkçenin kendi toprağında yeşertme eylemidir. Daha kapsamlı bir söyleyişle ulusal bilinci yaratma çabasıdır” (Özdemir, 1976l: 416).

Özdemir, yalınlaştırma eylemini *arındırma*, *özleşme* kavramlarıyla yapıtlarında ele almaktadır. Özdemir (1981d:471)’e göre arındırma, *“Türkçenin soluğunu tıkayan yabancı öğelerden onu kurtarma işidir. Olabildiğince Türkçenin söz varlığını kendi öz değerleriyle oluşturma eylemidir.”* Özdemir Türkçeyi yalın bir biçimde kullanmanın gerekliliğine vurgu yapar. Ona göre dil, ancak kendi bütünlüğü ve sahip olduğu özellikler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Öz Türkçeciliğin, sözcük yaratma, dili yalınlaştırma ve sözcükleri toplumun bir parçası durumuna getirebilme amacı olduğunu, toplumun bu amacı benimseyip, dilin anlatım olanaklarını kullanabilmesi gerektiğini belirtir. Agah Sıtkı Levend’in düşünceleriyle Özdemir’in yargıları ortak bir payda oluşturur:

“Dili korumak, önce ona onur kazandırmakla, kişilik vermekle olur. Öz benliğine kavuşmayan dil, ne kadar işlenirse işlensin, toplumun malı olamaz. Eğreti bir varlık olarak kalır. Bunun içindir ki, dil bilincine eren uluslar, her şeyden önce dillerini yabancı öğelerden temizleyerek, ona ulusal bir değer çalışmışlardır, sonra da işleyerek, zenginleştirerek bu değeri yükseltmişlerdir” (Levend, 1973: 3).

Cumhuriyet Devrimleriyle birlikte Türkçenin sözvarlığının yeniden yapılandırılması toplumsal ve ekinel bağları sağlamlaştırabilecek, bu bağlamda çağdaş bir ulus devlet düşüncesi gerçekleştirilebilecekti. *“Aynı dilin içine doğan, aynı dilin soluğuyla büyüyenler arasında onları birbirine bağlayan gizli bir güç vardır. Adına ister dil bağı diyelim, ister dildaşlık duygusu bizi bir arada tutan, birbirimize bağlayan bir güçtür bu; bir bakıma ulusallığımızın mayasıdır”* (Özdemir, 2010b: 22).

Özdemir’e göre özleştirmecilik, söz varlığıyla ilgili bir olgudur ve ulusallaşma süreciyle sıkı sıkıya bağlıdır. Tanzimat’tan Cumhuriyet dönemine kadar süren dönemde dil üzerine öne sürülen düşünceler bunun kanıtı niteliğindedir. Osmanlı döneminin bilgiyi belirli bir kesimin tekelinde bulunduran ve dar bir bakış açısıyla toplumun özgür düşünebilmesini engelleyen idari yapısını Özdemir şu tümcelerle eleştirir:

“Dil, düşünceyi oluşturan bir etken, düşüncenin barınağı olduğu gibi onun taşıyıcısı ve yayıcısıdır da. Osmanlı döneminde bilgi belirli bir kümenin, din adamlarının tekelindeydi. Sayıca sınırlı bir azınlığın elinde silah olarak, baskı aracı olarak kullanılan okur yazarlık (okuryazarlık), Osmanlıcanın ve ona özgü yazı düzeninin bırakılmasıyla yaygınlaştırılmak istenmiştir. Türkçeye yönelişin ana nedenlerinden biri de budur. Gerçekte özleştirmeciliğin yönü ve yöneliminde de bu nedenin büyük payı vardır. Çünkü özleştirmecilik halk dilinde var olan Türkçe söz değerlerini işleyip, yeniden halka vermedir” (Özdemir, 1981d: 469, 470).

Osmanlı Türkçesinin *Anlambilim ve Dilbilim* açısından karmaşık özelliklere sahip olması, yeni kurulan ulus devletin yapısına uymamakta, yeni ulus devletin dilinin de yeni ve yalın olması gerekmektedir. Türkçenin,

Osmanlıca ve Farsça etkisiyle değişen yapısı yerini yavaş yavaş Öz Türkçeye bırakmalıydı.

“Sözcüklerin insan yaşamındaki yeri, düşünce ve duyguyu biçimlendirmedeki işlevi düşünülürse, Türkçeleri varken Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri anlatmanın doğruluğu, yerindeliği tartışılmaz. Çünkü Osmanlıcanın söz dağarcığı büyük ölçüde kulluk anlayışının ürünüdür. Osmanlılık döneminde bir baba, oğlunu birine tanıtırken, “mahdum bendeniz”, kızı için de “kerimem cariyeniz” derdi.. Bu, kulluk anlayışının dilin gündelik, törensel kullanımında yansıması olarak düşünülebilir. Oysa uluslaşma süreci içinde bu anlayış yıkılmaya çalışılır. İnsanlarımız kulluktan yurttaşlığa geçirilmeye uğraşılır. Denilebilir ki Atatürk devrimlerini yönlendiren anadüşüncedir [ana düşüncedir] bu” (Özdemir, 1981d: 469).

Evrensel değerleri algılayabilmenin ve değerlendirebilmenin tek yolunun ulusun kolaylıkla anlayabileceği ve kullanılabileceği yalın bir dil olduğu savunulmaktaydı. *“Osmanlıca, Osmanlı imparatorluğunun diliydi. İmparatorluk yıkılıp onun yerine yeni bir ulus, yeni bir toplum yaratma eylemi geçince uluslaşma sürecinin doğal bir sonucu olarak dilde özleşme akımı ortaya çıktı. Bireylerin düşünme, değerlendirme, dış dünyayı algılama güçleri üzerinde önemli bir etken olan dilin uluslaşmadaki yeriyle de açıklanabilir bu olgu” (Özdemir, 1981d: 469).* Osmanlı döneminin dogmatik düşünce sistemine karşı her bireyin toplumda saygın bir yeri olduğu, bilinçli bir düşünsel yapıyla yaşamını sürdürmesi gerektiği anlayışı Dil Devrimiyle birlikte ortaya çıkmış ve zamanla güçlenmiştir. Çağdaş ve akılcı olabilmenin göstergeleri devrimlerle birlikte topluma ve bireye yansıtılır. *“Yazı Devrimi de, Dil Devrimi de, kısaca Atatürk devrimlerinin tümü, başta da vurguladığımız gibi ilkel, geleneksel, feodal bir toplum biçiminden gelişmiş, bireyleri arasında ortak ekinse değerler ve bağlantılar bulunan, açık, halkçı bir toplum düzenine geçmeyi amaçlar” (Özdemir, 1978h:545).*

Atatürk Devrimlerinin başat amaçları arasında kendini gerçekleştirebilen akılcı bireyler yetiştirmek vardır. Bu bağlamda bağımsız ve hür düşünebilen birey, çağdaş uygarlığı yalın bir biçimde algılayabilecektir. Türkdoğan (1977:99) 'a göre, “ *Ancak bağımsız ve özgür bir ulusta fert gerçek varlığını yaşar. Aslında çağdaşlaşma da fert düzeyinde ortaya çıkan bir değişme türüdür.*” Kemalist sistemde çağdaşlaşma ve Batılılaşma birçok ögenin karşılıklı etkileşiminin ürünüdür. Türkdoğan, Atatürk Devrimlerini şu tümceleriyle tanımlar:

“Bunun için de çağdaşlaşma sürekliliğinde bir ferdin statüsünü belirtmek için davranışlarının birden fazla yönünün ölçülmesi gerekir. Bunlardan hayat seviyesi, okuyup- yazma, eğitim derecesi, siyasal katılma ve haberleşme gibi birçok değişkenler çağdaşlaşmayı belirleyen etkenler arasındadır. Bu sebeple, bir kimsenin çağdaşlaşmasından söz açıldığında “çok değişkenli bir yaklaşıma” yönelmek zorunluluğu vardır” (Türkdoğan, 1977: 99,100).

Çağdaş bir toplum olabilmenin yolu; çağın gereklerini çağdaş bir sözdağarcığı ile karşılayabilen ulus dilinden geçmektedir.

“Çağdaş bir dil, bütün kavramları karşılayabilmelidir. İşte Türk dilinin amacı budur. Bu amaca varmak için, dilin gelişimini engelleyen pürüzler ayıklanacak, anadil, bilim ve sanat terimleriyle zenginleşecek, titizlikle işlenerek ulu yapı meydana gelecektir. İşte “müdahale” budur. Bu “müdahale”nin zorlama ile hiçbir ilgisi yoktur. Eğer bir zorlama olmuşsa, bunu Osmanlıca Türkçeye karşı yapmıştır. Baskı, çağlar boyunca öylesine ağır olmuştur ki, Türk dili zorla unutulmaya mahkûm edilmiştir. İçinde

fiilinden başka Türkçe kelime bulunmayan cümleler buna en canlı bir tanıktır” (Levend, 1973: 3,4.).

Özdemir’e göre, Türk milletinin aydınlanma süreci, salt dilsel değişimi değil bütünsel bir yaklaşımla kökten bir düşünce değişimini kapsamaktadır. *“Türk aydınlanmasının hamuru yabancı öğelerden arınmış, halkın söz değerlerini kucaklayan Türkçenin yatağında karılacaktır. Bu yönden Dil Devrimimizi, salt sözcüksel değişime dayalı bir olgu olarak görmemek gerek. Çünkü Sözcüksel [sözcüksel] değişimi yönlendiren güç, dediğim gibi insanımıza düşünme yetisi kazandırma, onu kendi özvarlığının bilincine kavuşturmayı da içerir” (Özdemir, 2010b: 23-24).* Bu düşünsel değişim; batılılaşma ve çağdaşlaşma kavramlarının somut yansımalarıdır.

“Dil Devrimi; eskimiş ya da yabancı kökenli sözcükleri Türkçeleştirme işi değildir. “İstiklal” yerine bağımsızlık, “hürriyet” yerine özgürlük demek, devrimin, yüzeydeki görünüşüdür. Gerçekteyse uygarlık, ulusallık, kültür sorunlarını içeren, bunlarla kesişen yönleri vardır Dil Devriminin. Çünkü bireylerin de, toplumların da düşünce ve yaşama biçimini oluşturan, dildir. Bilimsel bir gerçektir bu. Böyle olunca, toplumumuzun kültürel örüntüsünü değiştirme, Batılılaşma ve çağdaşlaşma diye adlandırdığımız Atatürkçülüğün özü, odak noktasıdır Dil Devrimi” (Özdemir, 1970f: 327).

Ortaya konan düşünsel değişim sürecinin ilk basamaklarından birisi, halkın uzun yıllar kullanmış olduğu sözcükleri bilimsel süzgeçten geçirerek yeni ve çağdaş bir biçimle yapılandırmaktır. Ulusal dil ancak halkın dili ve aydınların dili arasındaki ikiliğin giderilmesiyle gerçekleştirilebilirdi.

“Yalın bir dille Dil Devrimi, dilimizi özleştirme, işleyip geliştirme eylemidir. Yeni sözcükler üretme, bu eylemin bir yönüdür

yalnızca. Öbür yönleri ise iki ana doğrultuda gelişmektedir. Birincisi, halk ağzında var olan dil değerlerini gün ışığına çıkartıp ortak dilin malı kılma; ikincisi de eski metinlerde bulunan ama kullanılıştan [kullanımdan] düşmüş sözcüklere yaşarlık kazandırma. Dil Devrimini, daha çok, bu yönleriyle değerlendirmek gerekir. Çünkü devrimin dilimize katkıları bu doğrultuda olmuştur” (Özdemir, 1970j: 65).

Bu bağlamda dil ve düşünce arasındaki kopukluk yerini bellekleri devindirebilen ve geliştirebilen bir dilsel yapıya bırakabilecekti. Dil Devriminin getirmiş olduğu değişimler ve yenilikler, bireylerde anadili bilinci oluşturmaya başlamış, Osmanlıcanın ve Farsçanın Türkçe üzerindeki baskıları yerini, yeni ve anlaşılır bir dil biçimine bırakmıştır. *“Bireylerin anadili duyarlığında köklü bir değişim yaratmıştır Dil Devrimi. Bir bakıma bu değişimle özdeşleşmiş gibidir. Bilim dilinde olsun, yazın dilinde olsun gözlemlediğimiz büyük gelişme anadili duyarlığındaki büyük değişimin ürünüdür” (Özdemir, 2004a: 109).*

Özdemir’e göre, Dil Devrimi ve Yazı Devrimi Atatürk devrimlerinin en önemlileridir ve ortaya konan bu yenilikler Türkçenin aydınlık yüzünün tarih sahnesinde görünebilmesine ortam hazırlamıştır. Türk insanı yeni sözcüklere ve yeni yazı sistemine zamanla alışabilecek, bu süreçte onlara anadili bilinci yol gösterecektir. Aksan’a göre (1980:9) anadili: *“başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.”* Anadili toplumsal yapıyla ilişkisi bağlamında ele alan Aksan’ın görüşleri, Özdemir’in görüşleriyle örtüşmektedir. Özdemir yeni söz değerlerini, tümce yapısındaki değişimleri, eski dilsel kullanımları, yeni sözcüklerin toplumca kabul edilmesini bireylerde oluşan anadili bilinci bağlamında ele almaktadır:

“Anadili bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel bir insan yığını olmaktan çıkartıp uluslaştıran en önemli

etkenlerden biridir de. Aynı anadili soluyanlar, aynı anadilin havasını bilinçaltına indirilmiş olanlar arasında bir yakınlık doğar. Bu, anadilin insan kişiliğini biçimlendirmedeki etkisinden, evrene bakış açılarının ortaklığından gelir. Bu ortaklığa, anadilin bireyleri birbirine bağlama gücüne anadili duygusu adını veriyoruz. Anadili duygusu, anadilini öğrenmenin ilk aşaması olan bebeklik ve çocukluk yıllarında oluşmaya başlar, bilinçaltını ve bilinci kuşatarak bütün yaşam boyunca gelişir. Bir kez bilinçaltına yerleşip kişinin, kişilik kumaşına sindi mi kolay kolay yok olmaz, varlığını sürdürür” (Özdemir, 1983b: 21, 22).

Türkçenin yeni ve çağdaş biçimiyle kabul edilir biçime gelebilmesinde anadili bilincinin etkisi yadsınamaz. Özdemir, yüzyıllar boyunca örselenmiş ve sahip olduğu değeri göz ardı edilmiş olan Türkçenin, Dil Devrimi ve Yazı Devrimi aracılığıyla öz benliğine kavuştuğunu belirtir:

“Gönüllerde, kafalarda Türkçeye karşı köklü bir sevgi, sınırsız bir inanç doğmuştur. Bu inançla en gizli bölgelerine uzanılmaktadır dilin. Yeni yeni kavramlar, söz değerini derlemekte; Türkçenin soluğu ve düşünsel dokusu genişlemektedir. Osmanlıcanın, Türkçe üzerindeki korkunç yıkımı bütün boyutlarıyla ortaya çıkmış, düşün ve yazın alanındaki kısırlığımızın nedenleri tartışılmıştır. Tartışılar şu somut gerçeğe ulaştırmıştır genç kuşakları: Dil bağımsızlığından yoksun bir toplumda düşünce de bağımsız olamaz. Dil tutsaksa, düşünce de tutsaktır. El sözleriyle gerçek anlamda ne düşünme olur, ne yaratma” (Özdemir, 1972c: 278)

Özdemir, bu dil örselenmesinin nedenlerini ve yapılması gerekenleri şu tümceleriyle aktarmaktadır: “Yüzyıllarca Türk düşüncesi kabuklaşmış, yaratıcı yeteneğini yitirmişse bunun kök nedeni, Türk dilinin tarihsel kaynağından

saptırılmış olmasıdır. Türlü baskılarla yozlaştırılması, bir yabancılaşmaya ulaştırılmış olmasıdır. Öyleyse yapılacak iş, tutulacak yol açıktır: Türkçeyi el sözlerinden arıtmak, tutsaklıktan kurtarıp bağımsızlaştırmak. Daha doğrusu Türkçenin tarihsel kaynağına yönelmek...”(Özdemir, 1972c: 278). Özdemir’in görüşleriyle aynı doğrultuda görüşler öne süren Agâh Sırrı Levend’e göre, Dil Devrimi (1973:66) süreklilik gösterecek, bu bağlamda dilsel çalışmalar devam edecek ve söz değerleriyle ilgili sorunlar çözümlenecekti. “ Bir yandan kelime yaratma işi sürerken, öte yandan da dil konusu bilimsel bakımdan ele alınarak, Türkçenin yapı yolları, ekleri ve kökleri incelenecek, Türk dilinin sözlüğü hazırlanacak, dilbilgisini meydana getirmek üzere monografiler hazırlanacak, lehçeler ve ağızlar üzerinde incelemelere girişilecekti.” (Levend, 1973: 66). Levend, Dil Devriminden sonraki dönemi ve devrimin toplumsal yansımalarını, Türkçenin özleşmesi olgusunu bireylerde oluşması kaçınılmaz olan anadili bilinciyle konumlandırır:

“Türk dili, yabancı dillerin salgınından kurtularak kendi yapısı içinde gelişmeli, çağdaş bilim, teknik ve sanat dili olarak en çetin düşüncelerle en karışık sorunları, en ince duygularla engin hayalleri işlemeye elverişli duruma gelmelidir. Eli kalem tutan bütün yurttaşların isteği elbet budur. Ancak bu nasıl olur? Bu gelişme, Meşrutiyet devrindeki “ yeni lisan” akımını sürdüren Osmanlıca kırması bir Türkçe ile sağlanabilir mi? “ Yabancı dillerin salgınından kurtularak kendi yapısı içinde gelişmiş” bir dil istediğimize göre, bu gelişme ancak öz benliğine kavuşmuş arı bir dille olur. İşte bu, öz Türkçedir. Bu isteği doğuran ulusal dil bilincidir” (Levend, 1973: 63).

Cumhuriyet tarihindeki bu yenileşme hareketinin Avrupa tarihinde de örneklerine rastlamak mümkündür. Gökberk (1980:85,86), 15.yüzyılın sonlarına doğru Almancanın yabancı diller etkisine girmeye başladığına ve bu etkilerin düşünsel devrimle kırılabildiğini şu tümceleriyle ortaya koymaktadır:

“Öz çizgilerini her bakımdan geliştirmeye çalışan Avrupalı uluslar, elbette, ulusal varlığın özelliğini en güzel açığa vuran dilde de benliklerine ulaşmaya çalışacaklardı. Bunun için de bu diller, her şeyden önce, yabancı dil benliklerinin salgınından temizlenmeğe uğraşmışlardır. Örneğin, bir aralık, Latince ile Fransızcanın çok etkisinde kalan Almandada bu çığır, 15. Yüzyılın sonlarında başlar, Luther ile başarılı bir adım atar, sonra da 18. yüzyılın sonlarıyla 19. yüzyılın başlarındaki büyük bir düşünce ve yazın hareketinde olgunlaşır. İşte Avrupa kültürüne yönelmiş olan kültürümüzün dili de, yeni formunu ararken, bu çevrenin ulusal dillerinin kurulmasında büyük bir rol oynamış olan bu düşünceyi kendisine bir ölçü olarak almaktadır. Bu ölçü Türkçeyi, 16. Yüzyıldanberi [yüzyıldan beri] üzerine çökmüş olan kalın bir yabancı gölgeyi üzerinden atmak, kendi öz değerlerini aramak denemesine götürmüştür. Bu deneme, anadilin elden gitmesi değil, tersine: elden gider gibi olmuş olan anadilin yeniden aranması demektir. Bu arada bu arayışın, şu veya bu bakımdan, başarısızlıkları, yanılmaları olmuş olabilir. Ancak burada esas olan: bütün bu yanılmaların içinden dolaşıp geçen bir arama ve bulmadır.”

Bu bağlamda yapılan yenilikleri takiben toplumdaki dil ikiliğini ortadan kaldırabilmek, salt Atatürk devrimleriyle değil, toplumdaki bireylerin anadili bilinci kazanabilmeleriyle gerçekleşebilecektir. Yeniliklerin süreklilik gösterebilmesi ve önündeki engellerin kaldırılabilmesi açısından dil bilinci temel belirleyicidir. Özdemir, çağa ayak uydurabilmenin Atatürkçülüğün ana ereklereinden olduğunu belirtmekte, bu evrede Atatürkçü düşünce sistemini öncü kabul etmektedir. *“Toplumsal yapı gibi, Türkçenin söz dağarcığı da sürekli bir değişim içindedir. Bu bağlamda dilde Atatürkçülük, dilin var olan olanaklarıyla durumuyla yetinmemedir. O olanakları genişletmedir”* (Özdemir, 1980c:489).

2.1.2.1. Dil Devrimine Yönelik Eleştirilere İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Özdemir, Dil Devrimi ve Yazı Devriminin toplumsal etkilerini çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Özdemir, ortaya koyulan yenilikleri değerlendirirken devrime karşı olan aydın kesime ilişkin de değerlendirmelerde bulunur. Karşıt görüşleri nesnel bir süzgeçten geçirmekte, yöneliminde devrimden yana olan bir tavır sergilemektedir. Dil Devrimine karşıt görüşler, Özdemir tarafından Atatürk devrimlerinin çok yönlü etkisi bağlamında ele alınır. *“Dil tartışmalarının uzun bir geçmiş vardır bizde. Tanzimat’tan bu yana sürüp gelmektedir. Suçlama, kınama, karalama düzeyini aşmaz bu tartışmalar. Genellikle, dildeki gelişme ve değişimler ne dil dışı toplumsal nedenlere, ne de dil içi etkenlere yaslandırılır. Kişisel ve duygusal yaklaşımlarla ele alınır bu konular”* (Özdemir, 1981e: 198). Dil Devrimine karşı çıkan bir kısım aydınların eleştirilerini nesnel olmamakla eleştiren Özdemir, toplumsal yapıyla sözdağarcığı arasındaki ilişkinin yadsınamayacağını belirtir.

“Bilinen bir gerçektir ki dilin söz dizgesini etkileyen en önemli etkenlerden biri toplum yapısındaki değişimlerdir. Toplum yapısıyla dil dizgesi arasında sıkı bir bağımlılık vardır. Bunun için yaşama biçimini, kültürel örüntüsünü değiştiren toplumlarda sözcük dağarcığı hızlı bir değişim gösterir. Gerçekte, öz Türkçe akımı bu tür bir değişimin sonucudur. Değişik bir söyleyişle Atatürk devrimlerinin dildeki uygulamasıdır öz Türkçe. Bu gerçeğin bilincine varamayanlar, onu bireysel bir özenti gibi görüyorlar” (Özdemir, 1969ı: 62, 63).

Bu yargılar toplumsal yapı ile dilin ayrı olgular olduğunun düşünülmesi sonucu oluşmaktadır. Ne ki dil, ekinse birikimin tarih boyunca toplumdan topluma, insandan insana aktarılmasında en büyük ve önemli rolü üstlenen araçtır.

“Dil, toplumsal bir kurumdur. Dil Devrimine karşı çıkanların asıl yanılması, onu, toplumsal yapıdan soyutlayarak bağımsız bir varlık gibi düşünmelerinden doğmaktadır. Çünkü: “Bir dilin gelişmesinin kendisini kullanan topluluğun bildirim gereksinmesinin gelişmesine bağlı olduğu söylenebilir. Elbette, bu gereksinimlerin gelişmesi, topluluğun düşünce toplum ve ekonomiyle ilgili gelişmesiyle dolaysız bağlantı durumundadır. Kelime topluluğunun gelişmesinde açıkça görürüz bunu: Yeni tüketim nesnelerinin belirmesi, yeni belirtilerin ortaya çıkmasına yol açar. İşbölümü alanındaki ilerlemeler, yeni görevlerin, yeni tekniklerin karşılığı olan yeni yaratımlar doğurur.” Bu bilimsel gerçeği Dil Devrimine karşı duranlar ya bilmiyorlar, ya da görmezleniyorlar. Bunun için de ona ters ve olumsuz anlamlar yüklüyorlar” (Özdemir, 1970f: 329).

Özdemir, Dil Devrimine karşı olan aydınların, öznel yargılarda bulunduklarını ve yenileşmenin önüne engel koymakta olduklarını kabul eder. Bu yargıların tek yönlü olduğunu ve dar bir çerçevede şekillendiğini şu tümceleriyle açıklamaktadır:

“Toplumun düşünce örüntüsünü değiştirmede önemli bir görevi vardır dilin. Düşüncelerin de bilgilerin de taşıyıcısı, yayıcısı dildir. Düşünce örüntüsünün değişmesi; bilginin, bilimsel verilerin halka inmesine, halkın aydınlanmasına bağlıdır. Bu da ilk elde halk diliyle öğretim dilini bütünleştirmeyi gerektirir. Dilimizi özleştirme, geniş anlamda böyle bir bütünleşmeyi amaçlar. Öğretmenlerin öz Türkçeye yönelimi, bu yönden de bir zorunluluktur. Bilgiyi kitaplardan, dört duvar arasından yaşama, halka indirmek; halkı aydınlatmak öğretmenlerin üstelendiği görevlerindendir. Öz Türkçeyi savunan öğretmenleri,

tutucuların, gericilerin suçlayışlarının bir nedeni de budur işte. Gerçekte onlar halkın bilgilenmesinin, bilinçlenmesinin karşısındadırlar. Bunu açıktan açığa söyleyemedikleri için, bir saptırmacaya baş vuruyor [başvuruyor]; dili, dilseverleri suçluyorlar” (Özdemir, 1975e: 438).

Dil Devrimine karşı olanlara göre halkın konuşacağı dil, kendi kullandıkları dil bağlamında biçimlenmeli, sahip oldukları geleneksel dil kuralları çerçevesinde oluşmalıdır. Özdemir, aydınların yenilik karşıtı olmalarının, dili kendi doğruları çerçevesinde değerlendirmelerinin nesnel bir yaklaşım olmadığını belirtir:

“Öz Türkçe akımını, eskimiş sözcükleri yenileriyle değiştirme oyunu diye niteleyenler var, gelgeç bir özentî gibi görenler var. Böyle düşünenler, dili bütünüyle kavramaktan uzak kişilerdir. Bu gibileri, dille kültür, dille düşünce, dille toplumsal yapı arasındaki iç içelik ilişkisini göremiyorlar. Dahası, Atatürkçülüğün felsefesi içine yerleştiremiyorlar öz Türkçe akımını. Saplantıları, yanılgıları, aldanırları da bundan doğuyor” (Özdemir, 1969b:118).

Eleştirilen yeni sözcükler toplumun yüzyıllar boyu kullandığı sözcükler olup araştırmalar sonucunda yeniden ortaya çıkarılmıştır. Özdemir’e göre, bir kısım aydınların yeni olarak kabul ettiği sözcükler, araştırmalar sonucu yeniden ortaya çıkarılmış geçmişten günümüze gelen sözcüklerdir.

“Yeni sözcüklerin dar bir çerçevede kaldığını, yalnızca kentsoylu aydınların dilinde yaşadığını savlayanlar, bunun bir eğitim ve öğretim işi olduğunu anlayamıyorlar. Elllerinde nesnel ölçütler de yok. Halk diyorlar ama, gerçekte halkı değil, kendilerini ölçü olarak alıyorlar. Buradan geliyor yanılgıları da.

Çünkü öz Türkçe akımının getirdiği yeni sözcüklerin ezici bir çoğunluğu, halkın konuşma dilinde aslında var olan sözcüklerdir. Bunların yazı diline girişleri Dil Devriminden sonra olmuştur. Yeni sözcüklerin denilişi de bundandır. Sözelimi yoğun, çaba, kuşku, işkil, ödül, sıvı, doruk, yoz, bitek, yozlaşma, ekenek, sapak, kıvanç, ürün, abartı, yitirmek, yitik, arı, yunmak gibi sözcükleri yeni diye nitelendiriyoruz” (Özdemir, 2004a: 73).

Yücel’e göre, Dil Devrimiyle değişen söz varlığı da yenileşme karşıtlarını rahatsız etmekte, yeni kavramların ve yeni sözcüklerin dilde yerini alabilmesinin önü kesilmek istenmektedir:

“Dil Devriminin her zaman karşıtları olmuştur, bugün de var: birtakım aydınlarımız bu devrimi her şeyden önce Osmanlı ekininin yadsınması olarak görüyor, tarihsel ve ekinel zenginliğimizin ayrılmaz parçalarını oluşturan birçok yapıtı unutulmuş gömerek geçmişle bağlarımızı kopardığını söylüyorlar. Hiç kuşkusuz, Osmanlı öğretimiyle karşılaştırılması bile haksızlık olacak Cumhuriyet dönemi öğretiminin nicelik ve niteliği göz önüne alınınca, bugün bu eski yapıtları okuyup değerlendirebilecek bireylerin sayısının aynı düzeyde Osmanlı uyruklarının sayısından çok daha fazla olduğu ileri sürülebilir. İçinde bulunduğumuz şu doksanlı yıllarda, altı ayda yayımladığımız kitap sayısının Osmanlı dönemlerinde yüz yılda yayımlanan kitap sayısından daha fazla olduğu ileri sürülebilir. Bununla birlikte, 1950 yılından başlamak üzere, Dil Devrimi karşıtlığının gittikçe daha düzenli, gittikçe daha ezici bir baskıya dönüştüğünü de biliyoruz” (Yücel, 2000: 26).

Özdemir’e göre, Türkçenin yabancı sözcüklerin kuşatılmışlığından kurtulabilmesi ancak Osmanlıca ve Farsçanın etkilerinden arındırılmış yeni sözcüklerin dile alınmasıyla gerçekleştirilebilecektir:

“Söz varlığımızın büyük ölçüde değiştiği bir gerçektir. Ancak tutucuların sandığı gibi, sözcük ve kavramların ortadan kalkması biçiminde olmamaktadır bu değişim. Yalınlaştırarak söyleyeyim, dilimizin tarihsel akışı içinde yatağını doldurmuş olan yabancı öğelerden arınmadır yapılan. Söz ve kavram evrenimizi dilimizin kendi öz değerleriyle oluşturmaz. Tutucuların ortadan kalktı dedikleri de bu yabancı öğelerdir işte. Kaldı ki atılan ya da dilin akışı dışında kalan yabancı sözcüklerin, kavramlarını yerini Türkçeleri almıştır. Bu olmadı mı ne denli zorlanırsak zorlanalım, bir yabancı sözcüğü atamayız, silemeyiz dil dizgesinden. Tutucular bunu anlamıyor. Dilin, kullanım dışında bıraktığı el sözcüklerinin ardına düşüyorlar da bunların yerlerini alan anadilimizin öz değerlerini benimseyemiyorlar bir türlü” (Özdemir, 1976k: 344).

Ne ki yapılan bu yenilikler yüzyıllar boyu kullanılmakta olan sözcüklerin yok edilmesi eylemi olmamakta, Türkçenin söz varlığı içerisinde anlamsal ve yapısal anlamda kabul görmeyen ve toplumun kullanmakta zorlandığı sözcüklerin yalınlaştırılmasıdır.

“Anadiline bir baskı gözüyle bakanları anlamıyorum. Olsa olsa çarpık bir sanının, gerçeğe bağdaşamayan bir görüşün tuzağına düşmüştür bu gibiler. Hiçbir anadil [anadili] yetkinlikte daha iyisini aratmamazlık etmez. Anadiliyle yakından uğraşanlara gitmeyin, herkes kendinden bilir: kısa düşer çok kez sözcükler dile getirilmek istenenden” (Uygur, 1997: 15).

Ortaya konmakta olan bu yeni sözcükler toplum tarafından hızlı bir biçimde dile kabul edilmekte, yenileşmenin önü açılabilmekteydi. Özdemir’e göre,

kullanım kolaylığı ve anlaşılabilirlik sözcüklerin dile kabulünde belirleyicidir. Yücel de şu görüşleriyle Özdemir'i destekler:

“Dil Devrimi tasarısı hiçbir zaman yabancı kökenli öğelerin elenmesi olmamıştır, hele bu öğeler yerleşik dilde kök salmış öğeler olduğu zaman. Bununla birlikte, bu tür yabancı öğelerin sayıları azaldıkça, türkçe [Türkçe] birimlerden uzaklıkları gittikçe daha güçlü bir biçimde algılanır ve varlıkları kullanıcıyı gittikçe daha çok rahatsız eder. Örneğin müddeiumumî söylenmesi ve anlamının kavranması zor bir yabancı sözcüktür: bunun yerine önerilen savcı sözcüğü yıllar içinde yavaş yavaş benimsenir. Ama, bir kez yerleştikten sonra, aynı kavram alanına giren, ama bize pek de aykırı gelmeyen yabancı kökenli hakim sözcüğü de bizi dil duyarlığımızda rahatsız etmeye başlar ve yerini yargıç sözcüğüne bırakmakta gecikmez. Aynı biçimde, Melih Cevdet Anday'ın yazılarında kendi yaratımı sözcük'ü kullanması dilimizin en yaygın sözcüklerinden biri olan kelime'nin yerini bu yeni öğeye bırakması için yeterli olur. Yeni yaratımların bir gün içinde tutunuverdiği bile görülür: siyasal bir önder gazetecilerin önünde seçenek sözcüğünü kullanınca, ertesi gün hemen herkes bu sözcüğü yüz yıllık bir sözcük gibi kullanmaya başlar” (Yücel, 2000: 27, 28).

Dil Devrimiyle birlikte kullanılmaya başlanan yeni sözcükler, günlük konuşma diline yerleşmeye başlamıştır. Özdemir bu süreci şöyle tanımlar:

“Dil Devrimi, bir bakıma halkla bütünleşme; bilgiyi, bilimsel verileri halka indirme atılımıdır. Halkın uyanışını sağlama, çağdaş bilgileri kolayca, kendi diliyle algılama olanaklarını yaratma girişimidir. Dil Devrimine karşı çıkanlar halkın diliyle bütünleşmeden korkanlardır. Halkının dil ve düşünce

dünyasının genişlemesini, gelişmesini istemeyenlerse kavramın çekiciliğine kapılıp kendilerini “ulusçuluk”la ne denli nitelendirirlerse nitelendirsinler, ulusçu olamazlar” (Özdemir, 1976l: 417).

Özdemir, çağdaş bilgiye ulaşmada dilin başat bir rolü olduğunu savunmakta, ekinel birikimin dil aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılabilirliğini belirtmektedir. Buna karşın yenileşme karşıtı olanlar bu çağdaş düşünce evrimini algılayamamakta, Özdemir tarafından da çağdaşlaşma karşıtı olarak kabul edilmektedirler:

“Dil Devrimi dilimize bağımsızlığını kazandırma savaşıdır. Bu yönüyle ulusal bağımsızlığın, ekinel (kültürel) bağımsızlığın da bütünleyicisidir. Dil Devrimine karşı olanların, bağımsızlığın bir bütün olduğu anlayışından da yoksun olduğu söylenebilir. Çokça yinelenildiği gibi, salt bir iletişim, bildirişim aracı değildir dil. Her türlü yaratının kaynağıdır. Bugün Türk düşüncesini yansıtan ürünlerden, Türk yazınından söz ediliyorsa, bu, Dil Devriminin yarattığı mutlu bir sonuçtur. Çünkü düşünceyi oluşturan, biçimlendiren temel etkenlerden biridir dil. Kestirmeden söyleyelim ekin dünyamız çağdaş boyutlar kazanacaksa bu da özleşen, gelişen Türkçemizle olacaktır. Türkçemizin gelişmemesini, özleşmemesini istemekse Türk düşüncesini dondurmaktır. Bunu isteyenlerse ulusçu olamaz” (Özdemir, 1976l: 417).

Sözdağarcığının değiştirildiği, çağdaşlaşma adı altında toplumun oluşturduğu geleneksel dil kurallarının bozulduğu ve yüzyıllar boyu kullanılan sözcüklerin yerini bilinmeyen ve yabancı sözcüklerin aldığı öne sürülmektedir. Nitekim Yücel de Dil Devrimine yönelik bu eleştirileri şu tümceleriyle tanımlamaktadır:

“Dil Devrimini yanlış yorumlayanların başlıca yanıltma nedenlerinden biri de Osmanlıca’yı “eskil” bir dil gibi düşünmeleridir. Oysa bu dil “eskil” dillere hiç mi hiç benzemez: konuşulmuş ya da yazılmış, konuşulan ya da yazılan herhangi bir dilin eski bir evresine bağlanmak şöyle dursun, yüzyıllar içinde, ulusumuzun anadiliyle hiçbir akrabalığı, hiçbir yakınlığı bulunmayan iki yabancı dilden: Arapça’yla Farsça’dan yola çıkılarak oluşturulur, anadilin söz dizimi üzerine, gittikçe artan bir oranda, bu iki dilin sözcükleri aşılır. Bu yabancı sözcük alımının geçerli bir nedeni de yoktur, anadilin boşluklarını yabancı sözcüklerle doldurmak bile söz konusu değildir: halkın konuştuğu dilin sözcüklerinin, bu arada dilbilgisel biçimlerinin, köklerinin ve eklerinin yerine bu iki dilin birimleri getirilir. Üstelik, bu aykırı tutum yüzyıllar boyunca, kesintisiz bir biçimde sürüp gider. Böylece, ister istemez, türkçe [Türkçe] sözcüklerin gittikçe enderleştiği, gittikçe daha zor tanındığı ve sonunda türkçeden [Türkçeden] çok, arapça [Arapça] ve acemce [Acemce] sesi vermeye başladığı aykırı bir yazı diline ya da, isterseniz, iki kez melez bir dile, bir tür tersine pidgin’e ulaşılır. Bu tuhaf dilin Türkler’in tarihinde belirli bir yeri bulunduğu kuşku götürmez, ama Türkçenin bir evresini oluşturmadığını da önemle vurgulamak gerekir” (Yücel: 2000: 13,14).

Özdemir, yeni sözcüklerin dili yalınlaştırdığını ve daha anlaşılır kıldığını kabul etmektedir. Ona göre, dilin yapısını doğru bir biçimde anlayabilmek, birtakım dilsel değişimleri de kabul edebilmekten geçmektedir:

“Seçenek”, “olanak”, “olasılık” gibi yeni söz değerlerini kaba, anlamsız, çirkin bulan; kullananları da yıkıcılıkla suçlayan kişilere neden böyle davrandıklarını sorun. Hazırdır yanıtları.

Hiç duralamadan şunları söyleyeceklerdir size: Dilimizi seviyoruz. Yıkıcıların elinde kalmasını, yozlaşıp bozulmasını istemiyoruz onun. Dil sevgisi diyoruz, nasıl bir sevgi bu? Ölçüsü, ölçütü nedir? Dili belli kalıplar içinde tutmak mıdır? Söz dağarcığını, anlatım örüntüsünü değiştirmeden sürdürmek midir? Dilin dünüyle bugünü arasında birtakım ayrımların doğmasını önlemek midir? Değil elbette. Bunların hiç biri, dili sevmek değildir. Dil sevgisiyle bağdaşamaz, uyuşamaz. Gelgelelim, Dil Devriminin getirdiği yeni söz değerlerine kanları kaynamayanlar, dil sevgisinden bunları anlıyorlar. Çelişkileri, yanlışları da bu ters anlayışın üzerine temelleniyor (Özdemir, 1975d: 276).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yapılmak istenen yenilikler, kimi aydınlar tarafından toplum yapısında değişikliğe neden olduğu görüşüyle de olumsuz biçimde karşılanır. *“Toplumsal yaşamla, dil arasındaki etkileşimi görmeyenler, Dil Devriminin düşünsel yapısını algılayamazlar” (Özdemir, 1981d: 472).* Özdemir, Dil Devrimini benimseyemeyen, özleşmeyi kabul etmeyen bir kesim aydınların, dilde yapılan yeniliklerin babalarla çocukları birbirini anlayamaz duruma düşürdüğünü ve toplumsal yapıyı olumsuz etkilediğini öne sürmelerine şu tümcelerle yanıt verir:

“Bu düşüncenin gerçekte hiçbir ilgisi yoktur değerli izleyenler. Babalar ve çocuklar arasında bir dil anlaşmazlığı değil, varsa bir düşünce anlaşmazlığı vardır. Dil de düşüncenin aynası olduğu için, bu, bir dil sorunu gibi karşımıza çıkıyor. Bunun da şaşılacak bir yanı yok. Şunun için ki, biz uygarlık değiştiren bir toplumuz. Uygarlık değiştiren toplumlarda kuşaklar arasında görüş ve düşünüş ayrımı da olacaktır” (Özdemir, 2000a:87).

Korkmaz, bu ayrılıkları *dil* odaklı olarak değil, *köklü toplumsal değişim* odağında değerlendirme yoluna gitmiştir.

“1932 yılından sonra Dil Devrimi yaptık. Toplum yapımızda da kökten bir değişiklik olmuştu. Bu, tarihsel koşulların ortaya çıkardığı bir toplumsal değişimdir. Bir kültür değişmesidir. Toplum yapısında böyle bir değişme olunca; ister istemez dilde de bir değişme ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu, kuşaklar arasında hem düşünce hem de dil yönünden birtakım anlaşmazlıklar olmuştur. Bunu, eski kuşaklarla, yeni kuşakların dilden çok, düşünce ayrılıklarına, köklü toplumsal değişmelere bağlamak daha yerinde olur kanısındayım” (Korkmaz, 1978: 45).

Eleştirel bir bakış açısıyla yeniliklerin aile yapısını bozmaya başladığı ve kuşaklar arasında ayrılıklar oluşturmaya başladığı da öne sürülür. Özdemir, bu şekilde düşünen aydınların aslında yenileşmeye ve çağdaş bireyler yetiştirme eylemine engel olmaya çalıştıklarını belirtir. Çağdaş ve uygar bir toplum olabilmenin temel koşulları; yeniliğe ayak uydurabilmek, değişimlere bilimsel ve nesnel bir bakış açısıyla yaklaşabilmektir. Toplumsal yaşamda kullanılan sözcükler arasında farklılıklar olması sonucu bireyler arası iletişimde de kopukluklar olabilmektedir:

“Dil Devriminin getirdiği sözcüklerle babalar ve çocuklar arasındaki bir dil uçurum yaratılmıştır” diyenler, genellikle bu yargıya okul kitaplarında yer alan yeni terimlerle karşılaşınca varıyorlar. Sözelimi, bir baba herhangi bir konuda çocuğuna yardım etmek istiyor. Ne ki kitaba geçmiş olan yeni terimleri anlamadığı için bunu yapamıyor. Diyelim ki şu terimlerle karşılaşılıyor: Açığortay, dönel, bükün, kılğı, düşümdelik, yalıtkan. Bunun üzerine, yargı hazır: “Çocuklarımızla anlaşamaz duruma düştük.” Peki, bu terimler yerine, bunların eskileri kitaplarda kullanılsa, bu anlaşmazlık yine olmayacak mı? Örneğin, munassıf, devrani, insıraf, tatbik, murafakat, müccerit dense,

eğer baba öğrenim görmüşse bunları anlayacak, bu kez de çocuk anlamayacaktır. Kaldı ki insıraf sözcüğü çocuğa hiçbir şey söylemez ama, bükün sözcüğüyle çocuk sözcüğün kökü olan bük'le bunu anlamlandırabilir. Bunun gibi devrani sözü onun için tümüyle anlamsızdır, ama dönel sözcüğünü dön fiil köküyle açıklayabilir” (Özdemir, 2000a: 89).

Nitekim anne- babalar ve çocukları arasında ortaya çıktığı öne sürülen dilsel ayrılıkların çözümü toplumsal değişime ayak uydurmaktan geçmektedir. Dilsel, sosyal ve kültürel değişime karşı çıkıp önünde engel oluşturmak çağdaşlığın kabul edemeyeceği eylemlerdir. Bu bağlamda Özdemir görüşlerini, eleştirilerin odağında şu tümceleriyle devam ettirmektedir:

“Dil Devriminden yakınanlar, çocuklar değil babalardır sevgili izleyenler. Ya da babadan yana olan, birtakım yazarlardır. Babaların biraz çaba gösterip dildeki gelişme ve değişmelere ayak uydurmalarını isteyeceklerine, çocukların, babaların diline yönelmelerini istemektedirler. Değindiğimiz gibi bu da hayatın gidişine karşıttır. Daha açıkçası dil ırmağını tersine akıtmaya çabalamaktadır. Bilinen bir gerçektir ki evrende her şey bir değişme, bir gelişme içindedir. Hiçbir şey olduğu gibi kalmaz. Uygarlık diye adlandırdığımız, insanların doğayı yenme, toplum olarak daha iyi bir yaşama ulaşma çabalarından çıkan sonuçların tümü, gerçekte bu gelişme ve değişmenin ürünü değil midir?” (Özdemir, 2000a: 89).

Özdemir (1971: 80) , Dil Devriminin halkın yüzyıllar boyunca biriktirmiş olduğu söz değerlerini ortaya çıkardığını belirtmekte, Dil Devrimini tek taraflı bir aydınlanma süreci olmakla suçlayan ve reddeden günümüz aydınlarına karşı şu tümcelerle yanıt vermektedir:

“Oysa Batıda, rönesans(Rönesans) denilen yaratıcı düşünüş, ulusların kendi anadillerinin bilincine ulaşmalarıyla doğmuştur. Bu bakımdan kendi anadilimize dönmenin terimsel bir adı olan öz Türkçe akımı, gerçekte Türk düşüncesini, Türkçenin tabanına oturtma eyleminden başka bir şey değildir. Görüldüğü gibi, öz Türkçe akımı çok yönlü bir dil olayıdır. Onun ters yorumlara uğraması, kimilerince yanlış anlaşılması biraz da bundandır. Öz Türkçe akımını, eskimiş sözcükleri yenileriyle değiştirme oyunu diye niteleyenler var, gelgeç bir özentî gibi görenler var. Böyle düşünenler, dili bütünüyle kavramaktan uzak kişilerdir. Bu gibileri, dille kültür, dille düşünce, dille toplumsal yapı arasındaki iç içelik ilişkisini göremiyorlar. Dahası, Atatürkçülüğün felsefesi içine yerleştiremiyorlar öz Türkçe akımını. Saplantıları, yanılgıları, aldanışları da bundan doğuyor” (Özdemir, 1969b:118).

Özdemir, Dil Devrimini eleştirenlerin asıl hedefinin Atatürk ve Atatürk’ün düşünce sistemi olduğunu savunur. Nitekim saptamalarında bu görüşleri Atatürk devrimlerinin temel hedefleriyle konumlandırmaktadır:

“Türkçenin özleşmesine, ulusal ve öz benliğine kavuşmasına karşı çıkmak Atatürk’e, Atatürkçülüğe de karşı çıkmaktır. Yalınlaştırarak belirtmek gerekirse Atatürkçü olmak, onun ilkelerine, devrimlerine bağlı bulunmak demektir. Bu ilkeleri, devrimleri korumayı, geliştirmeyi ödevlenmek demektir. Böyle olunca kişi Dil Devrimine, Atatürk’ün dil ilkesine karşıysa Atatürk’e, Atatürkçülüğe bağlılıktan söz edemez. Ederse aldatmaca oynuyor demektir. Şunu da söyleyelim, bir kişi Atatürkçülüğün dil ilkesi olan Türkçeyi özleştirme, ulusal ve öz benliğine kavuşturma yönelimine karşıysa, o kişinin gerçek anlamda ulusçuluktan, bağımsızlıktan yana olduğu da

söylenemez. Çünkü Atatürkçülüğü oluşturan ilkeler, devrimler bir bütündür” (Özdemir, 1981d: 467, 468).

Özdemir’e göre, Dil Devriminin Atatürk’ün yapmış olduğu yenilikler arasında önemli bir konuma sahip olması eleştirilerin devrim odaklı olmasında belirleyicidir.

“Düşünce evreni yabancılaşmış bir toplum, kendi öz değerlerine dönemez hiç bir alanda. Bilinçlenemez, çağdaş dünya içindeki yerini algılayamaz. Dil Devriminin, Atatürkçülüğün ana dayanaklarından biri oluşu da buradan gelmektedir işte. Çünkü devrimlerin tümü bir yerde Dil Devrimiyle kesişir. Gericilerin, tutucuların, gizlenceli ya da gizlencesiz Atatürk düşmanlarının Dil Devrimini sürekli ateş altında bulundurmalarının nedeni de budur” (Özdemir, 1977j: 586).

Yücel, Devrime karşı olan tutumun 1950 yılından sonra da devam ettiğini günümüzde de etkilerini zaman zaman eğitimde ve iletişim alanında gösterebildiğine ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmaktadır:

(...) 1950 yönetiminin çıkardığı ilk yasalardan biri Anayasa’nın dilini çeyrek yüzyıl geriye götüren yasasıdır; bununla da yetinilmeyerek türkçenin (Türkçenin) özleşip gelişmesinden yana olanlar “ sakıncalı” sayılır; 1970 ortalarında ortaöğretimde okutulan tüm ders kitapları yeniden, değil öğrencilerin öğretmenlerinin bile anlayamayacağı kadar koyu bir “osmanlıca”yla [Osmanlıcayla] yazdırılır, okullarda öğrencilere, radyo ve televizyonda konuşmacılara yeni terim ve sözcük kullanmayı yasaklayan genelgeler yayımlanıp yasak sözcük dizgeleri çıkarılır; 12 Eylül yönetimi de Atatürk’ün kurduğu Türk Dil Kurumu’nu kapatmakla sorunu kökünden çözüp gelişimi

kesinlikle durduracağını sanır ama türkçe [Türkçe], gelişimi süresince, nerdeyse kendisini ezmeye çalışan ağır baskıyla beslenerek bugünkü ileri ve, çok daha önemlisi, yaygın düzeyine gelir: bugün, türkçenin [Türkçenin] arılışıp gelişmesine kesinlikle karşı olanlar bile, bilerek ya da ayırımında olmadan, özleştirme akımının getirdiği zengin sözcük ve terim dağarcığını kullanmakta (Yücel,2000:77,78).

Yücel, ortaya koymuş olduğu bu yargılarını dil, toplum ve aydınların yaklaşımları doğrultusunda biçimlendirerek, sözlerine şu tümcelerle devam eder:

“Bu ilginç sonucu hazırlayan etkenlerin en önemlilerinden biri, gelişimin belirli bir noktadan sonra dilbilimsel bir olgu niteliği kazanarak kendi iç yasasına göre işlemeye başlamış olmasıdır. Bir başkası, (her biri ayrı özden olmakla birlikte) dil ile toplum, dolayısıyla ekin arasında belirleyici bir bağlantı bulunmasıdır. Daha bir başkası, aydınlarımızın, sanatçı ve bilim adamlarımızın önemli bir kesiminin anadillerine verdikleri değerdir. Daha bir başkasıysa, türkçenin [Türkçenin] (ya da anadili türkçe olanların) gelişmiş Batı dilleriyle kurduğu değişik ilişkiler, örneğin dilbilimsel araştırmalar, örneğin çeviri etkinliğidir. Hiç kuşkusuz, başka etkenler de gösterilebilir. Tartışılmayacak bir şey varsa, o da türkçenin [Türkçenin] artık yetkin bir ekin dili olduğudur” (Yücel, 2000: 77,78).

Bu bağlamda Türkçenin özleşmesinin önündeki engeller; toplumsal bilinç ve dilbilimsel gelişmelerle birlikte ortadan kalkmaya başlamıştır denilebilir. Dil Devriminin getirilerinin toplum tarafından zamanla algılanabilir duruma gelebilmesi, bu evrede büyük bir öneme sahiptir.

2.1.3. Dilin Söздаğarcığına İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Özdemir, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ve Atatürk devrimlerinin getirilerinin; yeni kavramlar ve değişen söздаğarcığı olduğuna dikkat çekmektedir. Aksan da Özdemir ile ortak paydada birleşir: *“Bir toplum düşünelim. Bu toplum hakkında hiçbir bilgimiz olmasın. Bir dilci olarak bu toplumun dilini öğrenmeğe başlayalım. Toplumla ilgili hiçbir bilgimiz olmamasına karşılık, o toplumun yalnız söz varlığına eğilmek yoluyla pek çok şey öğrenebiliriz. O toplumun söz varlığını incelersek; o toplumun tarihi, tarih boyunca geçirdiği çeşitli değişimleri, yaşayışı, geleneği konusunda çok geniş bilgiler elde edebiliriz”* (Aksan, 1978: 21,22). Özdemir'e göre (1970g:183) yaşama düzeniyle anadil [anadili] arasındaki bağıntıyı söздаğarcığında görebiliriz. *“Dillerin sözcük dağarcığı, nicelik ve nitelik yönünden tam bir benzerlik göstermez. Çünkü sözcükleri yaşama düzeninin zorunlu kıldığı ve bu zorunluluğun sonucunda ortaya çıkan dilsel değerlerdir”* (Özdemir, 1970g: 183). Söздаğarcığı toplumsal yapıyla doğru orantılı biçimde gelişim gösterir:

“Dillerin söz dağarcığıyla toplumların yaşama ve kültür düzeyi arasında sıkı bir bağlantı vardır. Toplumsal yapıdaki değişimler, oluşumlar dilin söz dağarcığında da gösterir yankısını. Yeni yeni söz değerleri, sözcük dizgeleri çıkar ortaya. Bir yandan bu yeni değerler dilin örgüsü içinde yerini alırken, bir yandan da kimi sözcükler kullanımdan düşer. Kimi sözcüklerin de anlam alanı genişler, zenginleşir. Kısaca, durağan değil; devingen bir nitelik taşır söz dağarcığı. Bu da onun, toplumun yapısına, yaşama düzenine bağımlılığından gelmektedir” (Özdemir, 1971c: 487).

Özdemir, *Anadilin Toprağında* adlı yapıtında bireylerin yeni sözcükler öğrendikçe yaşama bakış açılarının da farklılaştığına, dile ilişkin yeniliklerin bireyi etkilediğine ilişkin saptamalarda bulunmaya devam eder. Ona göre

Cumhuriyet devrimleri sınırlı bir değişimi değil, kültürel ve bilimsel alandaki çok yönlü değişimi yansıtır. Dil Devrimiyle birlikte Türkçeye, toplumsal yaşamla paralel olarak yeni sözcükler eklenmeye başlamış ve bu sözcükler zamanla toplumun bir parçası haline gelmiştir:

“Dil Devriminden bu yana dilimizin sözcük gömüsü hızla değişmektedir. Toplumumuzun yaşama biçimi değişmiştir, değişmektedir de ondan. Belgelenmiş bir gerçektir ki bir toplumun yaşama biçimiyle, dilinin sözcük gömüsü arasında çok sıkı bir bağlantı vardır. Bir dilde bulunan kavramların, bir başkasında bulunmayışı, belirlemek istediğimiz bağlantının doğal bir sonucudur. Bu konuda hemen birçok dilbilim kitaplarında Eskimo dili örnek olarak verilir. Eskimocada balık ve balıklarla ilgili bin bir çeşit sözcük vardır. İşlenmiş, gelişmiş en ileri dillerde bile bu sözcüklere rastlanılmaz. Balık, Eskimoların yaşamında önemli bir varlıktır çünkü. Öylesine önemlidir ki, bir Eskimolu, Tanrı'ya yakarırken “Tanrım, soframızdan balığımızı eksik etme! Bize çok, daha çok balık ver.” der” (Özdemir, 1969d: 771).

Özdemir'in incelemeleri, sosyolojik ve kültürel alanlarla sıkı bir ilişki içindedir. *“Dillerin söz dağarcığı hem nicelik hem de nitelik yönünden birbirine benzemez. Değindiğimiz gibi bu benzemeyişin, ayrılığın nedeni toplumsaldır, toplumların yaşama koşullarıyla ilgilidir”* (Özdemir, 1972k: 359). Dil Devrimiyle birlikte yeni kavramlar ve söz değerlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. *“Toplum yapısında oluşan değişmeler yankısını dilde de gösterir. Dillerin söz dağarcıklarının sürekli değişimi, sözcük dizgelerindeki yenilenmeler dille toplum yapısı arasındaki bağlılığın bir sonucudur. Toplumun yaşama, duygu ve düşünce düzleminde ortaya çıkan yeni kavramlar, kendiliğinden yeni sözcüklerin oluşmasına yol açarlar”* (Özdemir, 1970a: 424). Dil Devrimiyle Türkçeye eklenen yeni sözcüklerin zamanla toplumun bir parçası olduğu göz ardı edilemez. *Toplumların yapısı, yaşama*

biçimleriyle dillerinin söz ve kavram dağarcıkları arasında sıkı bir bağlantı vardır” (Özdemir, 1979a: 208). Özdemir’e göre, Atatürk devrimleriyle birlikte Türkçenin söz varlığında büyük bir değişim olmuştur. Bu değişim günümüzde de yankılarını devam ettirmektedir.

“Başarımız, çevremizle ilişkimiz; duyma, düşünme, okuma, anlama, yazma ve konuşma gibi anadili yeteneklerimizle söz dağarcığımız etkileşim içindedir. Daha doğrusu sözcüksüz düşünemez, sözcüksüz duyamayız. Kişinin düşünce ve duygu dünyasının sınırı, sözcüklerin sınırıyla kesişir. Çok yinelenmiş, bilinen gerçeklerdir bunlar. Yineleyişimiz, söz dağarcığımızı geliştirme zenginleştirme, geliştirme yolundaki çalışmaların yararını belirtmek içindir” (Özdemir, 1972d: 361).

Özdemir, Türkçenin sözdağarcığındaki değişimleri dilbilimsel alanla bağlantılar kurarak somutlama yoluna gider. Yeni sözcük yaratma eylemine ilişkin saptamalarda bulunan Özdemir, sözcük oluşturma bütünlük içerisinde olması gerektiğini belirtmiş ve kökteş sözcüklerin aralarındaki bağlantılara değinmiştir:

“Dilimize girmiş olan yabancı sözcükler de kendi aralarında bir kavram salkımı oluşturur çoğu kez. Kökteş sözcükler de diyebiliriz bunlara. Bu tür sözcüklerden birine Türkçe bir karşılık yaratırken ötekilerini de birlikte düşünmek gerekir. Örneğin “absorb”, “absorbance”, “absorbent”, “absorber”, “absorption”, “absorptive”...gibi sözcükler türevdeştir. Bunlardan birine Türkçe karşılık yaratıldı mı ötekilerini de ele almak yerinde olur” (Özdemir, 1978b: 398).

Özdemir, sözdağarcığındaki değişimlerin dilin içsel bütünlüğünden kaynaklanan bir değişim olduğunu belirtmektedir. *“Bir dilin söz dağarcığı toplumsal yapıdan gelen etkilerle değiştiği gibi, dilin kendi içyapısından doğan etkenlerle de değişebilir. Bu bakımdan hiç bir dilin sözlüğüne dolmuş, tamamlanmış düşüncesiyle bakılamaz”* (Özdemir, 1969: 63). Dil devinim içindedir, kavramlar ve yeni sözcüklerle birlikte gelişimini devam ettirmekte, dışsal etkilerle şekillenmeye devam etmektedir:

“Okurken, dinlerken, konuşurken sürekli bir devinim içindedir söz dağarcığımız. Yeni yeni söz değerleri kazanır. Ayrımında bile olmayız bunun. Şu sözcüğü nereden öğrendik? Ne zaman, nasıl öğrendik? Yanıtlayamayız bu soruları. Kendiliğinden olmuş, kendiliğinden gelip yerleşmiştir söz dağarcımıza. Örnekleri ortada. Dil Devriminin getirdiği yeni sözcükleri, kimi kişiler yermişlerdir, alaya almışlardır başlangıçta. Sözgelişi, öğretmen, göçmen, uzman, azınlık, görev, görevli, ilgi, ilgili, önem, kavram, emekli, sakınca, savcı, sanık, yargı, gelenek, yatırım, bölge, belge gibi sözcükler alaya alınan, yerilen sözcüklerdendi bir zamanlar. Ya şimdi? Onların diline de girmiştir bu sözcükler. Bugün de alaya aldıkları, yerdikleri sözcükler var. Yarın durumları değişecektir. Benimseyeceklerdir onları. Bu, er geç gerçekleşecektir” (Özdemir, 1971: 79).

Özdemir, yapıtlarında Türkçenin söz varlığının değişimine yönelik saptamalarda bulunmakta, bu değişimi çok boyutlu bakış açısıyla inceleme yoluna gitmektedir:

“Nasıl değişiyor söz varlığımız? Türkçe köklerin işletilmesi, bunlardan yeni sözcüklerin türetilmesiyle. Türetme de tek sözcük düzeyinde kalmıyor. Diyelim ki yabancı kökenli bir sözcüğün Türkçesini yarattık. Bu yeni yaratı aynı kavram

alanına giren yabancı kökenli başka sözcüklerin de Türkçelerini bulmaya, aramaya zorluyor bizi. Çünkü sözcükler arasında yapısal ve anlamsal bağıntılar vardır. Değindiğimiz zorlayım da bu bağıntılardan gelmektedir. Böylece tek sözcükle başlayan türetme işi, genişliyor giderek. Ortaya uyumlu bir bütünsellik oluşturan yeni yeni kavram ve sözcük salkımları çıkıyor. Bu yeni kavram ve sözcük salkımları da genel dil dizgesi içinde yerlerini alınca bunlarla uyuşmayan yabancı sözcüklere Türkçe karşılıklar aramak bir zorunluluk oluyor” (Özdemir, 1976k: 344).

İslam uygarlığına giren Osmanlı Devletinin dili de Arapça etkisinde kalmış, sözdağarcığındaki ilk değişimler böylelikle başlamıştır. *“Dilin söz değerleri, yani sözcüklerle kişilerin yaşamı arasında güçlü bir etkileşim vardır” (Özdemir, 1969d: 771).* Farsça ve Arapçanın etkisinde yeni söz değerleriyle birlikte Türkçe, ulusal yapısını büyük ölçüde kaybetmiş, günümüzde de Batı uygarlığının etkisiyle yabancı sözcükler Türkçeyi kuşatmaya başlamıştır:

(...) Söz dağarcığımızın kapısı Arapça ve Farsça kaynaklı sözcüklere kapanırken bu kez de batı kaynaklı sözcükler dilimize sızmaya başlar. Bunların bir bölümü, o zamana değin Türkçede de, Osmanlıcada da bulunmayan yeni kavramları karşılayan sözcüklerdir: Doçent, dekan, asistan, mesaj, asamble, filoloji, arkeoloji, seminer, sömestr, prevantoryum, sanatoryum, lider, spiker, teknisiyen, sikl, banliyö, peron, sirküler, emisyon, kolej, ofis, büro, bürokrasi, koordinasyon, koordinatör gibi. Bir bölümü de Arapça ve Farsça sözcüklerle karşılanan kavramlar için, Türkçeleri aranmadan yeni kalıplar olarak benimsenmiştir. Böylece söz dağarcığımızda ikili sözcük dilimleri oluşmuştur” (Özdemir, 1971c: 487,488).

Dil Devrimiyle birlikte, toplumun ve Türkçenin içinde bulunduğu *paradoks*¹ çözümlenmeye, Türkçenin baskılanan söz değerleri yeni bir biçimle şekillenmeye başlamıştır. *“Dil Devrimi bu kararsızlıklara son verdi. Devrimler zincirinin bir halkası olarak Dil Devrimi, hele harf devriminde sonra zorunlu olmuştur. Türk dili, ayrı bir dava konusu olarak ele alınmalı, dil çalışmaları bir sisteme bağlanmalıydı”* (Levend, 1973: 65). Osmanlıcanın Türk dili üzerindeki olumsuz etkilerini yok edebilmenin yolları anadili bilincinin yanı sıra, Türkçenin tarihi kaynaklarına yönelmek ve bu kaynakların Türk insanı tarafından doğru bir biçimde algılanabilmesinden geçmekteydi. Dil Devrimiyle birlikte yapılanları Levend, şu tümceleriyle açıklamaktadır: *“Yabancı kurallarla yapılmış tamlamalar, birleşik isimler ve sıfatlarla birlikte yabancı ekler taşıyan bütün kelimeler atılmalıdır. Yabancı kelimelere karşılıklar bulunmalı, yeni kelimeler yaratılmalıdır. Türkçenin kelime hazinesini meydana çıkarmak için, halk ağzından derlemelerle eski metinlerden taramalar yapılmalıdır. Böylece dil bilinci yeniden şahlanmış, dil seferberliği dönemi başlamıştır”* (Levend, 1973: 65, 66). Levend’in ortaya koyduğu bu görüşler Özdemir’in tarihi kaynaklara yönelmenin gerekliliği ile ilgili görüşüyle örtüşmektedir. Özdemir, ortaya konması planlanan dil sel yapılanmanın Türkçenin tarihi kaynaklarına yönelmekle başlaması gerektiğini savunmaktadır.

Bilgiyi işleme, kullanabilme ve birikimi bireylere aktarabilme bağlamında anadili başat bir öneme sahiptir. Kendi dilinde yalın bir biçimde düşünebilen birey, salt bu şekilde kendini gerçekleştirebilmektedir. *“Dilin kullanımını etkileyen etmenler değişiktir. Bunların arasında en ağır basanı, bireyin seçme, ayırma, düşünme yetisiyle, beğenisidir. Bu da sınırlandırılıp engellenemez. Her birey dili kendince kullanır. Bu kullanışa belli bir yön çizilemez”* (Özdemir, 1969g: 86). Özdemir (1970h:504)’e göre, öz Türkçeciliğin başat niteliği; *düşünce ve duyguları dolambaçlı yollara sapmadan, kestirmeden anlatmadır*. Bu amaca karşı olanları, özleşmeyi

¹ Çelişki

eleştirenleri söyleyişteki açıklığı algılayamamakla eleştirir, söyleyişteki doğrudanlığın yazınsal yaratıların da kilit noktası olduğunu belirtir:

“Ne ki onların yazdıklarına bakılınca, düşünce ve duyguların anadilin tabanına oturtulmadığı kolayca görülür. Ayrıca onların bir deyiş düzencesine erişemedikleri de sezilir. Bu gibilerini saymazsak, ozanlarımızda ve yazarlarımızda öz Türkçeciliğin oluşturduğu bir söyleyiş düpedüzlüğü vardır. Söyleyişte doğrudanlık, iletişimin ana ilkesi olduğu gibi, her türlü yazınsal yaratıyı da değerli kılan bir erdemdir” (Özdemir, 1970h: 504).

Dillerin sözdağarcığı topluma tutulan bir ayna niteliğindedir. *“Bir toplumun ekin sel yaratımını, yaşama biçimini yansıtan bir yansıtaç gibidir anadili. Onun söz dağarcığına bakarak toplumun yazınsal örüntüsünü, yaşama biçimini, bu biçimi oluşturan etkenleri gözlemleyebiliriz kolayca” (Özdemir, 1983b: 21).* Dilin yeni söz değerleriyle zenginleşip, yeni biçimiyle şekillenebilmesi için sözcüklerin toplum tarafından özüm senmesi gerekmektedir. Özdemir (1977i:213) yeni ve eski sözcüklerin aynı düzlemde olmasını somut bir olgu olarak açıklamakta, ortaya çıkan katmanlaşmayı sözcük katmanlaşması olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan sözcük katmanlaşmasını toplum belirli bir zaman süresince özüm semektedir:

“Yeni ve eski sözcüklerin sözlüksel düzlemde yan yana görünmesi bir çelişki değil, somut bir olgudur. Sözcük katmanlaşmasıdır. Özleştirmecilerin temel amacı da olanaklar ölçüsünde sözlüğümüzdeki bu katmanlaşmayı gidermek, tek bir katmana, Türkçe katmanına indirgemektir. Özüm senmiş yabancı sözcüklere gelince bu katmanlaşmanın dışında düşünemeyiz onları da. “Şunlara ilişebilir”, “bunlara ilişemeyiz” gibisinden sınırlandırmalara gidemeyiz. Gitsek, bu türden

sözcükler için dizelgeler düzenlese geçeriği olabilir mi? Her şeyden önce dil benimser mi bunu?” (Özdemir, 1977: 213).

Dil Devrimiyle ortaya çıkmış yeni söz değeri geleneksel dil kurallarıyla kimi zaman örtüşmemektedir, bu ayırım toplumsal kabul sonucunda çözümlenmiştir. *“Dil Devrimimiz “mektep” yerine “okul”, “muallim” yerine “öğretmen”, “talebe” yerine “ öğrenci”, “ alaka” yerine “ilgi”, “iktifa etmek” yerine “yetinmek”, “istiklal” yerine “ bağımsızlık” dememizi gerektiriyor. Yeni sözcüklerden kimisi eski bilimsel gerçeklere, başka bir deyişle eski gramer kurallarına uygun düşmemiş olabilir. Ama yayılmış, tutunmuş, toplumca onanmış olduklarına göre bunlar yeni bilimsel gerçeklerdir ve yeni sözcüklere girmişlerdir” (Aksoy, 1980: 10).* Dilsel yeniliklerin getirilerini çok boyutlu bir bakış açısıyla incelemeye devam eden Özdemir, halkın ihtiyaçlarının ve bireysel beklentilerinin artmasıyla yeni söz değerilerinin ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir.

2.1.3.1. Yeni Sözcüklerin Kullanımı Sorunsalına İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Sözcükler, bireyin duygu ve düşünce birikimlerinin aktarılmasında kullanılan dilsel araçlardır. Bireylerin yaşamına sözcükler yön vermekte, bilginin dolaşımı yine sözcükler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Özdemir'e göre sözlü ve yazılı anlatımın temel ögesi sözcüklerdir. Bu bağlamda, sözcükler Özdemir'in yapıtlarında derinlemesine ele aldığı bir konu olmuştur. Özdemir, sözcükleri toplumsal boyutlarıyla ele almış ve bu doğrultuda değerlendirmiştir. *“Dilin, daha kuşatıcı bir deyişle sözlü ve yazılı anlatımın temel ögesi sözcüklerdir. Bu gerçek, Aristo'dan günümüze değin değişik terimlerle yinelenegelmiştir. Bugün de geçerliğini korumaktadır. Çünkü sözcükler kavramların sese dönüşmüş biçimleridir. Bu yönden hem düşünmenin, hem düşünceyi biçimlendirip söze dönüştürmenin temel yapıtaşlarıdır”* (Özdemir, 1979c: 98). Yeni yaratılan sözcüklerin toplum tarafından benimsenmesi dilsel birikim vasıtasıyla oluşabilmektedir:

“Bilinen bir gerçektir ki, düşüncelerin iletişimde bir araçtır dil. Düşünmek de, yalın bir tanımla, “ önerme biçiminde tümceler kurmak, tümceleri birbirine bağlamaktır.” Sözcükleri belirli bir kavram dizgesi içerisine yerleştirme, bir yargıya dayandırma işidir bir bakıma. Bunun içindir ki bireylerin dille ilintisi sözcükler düzleminde gerçekleşir. Sürekli bir arayış ve yoklayış içinde düşüncesini açık seçik belirleyecek sözcükleri bulmağa çalışır birey. Bulamadı mı kendisi yaratır bunu. Nitekim, düşün ve sanat yapıtlarında sık sık rastladığımız yeni sözcükler de böyle bir zorlanım ve gereksinimin ürünüdür” (Özdemir, 1970h: 503).

Özdemir, dilin yapısına yeni eklenen sözcüklerin kabul edilmesinde bireysel kullanımların önemli olduğuna dikkat çeker. Özdemir'e göre, bireysel kullanımlar, dilin yapısını dıştan etkileyen başat bir öğedir. Bu bağlamda

sözcüklerin dilin söz varlığında yerlerini bulabilmesi bireysel kullanımlar aracılığıyla olur:

“Diyelim ki “anımsamak” olsun o yeni söz değeri. “ Hatırlamak varken, anımsamak da nerden çıktı? Dileyen varsın onu kullansın, ben kullanmam” diye düşünüyorsunuz. Dahası, durup dururken “hatırlamak” yerine böyle yeni bir söz değerini önerenlere, kullananlara kıızıyorsunuz da. Günler geçip gidiyor. Dil dizgesi içinde “ hatırlamak” ve “ anımsamak” sözcüklerinin savaşımı sürüp gidiyor. Ne ki siz bir ayrıma varmıyorsunuz bu savaşımın. Çünkü seçiminizi “ hatırlamak” sözcüğünden yana yapmıştınız. Bir gün bu iki sözcüğü birlikte kullanmaya başladığınızı görürsünüz. Derken günler geçtikçe “hatırlamak” sözcüğünün kullanım sıklığı azalır dilinizde. “ Anımsamak” sözcüğününküyse artar. Bunun anlamı şudur: Başlangıçta yadsıyıp yadırgadığınız bu yeni söz değeri söz dağarcığınızın kapısından içeri girmiştir artık” (Özdemir, 1979a: 205).

Tanımlanmak istenen olay ya da olgulara karşılık olabilen sözcükler kimi zaman kurallara bağlı olmadan ortaya çıkabilmekte, kimi zaman da bireysel kullanımlar ölçüsünde belirlenebilmektedir. *“Dilin çok boyutlu yapısı içinde yeni sözcük yaratımını tam olarak değerlendirme, hem dil içi hem dil dışı nedenleri çok iyi bilmeyi, öğrenmeyi gerektirir” (Özdemir, 1977i: 214).* Özdemir’e göre, yeni sözcüklerin dilin sözdağarcığında yerini alabilmesi toplum tarafından benimsenebilmelerine de bağlıdır. *“Yeni sözcükler Türkçenin kendi öz değerleridir. Halkın onları anlamaması, sevmemesi diye bir sorun söz konusu olamaz. Yeter ki halka ulaşabilsin” (Özdemir, 1972h: 685).*

“Yeni yaratılan bir sözcüğün dile sindirilmesi, toplumca benimsenmesi, o sözcüğün kurallara uygunluğuyla ölçülemez.

Bir gereksinmeyi karşılıyorsa, toplumun dil beğenisine uyuyorsa dilin dizgesi içerisinde yerini alır o sözcük. Yoksa dilin dışına düşer, bireysel bir yaratı olmaktan öteye gidemez. Sözelimi, karşıcılarının kurallara aykırı olarak gördükleri: “ özgür”, “ karşıt”, “ilginç”, “ örneğin”, “yaşantı”, “ değinmek”, “özerk”, “ görece”, “görev” gibi sözcüklerin dilde tutunmasını buna bağlayabiliriz. Buna karşın kurallara uygun olarak yapıldığı halde dilin dışına düşen, dizge içinde yer almayan sözcükler de az değildir” (Özdemir, 1969g: 86).

Özdemir, yeni sözcüklerin toplum tarafından kabul edilmesi olgusunun, Cumhuriyet döneminin özgür düşünce anlayışı ile örtüştüğünü belirtir. *“Her yeni sözcük bir kişisel bir yaratımdır önce. O sözcüğün ortak dil değeri niteliğini kazanması, dilin çevrimine girmesiyle olur. Bu çevrime girmediği sürece bireyselliğin ya da kişisel kullanımın dışına çıkmış sayılamaz o sözcük. Öyleyse “her yeni sözcüğü benimseyeceğiz, kullanacağız” gibisinden bir şey söylenemez” (Özdemir, 1979a: 206).* Bu bağlamda dillerin geleceğini toplum belirler diyebiliriz. *“ Halkın beğendiği dile girip yerleşir; beğenmediği tutunmaz, unutulup gider. Çünkü dil yasası, fizik yasası gibi her çağda geçerli değildir. Bunun içindir ki “ yasa” yerine, “ eğilim” kelimesini kullanmak belki daha doğru olur” (Levend, 1973: 71).* Özdemir’e göre dilsel özgürlük (1977: 212) *“sözlüksel yapı içindeki değişik sözcük katmanlarından bireyin dilediği sözcüğü seçip kullanmasını içerdiği gibi, sözlüksel yapı içinde bulunmayan yeni bir birim yapma hakkını da içerir.”* Bireysel kullanımlar aracılığıyla dilde yeni sözcüklerin oluşumuna da zemin hazırlanır. *“Dil dağarcığımızda oluşan birçok yeni sözcük gerçekte bu hakkı, bu dilsel özgürlüğü kullanmanın ürünü olarak doğmuştur. Örneklendirelim bunu: “ Bir yazıya bir başka yazıdan aktarılan küçük parça” yerine Arapça “iktibas” sözcüğü kullanılıyordu. On yıl önce bir arkadaşla birlikte bu sözcük yerine alıntı sözcüğünü önerdik. İlk yıllar bireysel kullanımların sınırını aşmadı bu sözcük. Ama son yıllarda yaygınlığı arttı. Dilin çevrimine girdi. Böylece iletişimsel bir değer kazandı. Yeni bir sözcük dilin içine girdi mi toplumsal bir nitelik üstlenir, çevrimi oluşturan*

katmanlardan birinde yerini alır. Dilsel bir olgudur bu” (Özdemir, 1977ı: 212). Sözcüklerin doğuşu, Özdemir tarafından toplumsal kabul çerçevesinde değerlendirilir:

“Sözcüklerin, varlıkları, kavramları adlandırmada, ayırmada; bunların karşılıklarını düşünceye dönüştürmede işlevlerini tam olarak yerine getirmesi kimi koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. İlk ve ana koşul sözcüğün ses ve anlam imgesinin toplumca benimsenmesidir. Daha doğrusu sözcüğü oluşturan, birbirinden ayrılması olanaksız; dilbilimcilerin gösteren ve gösterilen diye adlandırdıkları yönlerin toplumca tanınmasına bağlıdır. Diyelim ki basınç sözcüğünü oluşturan b- a- s- ı- n-ç sesleri birlikte duyulduğu zaman “ herhangi bir gücün kendisine engel olan bir yüzey üzerine yaptığı zorlama” anlaşılıyorsa, o seslerle bu olgu arasında kesintisiz bir ilişki kuruluyorsa toplumca benimsenmiştir basınç sözcüğü” (Özdemir, 1979c: 98).

Nitekim, toplumsal kabul evresinden sonra Özdemir yeni sözcüklerin dilsel kurallara uygun olup olmadığını ve dilde yerini alıp alamayacağını sorgulama yoluna gider. Bu evrede iki farklı görüş ortaya konulur. Birinci görüş; yeni sözcüklerin dile uygun olup olmadığı dilin kesin ve değişmez kuralları ölçüsünde değerlendirilmesidir. Özdemir, görüşlerini şu tümcelerle ortaya koyar: *“Kimilerine göre bunun kesin ve değişmez kuralları vardır. Yeni bir sözcük bu kurallara uydu mu kendiliğinden dilde yerleşir, tutunur. Bu kuralları da şöyle açıklıyorlar: Çok işlek eklerle türetilmeli bu sözcük, türediği kök’ün anlamı da herkesçe bilinmeli, yani yaşarlığını yitirmiş ölü köklerden olmamalı. Ses yapısı yönünden uyum ilkeleriyle bağdaşmalı, söyleniş güçlükleri yaratmamalı” (Özdemir, 1969d: 769).*

Özdemir, bu görüşlerin yadsınamayacağını ancak yeni sözcüklerin kabulünde tek ölçütün bu görüş olamayacağını belirtir. *“Bu kuralların geçerliğini tümüyle yadsımıyoruz. Ancak, bir sözcüğün dilde tutunması salt bunlarla da açıklanamaz. Nitekim, bu kurallara bağlı kalınarak türetilen nice sözcükler, kişisel dilin sınırlarını aşıp ortak dilin içine girememiştir. Bunun gibi, bu kurallara uymamasına karşın dilde kolayca yaşarlık kazanmış sözcükler de az değildir. Öyleyse, bu kurallardan da öte, kurallaştırılması güç başka bir yan var bu olguda. Buna toplumun dil beğenisi diyebiliriz. Bir yeni sözcük, bu beğeniyle çelişmiyorsa, ortak dilin malı olabiliyor”* (Özdemir, 1969d: 769). Ona göre, sözcüğün dilde kabulünü yapıtlarında sıklıkla vurguladığı üzere toplumsal beğeni ve kullanımlar belirler:

“Sözcüklerin dilce benimsenmesi, toplumca onaylanması da onların öyküsü içinde yer alır. Bunun dil içi ve dil dışı türlü nedenleri vardır. Salt sözcüklerin yaşı, yapısal ve anlamsal özellikleriyle açıklanamaz. Bakarsınız yaratılışının üzerinden yıl bile geçmemiş bir sözcük “kitle iletişim araçları” yoluyla kullanım alanını genişletip gitmiştir. Öte yandan ondan daha yaşlı bir sözcüğün yaygınlaşması ağır, hem de çok ağır olabilir. Dediğim gibi bunun nedenleri tek yönlü değildir. Eşgüdüm sözcüğü güzel bir örneğidir bunun. Bireysel kullanımlarda sık sık geçmesine, sözcüklerde bile yer almasına karşın toplumun her kesimince bilinen bir sözcük değildi. Ne zaman ki yasal kullanımlara girdi, yetkililerce kullanıldı, birdenbire sözcüğün yazgısı değişti. Yaygınlaştı eşgüdüm. Dil dışı bir nedendir bu. Başka nedenler de vardır. Dilin kendisinden, sözcükten, yerini almaya çalıştığı yabancı sözcükten gelen...”(Özdemir, 191979c: 101).

Ortaya konan bu dilsel tartışmalara ek olarak, Öz Türkçe akımının getirmiş olduğu yeni sözcüklerin belirli bir çevreye yönelik olduğu ve halkın dilinden

uzak olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüşe yönelik olarak Özdemir şu yargıları aktarır:

“Gelişen ve özleşen dilimizin birtakım güçlüklerle karşılaştığı doğrudur. Bu güçlüklerin başında, kimi kişilerin alışkanlıklarını yenememesi gelmektedir. Birtakım eski sözcüklere alışmış olanlar, gelişen ve özleşen dilimizde ortaya çıkan yeni söz değerlerini yadırgamaktadırlar. Güçlük burada toplanıyor, burada düğümleniyor. Ancak, her alışkanlık gibi zamanla bu karşı çıkış da değişiyor. Bir zamanlar yadırgadıkları, benimsemedikleri, doğru bulmadıkları sözcükleri giderek onlar da kullanmağa [kullanmaya] başlıyorlar” (Özdemir, 1978:79).

Yeni sözcüklerin sözdağarcığına giremedikleri, halktan kopuk bir nitelik taşıdığı yargısı güçlenmeye başlar. Bu görüşlere Özdemir, şu yargılarla yanıt vermektedir: *“Dili bütünselliği içinde kavrayamayan, yalınkat bir düşünüşün ürünüdür bu yargılar. Birçok yönden eleştirilebilir. Çünkü yeni sözcüklerin doğması, halkın diline yerleşmesi dilsel bir olgudur. Dil olgularının açıklanıp kavranması, nesnel gözlemlerin yanında dilbilimsel verilere bağlanmayı gerektirir. Konuyu tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla düşünmeyi gerektirir” (Özdemir, 1971: 77).* Özdemir, halktan kopuk olmakla suçlanan yeni sözcüklerin, halkın içinden kopup gelen sözcükler olduğuna değinir. *“Halkın evde, sokakta, çarşıda, pazarda kullandığı Türkçe sözlerdir bunlar. Sözgelimi arı, yıl, yitik, yaşlı, sıvı, bitek, ürün, kuşku, çaba, ödül, konuk... gibi sözcükleri bu ülkede yaşayanların en az dörtte üçü bilir” (Özdemir, 1972h: 683).* Öz Türkçenin yaratmış olduğu sözcüklerin halkın konuşma dilinden gelen sözcükler olduğunu belirten Özdemir, bu sözcüklerin yazı diline girişlerinin Dil Devrimiyle gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır (Özdemir, 1971:78). *“Yeni sözcükler denilişi de bundandır. Sözgelimi yoğun, çaba, kuşku, işkil, ödül, sıvı, doruk, yoz, bitek, yozlaşma, ekenek, sapak, kıvanç, ürün, abartı, yitirmek, yitik, arı, yunmak gibi sözcükleri yeni diye nitelendiriyoruz. Oysa*

halk ağzından derlenerek ortak dile sindirilmiş sözcüklerdendir bunlar. Daha böyle niceleri gösterilebilir” (Özdemir, 1971l: 78).

“Sözcükler açısından düşünürsek, öz Türkçeciliğin; dilimizin tarihsel kökenlerinden fışkırıp geldiğini söyleyebiliriz. Örneğin şu sözcüklere bakalım bir: yön, esirmek, kez, konuk, esen, denli, yoğun, yankı, sağalmak, kınamak, evmek, oran, il... Bunlara da yeni sözcük diyoruz bugün. Değişimiz, uzunca bir süre unutulduktan sonra bu sözcüklerin yeniden kullanılış alanına çıktıkları içindir. Yoksa her biri yüzyılların ötesinden geliyor” (Özdemir, 1971l: 78).

Özdemir (1972h: 683)’e göre, günümüzde yeni sözcüklerin halkın diline girebilmesi iletişim araçları aracılığıyla olmaktadır. Bu süreçte okumaz-yazmaz oranı yüksek olan bir toplumda yeni sözcüklerin benimsenmesi sorunu oluşmakta, eğitim ve öğretim olguları ön plana çıkmaktadır. *“Şöyle de söyleyebiliriz, bilim, sanat ve yazın ürünlerinde beliren yeni kavramlar ve bunların karşılıkları olan yeni sözcükler, halkın diline yeterince girmiyorsa, nedenini sözcüklerde değil; halkı bunlarla yüz yüze getirecek olanakların bulunmayışında aramalıyız” (Özdemir, 1972h: 683).*

Yeni sözcükleri halka ulaştırmanın diğer bir yolu, onun yeniliğini sezdirmemektir Özdemir’e göre. Bu bağlamda yapılması gerekenler, Türkçe düşünebilmek ve yeni sözcükleri anlatım akışı içine sindirmektir:

“Örneğin “ menfaatperest” ya da “ enteresan” sözcüklerini bir cümlede kullanıp sonra bunları “ çıkarıcı” ve “ilginç” sözleriyle değiştirme, gerçekte bir çeviri işlemidir. Önemli olan, Türkçe sözcüklerle düşünebilmektir. Öte yandan yeni sözcükleri anlatımın akışı içinde eritmek gerekir. Her ulusun kendine özgü

bir anlatış yolu vardır. Bizim halk, bir olayı, bir durumu nasıl anlatır? Bunun gizine varmak, yeni sözcükleri bu anlatışla ballandırarak vermek gerekir. Bunlar olmazsa yeni sözcükler yadırganır” (Özdemir, 1972h: 684).

Türkçenin söz varlığındaki değişim, halk ağzında yaşayan sözcüklerin derlenmesi ve ortaya çıkarılması sonucu oluşmuştur. Özdemir, bu değişimi şu örneklerle somutlama yoluna gider: “Örneğin yazı dilinde öteden beri kullanılagelen “kontrol etmek”, “mübalağa etmek”, “saha”, “zirve”, “cenup”, “mahsul”, “aksi seda”, “şüphe”...gibi sözcükler atılmış, bunların yerine halk ağzından alınan abartmak, denetlemek, alan, doruk, güney, ürün, yankı, kuşku... geçirilmiştir. Halk diliyle bütünleşme gerçekleştirilmiştir. Yeni sözcüklerin yapımında da Türkçe kök ve eklerden yola çıkılmaktadır. Genel dilin sözcükleri bir yana, terimlerde bile kökleri kökenleri halk dilinde yaşayanlardan yararlanılıyor. Şu örneklerde olduğu gibi: Saplantı, görüntü, altyapı, üstyapı...”(Özdemir, 1977i: 213). Özdemir’e göre, yeni sözcüklerin kullanımı belirli bir kesimin tekeline girmemeli, kişisellikten çıkıp ortak kullanım boyutuna geçebilmelidir:

“Yanlış anlaşılmasın. Öz Türkçe akımının getirdiği yeni sözcüklerin tümüyle, halkın söz dağarcığına yerleştiğini söylemek istemiyoruz. Olasılığı da, olanağı da yoktur bunun. Bir kez bireylerin söz dağarcığı büyük ayrımlar gösterir birbirinden. Bu, doğal bir olgudur. Çünkü söz dağarcığımızla ekinse ve yaşantısal durumumuz arasında çok sıkı bir bağlantı vardır. Örneğin bir balıkçının söz dağarcığıyla bir çiftçinin; bir ozanın ya da bir bilgininki aynı olabilir mi? Olamaz elbette. Öyleyse ortaya çıkan yeni sözcüklerin toplumun bütün bireylerince bilinmesini isteyemeyiz. Denebilir ki bir bilginle bir balıkçının, ya da bir ozanla bir çiftçinin söz dağarcıkları arasındaki ayrım terimseldir. Günlük dil için böyle bir ayrım düşünülemez. Günlük dile giren yeni bir sözcüğü bilgin de bilmeli, balıkçı da; ozan da

bilmeli, çiftçi de. İlk bakışta doğru gibi görünüyor bu düşünüş. Ne var ki yeni bir sözcüğün, dil içindeki serüvenini düşünmeliyiz. Başlangıçta her yeni sözcük tek bir kişinin yazılarında yer alır. Daha kestirmesi, kişisel bir yaratımdır o. Kişisellikten sıyrılması, ortak yazı dilinde tutunmasına; yaygınlık ve yaşarlık kazanmasına bağlıdır” (Özdemir, 1972h: 683).

Özdemir, yeni sözcüklerin kullanımı konusundaki değerlendirmelerinde, sözcükleri kişisellik boyutundan çıkarıp toplumsallık boyutuna ulaştırma eyleminin önemine değinmiştir. Toplumsal yapı içerisinde yeni sözcüklerin kabulü belirli bir tarihsel evreyi kapsamaktadır. Bu bağlamda yeni sözcüklerin kullanımı sorunsalı ortaya çıkmaktadır.

2.1.4. Günümüz Türkçesi ve Dilsel Kirlenmeye İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Özdemir'e göre, günümüz Türkçesinde çözülmesi gereken en önemli sorun, Türkçenin yapısının yabancı sözcüklerle bozulmasıdır. Özdemir, bu bozulmanın nedenini, bilim, sanat, tecim (*ticaret*) ve uygulayım (*teknik*) alanlarında Batı ülkeleriyle olan ilişkilerimiz olarak kabul etmekte ve görüşlerine şu tümcelerle devam etmektedir: *"Bu ilişkiler sözcükler düzeyinde de kendini göstermekte, Batı'dan getirtilen araç ve gereçler kendileriyle birlikte bir sürü yabancı sözcüğü de dilimize sokmaktadır. Örnekleme gerektirmeyecek somut bir olgudur bu. Dilimizin yarını yönünden üzerinde önemle durulması gereken bir sorun"* (Özdemir, 1971c: 488).

Gökberk de, günümüz Türkçesinin içinde bulunduğu dilsel sarsıntının, ekinel ve toplumsal değişimden ileri geldiğini belirtir. *"Bin yıldan çok bir zaman içinde İslâm Kültür Çevresi içinde yeralan (yer alan) , bu kültür çevresinin değerler sistemine yönelmiş olan kültürümüz, tarihinin bir anında İslam Kültür Çevresine bırakıp başka bir kültür çevresine, Avrupa Kültür Çevresine katılmaya başlamıştır. Tanzimat, bu kültür çevremizi değiştirmemizin çekinerek verilmiş bir kararı, son devrimlerimiz de bu çekingenlikten silkinmiş kesin bir adımdır"* (Gökberk, 1980: 83). Toplamların geçirmiş olduğu ekinel dönüşümler dile de yansımakta, dilin yapısı değişime uğramaktadır. Özdemir'e göre, dilimize Batı'dan gelen sözcükler önemli bir sorundur:

"Dilimizin bugün karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi Batı'dan gelen sözcükler sorunudur. Bugün her alanda, her kesimde, tecim, askerlik, moda; kısacası, toplumun her kesiminde Batı'yla olan sıkı ilişkilerimizden ötürü, akın akın sözcükler girmektedir. Gerçekte dilimiz Arapça, Farsça sözcüklerden arınmış; başka bir deyişle Osmanlıca yenilgiye uğraşmıştır ama bugün de böyle bir sorunla karşılaşmışsınızdır. Bu konuda ne yapabiliriz, ne yapılmalıdır... Osmanlıca yenilmiştir.

Osmanlıca, anadili bilincinin uyanması; Türkçe düşünme, Türkçe deyimleme bilincinin oluşmasıyla yenilmiştir. Aynı bilinç, Batı'dan gelen sözcüklere karşı gösterilirse kuşkusuz bunlar da, Türkçe birimlerle, Türkçenin öz değerleriyle karşılanabilir” (Özdemir, 1978: 43).

Özdemir, bu durumun çözümü aşamasında anadili bilincine dikkat çekmektedir. *“Anadili bilinci Türkçeyi sevmeye, onun olanaklarını tanıma ve geliştirme yönsemesidir. Türkçenin söz dağarcığına ağmış yabancı söz değerlerini kullanmamaya özen göstermedir” (Özdemir, 1980c:489).* Ona göre sorunun çözümleri arasında (Özdemir, 1971c:488) Arapça ve Farsça sözcüklere karşı gösterilen bilinçli tepkiyi Batıdan gelen sözcüklere de göstermek ve Türkçenin olanaklarını işletip bunların Türkçe karşılıklarını yaratmaya yönelmek olmalıdır. Ortaya konan bu soruna karşı, toplumsal bilincin oluşması ve yeni bir dil savaşı başlaması gerekmektedir. Kullanılan yabancı sözcüklerin Türkçeyi kuşatmaya başladığını ve Türkçenin yapısını içten içe bozduğunu belirten Özdemir, bu bozulmanın ancak anadili bilinciyle aşılabileceğini savunur:

“Sözcükleri (yabancı kökenli) Türkçeleştirmeye yönelme bireylerin düşünme gücüyle, dil duyarlılığıyla ilgili bir olgudur. Bunun “ırkçılık”la, “küçük burjuva şovenizmi”yle ilgisi milgisi yoktur. Bu ilgiyi kurmaya kalkışmak; dile, dildışı ölçütlerle yaklaşmak olur. Bugün sözcüğümüzdeki, söz dağarcığımızdaki yenileşimin; değişim ve dönüşümün nedeni, sınıfsal değildir; düşünsel yaşamımızdaki değişimin doğal bir sonucudur. Bu da dille toplumsal yapı arasındaki etkileşimin, dille düşünce arasındaki içiçeliğin ürünüdür” (Özdemir, 1977a: 544).

Özdemir, bilimsel çevrelerde, yapılan ve yapılacak olan çalışmalarda bilim insanlarının anadili bilinciyle yaratılarını oluşturması gerekliliğine inanır:

“Örneğin; yirmi beş, otuz yıl öncesine değin bilim adamlarımız yabancı kökenli terimler karşısında bir tedirginlik duymazlardı. Tedirginlik duyma şöyle dursun, düşüncelerini onlarla biçimlendirirlerdi. Hangi yabancı dili biliyorlarsa o dilin terimlerini olduğu gibi Türkçeye aktarmakta bir sakınca görmezlerdi. Bunların Türkçeye karşılanıp karşılanmayacağını düşünmezlerdi. Bundan da öte Türkçenin bir bilim dili olamayacağı saplantısı içindeydiler. İşlenmiş, gelişmiş, zengin bir değildi Türkçe. Başka dillerde olan kavramları Türkçeye karşılamak olanaksızdı. Diyelim ki, “bir bütünü parçalara ayırma” anlamını içeren bir terimle mi karşılaştılar ya Arapça tahlil sözcüğünü yeğlerlerdi ya da Fransızcası olan “analyse” i. Türkçe “çözmek” eyleminden kalkarak “çözümleme” demeyi göze alamazlardı. Çünkü bilim adamı yabancılaşmıştı anadiline. “ Başka dillerde var olan her türlü kavram ve bunların karşılığı olan sözcükler, benim dilimde de var olabilir” diye düşünemezlerdi. Her şeyden önce bu anlayış ve tutumu yıkmıştır Dil Devrimi. Türkçede karşılığı bulunmayan tüm yabancı kavramlar için, Türkçenin söz yaratma olanaklarını işleterek yeni söz değerleri yaratabileceğimiz anlayışını getirmiştir. Hiç bir dilin durup dururken kendiliğinden zenginleşmediğini, zenginleşmişse bunu o dili konuşanların, yazarların gerçekleştirdiği bilincini uyandırmıştır. Böylece “ başka dillerde var olan kavramlar ve sözcükler benim dilimde de var olabilir” inancını yerleştirmiştir. Yabancı sözcüklere, terimlere karşı bir tepki doğmuştur” (Özdemir, 1977k: 339,340).

Türkçedeki yabancı sözcük kullanımının yaygınlaştığına sık sık değinen Özdemir, bu kullanımların yaygınlaşmasının Türkçenin bütüncül yapısını bozabileceğini belirtir. Yücel de Özdemir’in görüşlerini desteklemekte, Türkçenin içinde bulunduğu bu durumu *kirlenme* olarak nitelemektedir:

“Örneğin son yıllarda “ dil kirlenmesi” olarak adlandırılan olgu, yani özellikle günlük dilimize çok sayıda olmasalar da çok kullanıldıklarından çok sayıdaymış gibi görünen yabancı sözcük ve deyimlerin girmesi, kimi harf ya da harf kümelerinin İngilizce okunuşlarının yeğlenmesi, mağaza adlarının ve markalarının büyük çoğunluğunun yabancı sözcüklerle oluşturulması da bu sorunlardan biri. Böyle bir durumu onaylamak kolay değil. Ne var ki kirlilik bedenin kalıcı bir durumu olmadığı gibi dilin de kalıcı bir durumu değildir. Günlük dilde yoğun bir biçimde kullanılan çoğu aykırı (ya da yapı dışı) deyim ve sözcüklerin zamanla silinip gittiklerini biliyoruz. Ama örneğin Karacaoğlu’nın dilinin hiçbir zaman kirlenmediğini, örneğin Melih Cevdet Anday’ın dilinin hiçbir zaman kirlenemeyeceğini de biliyoruz (Yücel, 2000: 83).

Yabancı sözcük kullanımını eleştiren Özdemir, yapılması gerekenleri şu tümcelerle ifade etmektedir: *“Yabancı kökenli sözcük, kavram ve terimlere Türkçe karşılıklar yaratırken ilgili olduğu alan ya da alanlardaki kullanımsal anlamları göz önünde bulundurmak gerekir” (Özdemir, 1978b: 398).* Bilimsel alandaki yabancı terimlere karşılık Türkçe sözcükler üretme yoluna gidilmelidir. *“Bir terime Türkçe karşılık yaratıldı mı o terimle kurulan başka terimleri de bütünlüğü içinde düşünülmeli. Diyelim ki “ anode” için artıuç karşılığını bulduk. Anode ile kurulmuş olan anode current, anode voltage, anodizing... terimlerine de karşılıklar arama yoluna gitmeliyiz” (Özdemir, 1978b: 398).* Özdemir yabancı sözcük kullanımını, bilimsel gelişimin önündeki engellerden biri olarak kabul eder:

“Düşüncenin de, düşünceyi biçimlendirip deyişmenin de temel yapı taşlarıdır sözcükler. Diyelim ki bir bilim adamı düşünürken yabancı sözcüklere baş vuruyorsa(başvuruyorsa) , dilinin ucuna ilk ağızda o sözcükler geliyorsa sağlıklı bir iletişim kuramaz o kişi. Düşündüklerini, bildiklerini çevresindekilere kolayca iletemez. Kimi kişilerin konuşurken teklemeleri, duraklayıp

yabancı sözcükleri söylemeleri, ardından bunların Türkçesini aramaya kalkışmaları hep bundandır, Türkçe düşünmemelerindendir. Türkçe düşünme de Türkçe sözcüklerle gerçekleşir” (Özdemir, 1977g: 106).

Özdemir, yabancı sözcük kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlarda yapılması gerekeninin sözcüğü deyimisel bütünlüğü içinde kullanmak olduğunu belirtir ve görüşünü şu tümcelerle destekler: *“Örneğin, “ tabiatı bozuk” deyiminde geçen “ tabiat” sözcüğüyle “ bozuk” sözcüğü arasında anlamsal bir bütünlük oluşmuştur. Bu bütünlüğü parçalayıp “ tabiat” yerine doğa sözcüğünü kullanamayız, “ doğası bozuk” diyemeyiz. Bunun yerine anlamını düşünerek huysuz deriz. Çok anlamlı sözcükler için de böyledir bu. Örneğin şart, çok anlamlı yabancı bir sözcüktür. Koşul sözcüğü onun genel dildeki bir anlamını karşılar. Sözelimi, “Senin buraya gelmen şarttır.” tümcesinde şart sözcüğü yerine koşul’u kullanamayız” (Özdemir, 1971o: 53).*

Özdemir’in yabancı sözcüklere ilişkin görüşlerini Özakman şu tümcelerle destekler:

“Yabancı sözcükler, o dilin, yabancı bir dile tanıdığı kapitülasyonlardır. Batı emperyalizmine vaktiyle toprağımız üzerinde yer vermiş, sonradan bunu kaldırmışsak; bugün de yabancı sözcüklerin de dilimize girmesini mutlaka önlemeliyiz” (Özakman, 1978:63).

Günümüzde bilim, sanat ve teknik alanında ortaya çıkan yeni terimlere karşılık Türkçe sözcük üretebilme eylemi önem kazanmaktadır. Türkçenin yeni sözcük üretmeye elverişli yapısı ve devingenliği bu eylemi kolaylaştırmaktadır. *“Dünyanın en eski ve en köklü dillerinden biri olan Türkçe, yapısal özellikleri bakımından yeni sözcükler yapmaya çok elverişli bir dildir” (Kavcar, 1999: 180).* Özdemir’e göre yeni sözcük üretme eyleminde karşılaşılan güçlükler, Türkçenin söz yaratma olanaklarını işletebilmekle ve karşılığı bulunamayan sözcüklerin yabancılarını

benimsemekle çözümlenmektedir. *“Diyelim ki yeni bir kavram ya da buluşu karşılayan sözcük yoktur dilimizde. Ne yapmamız gerekiyor? İki yol vardır önümüzde: ya Türkçenin söz yaratma olanaklarını işletecek, bunlara karşılıklar yaratacağız ya da bunların karşılıkları Türkçede bulunamaz deyip yabancılarını benimseyeceğiz”* (Özdemir, 1975f: 348).

Özdemir’e göre, dili sevebilmenin ölçütü dilin kullanım olanaklarını geliştirebilmektir:

“Dili sevmenin ölçüsü, söz dokusu ya da kullanım açısından ona birtakım katkılarda bulunabilmedir. Daha kapsamlı bir söyleyişle dilin olanaklarını geliştirme, zenginleştirme çabalarını gösterebilmedir. Bu çabaları göze alamayan, dahası dili zenginleştirme, geliştirme ülküsüne gönül vermiş olanları yıkıcılıkla suçlayanların dilseverlikle ilgisi olamaz. Alternatif, imkan, ihtimal gibi yabancı sözcükleri, “seçenek”, “olanak”, “olasılık” sözcüklerinden daha sıcak, daha cana yakın bulanların dil sevgisinden söz etmeleri, ona sığınmaları bir aldatmacadan başka bir şey değildir gerçekte” (Özdemir, 1975d: 276).

Günümüzde bilişim ve iletişim alanlarındaki yeniliklerin önlenemez yükselişi, dil olgusunu yeniden gündeme getirmektedir. Özdemir, teknolojinin hızla gelişmesinin beraberinde dilsel değişmeyi de getirdiğini savunur:

“Bilindiği gibi son yıllarda ülkemizde de bilgisayarlardan (computer) yararlanılmaktadır. Bilgi okuma, saklama, taşıma; aritmetik işlemler yapma, değerleri karşılaştırma, sonuçları daha büyük, eşit, ya da daha küçük biçimde saklama işlemleri bu makinelerle gerçekleştirilmektedir. İşlemin türü ne olursa olsun temelde gelip dile dayanır. Çünkü makinenin insanla, insanın da makineyle ilişkilerini dil düzenler. Genel bir söyleyişle dile baş

vurulmadan bilgilerin aktarılması, dağıtımı, değerlendirimi ya da birikimi olanaksızdır” (Özdemir, 1971c: 489).

Modern toplumdan post- modern topluma geçiş döneminde ortaya çıkmakta olan yeni kavramlar dile yansımaktadır. Ulus devlete geçiş evresinde yaşanmış olan dilsel ve toplumsal sorunlar, günümüzde yerini modern ve post modern düzenin karmaşasına bırakmıştır. Bu bağlamda toplumsal algılar yeniden biçimlenmekte, dillerin sözdağarcığı yeniden şekillenmektedir. Özdemir, bu süreci şöyle tanımlar:

“Dilimizdeki yabancı sözcükleri atma, bunların yerine Türkçe karşılıklarını koyma eylemini yıkıcılıkla adlandıranlar, değindiğimiz bu çok yalın gerçeği görmeyenlerdir. Bunun için de “ Türkçe budanıyor, kısırlaştırılıyor, dilimizin anlatım gücü sınırlandırılıyor.” gibisinden yakınışlarını yineleyip dururlar. Oysa bunlardan biri olmuş olsa, dil dizgesinde bir boşalma, kopma belirir ki iletişim sarsıntıya uğrar. Böyle bir sarsıntı var mıdır? Yok. Ne ki toplumumuz devrimsel bir dönüşüm geçirmektedir. Bu nedenle içinde bulunduğumuz durumlar, koşullar da değişmekte. Bu değişim, toplum yapımızın bir ögesi olan dili de etkisi altına alıyor ister istemez. Böylece, dilsel ve toplumsal bir olgu olarak Türkçenin söz dokusu değişime uğruyor. Bir iki örnekle açıklayalım bu olguyu: Uydu sözcüğü, gökbilim terimi olarak kullanılmaktadır. Türkçe Sözlük’te peyk karşılığında şöyle tanımlanır: “ Bir gezegenin çekiminde bulunarak onun çevresinde dolanan daha küçük gezegen.” Bu sözcükten değişik anlamda yeni türevler yapılmıştır bugün. Sözelimi, uyducu, uyduculuk, uydulaşmak, uydulaştırmak, uyduluk gibi” (Özdemir, 1970j: 68).

Bu karmaşada yapılması gereken Türkçenin anlatım olanaklarını genişletebilmek, yeni sözcüklerin varlığını Türkçenin özyapısını bozmadan dile kabul edebilmektir. Özdemir, bu konuda aydınlara büyük görev düştüğünü belirtir:

“Dilin amacı, dilin görevi bilgileri taşımak ve yaymaktır. Şimdi biz halkımızı bilgili kılma, onun kültür düzeyini yükseltme ve geliştirmeyi amaçladığımıza göre; bilgiyi en açık, en kolayca yaymayı görev sayacağız. Batı’dan gelen terimleri olduğu gibi benimseme kolay bir yoldur. Sözelimi “ reaktör” , “ projektör” deriz. Bu, çok kolay bir yol. Ama “ reaktör” sözcüğü halkın kafasında bir çağrışım yaratmaz. Ama diyelim ki, bunun yerine “ yansıtaç” desek; “ yansıtmak” tan yararlanarak bu aygıtın, bu aracın hem görevini, hem de kendisini anlayabilir, değerlendirebilir” (Özdemir, 1978m: 83).

Nitekim Özdemir’e göre, dilin öz yapısını koruyabilmek, kültürel bağımsızlığı da beraberinde getirecektir. Sunullah da ortaya koyduğu görüşlerle Özdemir’le ortak paydada buluşur:

“ Bir ulusta, onun bireylerinde dil bilinci ne ölçüde gelişirse ve oluşursa; bir toplum, diline ne oranda sahip çıkabilirse; o ölçüde de düşünce bağımsızlığına, kültür bağımsızlığına erişebilir. Bu yönüyle de dilin büyük önem taşıdığı kanısındayım” (Sunullah, 1978:142,143).

Özdemir, günümüz Türkçesinin yabancı sözcüklerle kuşatılmaya başlamasının temelinde anadili bilincinden yoksunluk bulunduğunu belirtir ve anadili bilinci odağında yargılarını şekillendirir. Ona göre yapılması gereken, çağdaş uygarlığın getirilerini öz değerler ve kültürel birikimle harmanlayabilmektir. Bu evrede Türkçe de özyapısını koruyabilecek ve sözdağarcığı yabancı sözcüklerle kuşatılmayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. EMİN ÖZDEMİR'İN YAZIN (EDEBİYAT) ANLAYIŞI

Bu bölümde, Emin Özdemir'in yazına ilişkin görüşleri alt başlıklar altında belirlenmiştir. Belirlenen görüşler dil, okur ve yazar kavramlarının odağında değerlendirilmiştir.

3.1.1. Yazına (Edebiyat) İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Yapıt, yazarın dilsel, toplumsal, kültürel alanda edinmiş olduğu edinimlerin yansımasıdır. Yazın; yazarların, şairlerin oluşturmuş oldukları yaratılarının toplamıdır. Yazarın düşünsel alandaki saptamaları, görüşleri dil aracılığıyla okura aktarılır. Yaratılar bireylerin belleğini devindirmeye başlamakta, buna bağlı olarak olaylara eleştirel bir bakış açısıyla bakan bireyler ortaya çıkmaktadır. *“Edebiyat toplumsal bir kurumdur ve toplumun yapısındaki değişime bağlı olarak da değişir. Çünkü edebiyat ürünleri sadece yaşamı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamı biçimlendirir. Böylece okuyucuları dolayısıyla da toplumu derinden etkiler”* (Kavcar, 1999: 4).

Bireylerin dünya görüşleri yapıtlar aracılığıyla şekillenmekte, birey dünyaya ve topluma farklı bir bakış açısıyla bakmaya başlamaktadır. *“Yazarlar ve ozanlar, dünyanın, insanoğlunun üzerindeki örtüyü dil aracılığıyla kaldırır. İnsanı, insana bu araçla tanıtır. Bunun için de onların tek aracı, tek silahı dildir”* (Özdemir, 1973c: 121). Dildeki değişimler ve yeni kurallar, yazarların yapıtlarına dolaylı ya da dolaysız bir biçimde yansiyabilmektedir. Özdemir (1973:122)'e göre, *“Dillerdeki gelişme ve değişimin öncüleri, işçileri yazarlardır, ozanlardır.”* Yazar ve ozanlar, düşünsel birikimlerini tümcelere yansıtır ve yapıtlarını toplum, insan, yaşam

olguları bağlamında biçimlendirir, yaratırlar. *“Düşünen ve yaratan bir varlıktır insanoğlu. Düşünsel etkinliklerinin, yaratılarının en soylusu da bir bakıma edebiyattır. Yaşamı anlamlı kılma; kafalarda ve yüreklerde sevgiyi, iyiliği ve güzelliği çiçeklendirerek dünyayı değiştirme özleminin ürünüdür”* (Özdemir, 1994: 1). Yaratıların okura etkili bir biçimde yansıtılabilmesi yine dil aracılığıyla olmaktadır. Özdemir dili yetkin bir biçimde kullanabilen yazarların, ozanların, görüşlerini açık bir biçimle okura aktarabileceklerini belirtir:

“Yaşamı, yaşanılanı ya da düşleneni yansıtma edebiyatın en belirleyici özelliğidir. Yansıtmanın güzelduyusal bir tat kazanması da sanatçının dili kullanma gücüne, yeteneğine bağlıdır. Çünkü bir dil sanattır edebiyat. Müzisyenler için sesler, ressamalar için renkler, yontucular için mermer ve bronz neyse bir romancı, bir ozan, bir öykücü, bir oyun yazarı için de sözcükler odur. Romancı, ozan, öykücü ya da oyun yazarı, sözcüklerin gizli evrenine uzanarak, onların kendisine sunduğu olanakları iyi değerlendirerek özgünlüğü olan yaratılara ulaşabilir ancak. Yaratılarının okuruna haz vermesi, güzelduyusal bir tat duyurması, onları coşkulandırması çokluk dili kullanma gücüne bağlıdır” (Özdemir, 1994: 3).

Yazınsal yapıtlar, bireylerin yeni ve farklı bir evrenin kapılarını aralamasına yardım eder. Yapıtlarında var olan kahramanların düşünsel yapısını duyumsamaya çalışan birey, farklı bir düşünsel boyutla olayları görmeye başlayabilmektedir. Özdemir, yazarın sahip olduğu düşünce yapısını doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yapıtta görebileceğimizi ifade eder. Ona göre, yazınsal metinler okuru uyarak, olayları sorgulayıcı bir bakışla değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda estetik yargılarla yapıta yaklaşabilmek, imgeleme eylemini bu boyutta gerçekleştirebilmek önem taşımaktadır:

“Edebiyat ürünlerinin etkisi derinliğine bir nitelik taşıdığı gibi, aynı zamanda dolaylı bir nitelik de taşır. Biz okuduğumuz romanlardan, öykülerden, şiirlerden ve oyunlardan ayırımına varmadan bir şeyler öğreniriz. Salt bilgisel değildir bu öğrendiklerimiz. Duyarlılığımızı da kuşatır. Bizde birtakım özelemler düşer, tutkular uyandırır. Bilincimizi biler, keskinleştirir. Diyelim ki okuduğumuz bir romanda ya da izlediğimiz bir oyunda kahramanın eylemleri, düşünceler büyülüyor bizi, bir saygı uyandırıyor. Bunun etkisiyle özdeşleştirmek yönsemesini duyuyoruz kahramanla kendimizi. Daha doğrusu onun duyarlılığının, kişiliğinin etkisi altına giriyoruz. Romanlarda, öykülerde, oyunlarda böyle olduğu gibi, şiirlerde de böyledir. Diyelim ki okuduğumuz ozanlar düşünsel yönden devrimci, toplumcu bir yönseme içindelerse, bunu şiirlerine de yansıtıyorlarsa bu şiirlerle bizde toplumcu ve devrimci bir birikim, toplumcu ve devrimci bir duyarlılık yaratacaklardır. Ama bu, bilimsel yapıtlarda olduğu gibi dolaysız ve düşünsel bir etkilenimle değil; dolaylı ve duygusal birikimlerle olacaktır” (Özdemir, 1994: 22).

Özdemir, dilsel yapılanmada en başat görevin yazarlara ve sanatçılara ait olduğunu belirtir:

“Dil Devrimi, Türkçenin konuşma dilindeki söz değerlerini gün ışığına çıkarmıştır: Deyimlerini, atasözlerini, söylencelerini. Yazarlarımız halktan aldıklarını, halka vermeyi amaçlıyorlar bugün. Yani dillerini, halk diliyle emiştiriyorlar. Bu da ister istemez yanımıza hem öz yönünden bir “ halkçı öz” getiriyor; hem de dil açısından halk dilimizin bütün renklerini yansıtıyor. Artık “ yazı dili” ile “ konuşma dili” arasındaki açıklık, gittikçe, özellikle yazınsal ürünlerde kapanıyor” (Özdemir, 1978m: 47).

Özdemir'e göre, edebiyat yaratıları bilgiye ulaşmada köprü görevi görür. Edebiyat yoluyla bilgiye ulaşan birey, belleğini sınır koymaksızın özgür bir biçimde devindirebilir.

3.1.1.1. Yazarların Dile Etkilerine İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Dil, bireyin ussal gelişimini yönlendiren ve geliştiren bir araçtır. Yazarlar ve ozanlar dili kullanarak görüşlerini aktarabilir, geniş kitlelere ulaşabilirler. *“Sanatçıların dış dünyayı algılamasında yalnızca bir araç değildir dil. Bakış açısını, dünya görüşünü de dil belirler. Çünkü düşünce ve duyarlılığımızın oluşmasında, mayalanmasında en önemli etkenlerden biridir dil”* (Özdemir, 1971m: 319). Dili yalınlaştırma ve yeni anlatım olanaklarıyla işleyebilme görevi sanatçılara ve yazarlara da aittir. *“ Bir ülkenin sanatçısı, yazarı sınırdan nöbet tutan bir er gibidir. Yazarın, ozanın, sanatçının sınırı dilin, kültürün, düşüncenin sınırıdır. Bir ülkenin yazarı, ozanı, sanatçısı öz diline ne ölçüde bağlıysa, o ülkenin düşünsel bağımsızlığı da o ölçüde kurulabilir, savunulabilir”* (Sunullah, 1978:143). Yazarlar, değişik ve yeni biçimlerde sözcükleri yaratılarında kullanarak dilin anlatım evrenini de zenginleştirmekte, sözdağarcığına böylelikle katkıda bulunmaktadır. Özdemir, dilin biçimlenmesi ve yeni sözcüklerin kullanılabilmesinin yazarlar ve ozanların da yardımıyla gerçekleşebileceğini düşünür ve görüşlerini şu tümcelerle dile getirir:

“Yeri gelmişken şu noktaya da değinelim, toplumun büyük bir çoğunluğu dilin anlatım olanaklarını genişletme ya da geliştirme gereksinimi duymaz. Dili, var olan biçimiyle benimser, öylecene kullanagelirler. Oysa sanatçılar, yaratılar, araştırmacı ve düşünürler için böyle değildir bu. Onlar, var olanla yetinmezler; dahası, arayış ve yaratışlarını dilin kalıplaşmış yapısı içine

sığdıramazlar. Böyle olunca da dili işlemeye, değiştirmeye yönelirler. Görülüyor ki dil ve düşünce bağlantısı, öz Türkçeciliği oluşturan ana nedenlerden biri olarak çıkıyor karşımıza. Bu da dilbilimin doğruladığı bir gerçektir. Çünkü insan, bir dilde, ancak kendi anadilinde yetkince düşünebilir. Bu bağlamda öz Türkçecilik, anadili bilincinin eyleme dönüşmesidir. Ozanlarımız, yazarlarımız, araştırmacılarımız bu bilincin etkisiyle yeni sözcükler yaratıyor, onlara yeni düşün, düş ve imge değerleri yüklüyorlar. Doğal olarak, dilimizde yeni bir kavramlar dizgesi doğuyor, böylecene dilimizin dokusu değişiyor” (Özdemir, 2004a: 50).

Özdemir’e göre, dillerin gelişebilmesi görevini yüklenen yazarlar ve ozanların yapması gerekenler; anadili bilinci kazanabilmek ve yaratılarını bu çerçevede oluşturabilmektir:

“Dillerin yazgısını, yazarlar çizer. Bu değişmez gerçeği bu boyutleriyle [boyutlarıyla] Türkçenin gelişme evrelerinde görebiliriz. Dilimizin soluğunun tıkanıdığı, diriliğini, öz benliğini yitirdiği dönemleri düşünelim. Yazarlarımızın, sanatçılarımızın anadil bilincinin dışına düştüğü, ona yabancılaştığı günler değil de nedir o dönemler? Dilleri kuranlar da geliştirip, yüceltenler de yazarlardır. Tersini savlanamaz bunun. Ama hangi yazar? Anadili bilincin yüklediği sorumluluğu duyan, onun buyruğuna uyan yazar. Böyle bir bilinçten yoksun kişiye, ne denli ünlü olursa olsun, gerçek anlamda yazar denemez. Öyleyse gerçek yazarı, anadili bilincinin bağlamı içinde, duyan, düşünen, yazan kişi olarak tanımlayabiliriz.

(...) Ozanlarımızı, yazarlarımızı, “dilimizin sınırlarında nöbet tutturan” gücün terimsel adıdır anadili. Bir başka söyleyişle dilimizin gerçek güvencesi...” (Özdemir, 1970a: 423).

Anadili bilincini yaşatabilecek ve bireylere duyumsatabilecek en önemli öğelerden biri olarak yazarları kabul eder Özdemir. Nitekim Aksoy da Özdemir'in görüşleriyle aynı doğrultuda görüşler ileri sürer. “ *Yazı yazan herkes anadilini iyi bilmeli, doğru ve iyi yazmalarıdır. Gazete haberlerinin, teknik ya da bilimsel yapıtın sanat ürünü olması beklenemez. Tartışmasız olan, bunların doğru ve iyi yazılmasıdır*” (Aksoy, 2008: 8).

Düşünme, sorgulama eylemini anadilini yetkin bir biçimde kullanabilen sanatçılar, ozanlar doğru bir biçimde gerçekleştirebilir. Özdemir, dilin varlığını sürdürebilen ve dili doğru biçimde kullanabilen etkin gücün yazarlarda olduğunu şu tümceleriyle ortaya koyar:

“Toplumun dil beğenisini, yazarlar, ozanlar kurar; bu yönden ortaya ilk kez bir sözcüğün geleceği birtakım kurallara değil, yazarların, ozanların tutumuna bağlıdır. Başka bir deyişle sözcüklerin alinyazısı dilbilgisinin donuk kurallarıyla saptanamaz. Bu yargımızın doğruluğunu, bugüne değin öz Türkçe akımının getirdiği yeni sözcükler üzerindeki tartışmalar açıkça gösterir. Örneğin, savcı, yargı, yargıç, kural, görev, okul, öğretmen, uygarlık, uçak, basın, yayın gibi daha yüzlerce sözcük dilde kullanılış alanına çıktığında, kuralları şaşmaz ve değişmez bir ölçü olarak alanlarca tepkiyle karşılanmamış mıydı?” (Özdemir, 1969d: 769).

Özdemir, dildeki yenileşmenin yankılarının yazarların tepkileriyle geniş kitlelere ulaşabileceğini, yeni sözcüklerin de çağdaş ve akılcı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini belirtir. “*Halkın öz diliyle sanatçının dili arasında sağlam bir bağlantı kurmak gereksinimi öteden beri duyulagelmıştır. Ama nice yıllar bir özlem olmaktan öteye geçmemiştir bu. Sorunun bilinçle ele alınışı Dil Devriminden sonra olmuştur. Daha doğrusu halk içinden gelen, halkçı sanatçıların yetişmesiyle*” (Özdemir, 1971m: 320). Özdemir, yeni söz değerlerinin işlenip, biçimlenmesinde başat görevin sanatçılara ve Türkçeyi

özümsemiş ozanlara ait olduğuna inanmaktadır. Ona göre, dil kirlenmesinin çözümlenmesinde aydınlara büyük görev düşmektedir:

“Söz dağarcığı ile yaşama biçimi, düşünce evreni arasında çok sıkı bir bağlantı vardır. Bunun için gerekseme duyulan her yeni sözcüğün yaratımını bekleyemeyiz halktan. Halk, sözcük yapmaya, yaratmaya yaşama koşullarının zorlamasıyla başvurur. Gensoru sözcüğünü düşünelim. Durup dururken niye böyle bir sözcüğün yaratımına yönelsin halk. Ama “greyder”e bir karşılık bulacak, yıldızlar diyecektir. Oysa aydınların, bilginlerin, sanatçıların durumu daha başkadır. Onların düşünce ve duygu evreni daha geniştir. Bir ozanı, bir yazarı düşünelim. Halka, topluma yeni duygular, yeni duyarlık ve düşüncelerin kapısını açmak isteyecektir. Bunun için de dilin var olan düzeni, yerleşik söz dağarcığıyla yetinmeyecektir. İster istemez yeni sözcükler yapmaya, yaratmaya yönelecektir. Çağlar boyunca böyle olmuştur bu. Yetkin diller, işlenmiş, gelişmiş zengin dillerin oluşmasında ozanların, yazarların büyük payı vardır” (Özdemir, 1972i: 127).

Özdemir, yazarların dile etkilerinin çok boyutlu olduğunu belirtir. Yazarlar, yaratma eylemleriyle salt okura değil dile de etki etmektedirler. Ona göre, Türkçenin özleşmesi sürecinde yaratmış oldukları yaratılarla okura dil bilincini duyumsatabilmek, yazarların temel görevlerinden olmalıdır.

3.1.1.2. Edebiyat Okuruna İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Göktürk (1998: 17)'e göre okuma ediniminin vazgeçilmez coşkusu, bile sürükleniş, gönüllü olarak kurmaca dünyanın kapılarını açmaktır. Okumayla gelen bilginin hem yeni bir bilme deneyi olarak özümlemesi, hem de okurda öteden beri süregelen bilgi birikiminin, uyuklamaya geçmiş ya da katılmış kesimleriyle birlikte yeni bir devingenliğe itilmesidir (Göktürk, 1998: 17). Okuma eylemiyle birlikte okur, belleğindeki kalıplaşmış düşüncelerden kurtulmaya ve özgür, yeni bir evrenin kapılarını aralamaya başlar. Bireyin belleğindeki sınırlanmış düşünceler, öğrenmiş olduğu yeni bilgilerle birlikte yerini, yeni ve çağdaş düşüncelere bırakır. Çağdaş birey olabilmenin ereklerinden biri de, çok boyutlu düşünebilmek, olayları eleştirel gözle değerlendirebilmektir. Özdemir, bu düşünsel eylemi şöyle tanımlar:

“Yazınsal yaratıları güzelduyusal bir tat ve coşku içinde okuma, kuşkusuz bir bilgi donanımı gerektirir. Bunların başında da yapıt ve yaratının simgesel bir iletişim biçimi olduğu gerçeğini okurun bütün boyutlarıyla bilmesi gelir. Çünkü türü ne olursa olsun her yazınsal yaratı dilsel bir evren sunar okura. Bu evrene girebilmesi, onu oluşturan öğeleri alılmaması dili bir açık olarak kullanmasına bağlıdır. Yazınsallık büyük ölçüde dile dayalı bir olgudur. Dolayısıyla, bir yazınsal yaratıyı irdelemeye yönelik her işlem, eninde sonunda gelir dile dayanır” (Özdemir, 2002:11).

Özdemir yazın okurunu, bilgiyi kavrayabilme, yorumlayabilme ve özümleyebilme eylemleriyle tanımlamaktadır. Bilgiyi yorumlama eylemi bireyin sahip olduğu bilgiler toplamıyla gerçekleşebilmekte, düşünsel eyleme yön vermektedir:

“Bir yazınsal yaratıyı, okuma süreci içinde yeniden kurgulayıp üretme, anlama edinimine bağlıdır büyük ölçüde. Anlama da okurun birtakım temel bilgilerle donanımını gerektirir. Okunan metni değişik açılardan değerlendirip yorumlayabilecek bilgiler toplamıdır bunlar. Terimsel bir söyleyişle yorumbilgisi...” (Özdemir, 2002: 12).

Özdemir, okuma süreci boyunca okurun bilgi birikimini sorgular, bilgiyi özümleme evresini okurun yorumlama yeteneğiyle özdeşleştirir. Bilgiyi yorumlama sürecinde okurun duyarlığına da göndermeler yapar:

“Ne ki bir başına yorumbilgisi de, metni açıklamaya yönelik işlemler bütünü de anlama edinimini tam olarak kuşatmaz. Bunların yanı sıra, gelişmiş ve incelmış bir duyarlık ister okurdan. Duyarlığı gelişmemiş bir okurun elinde anlama edinimi gerçekleştirecek bilgiler, yapıt ve yaratıyı salt bir nesne durumuna dönüştürür. Nesneyi oluşturan öğeler, bunlar arasındaki bağıntılar, ilişkiler ortaya konurken nasıl bir yol izlenirse duyarlığı gelişmemiş okur da bir yapıtı irdeleyip değerlendirirken özdeş bir yol tutar aşağı yukarı. Yapıt ve yaratıyı nesne gibi görmesi, nesnelleştirmesi de seçilen bu yoldan gelir işte. Metnin anlamını bulgulayıp ortaya koyma çok yönlü bir olgudur. Yol, yöntem bilgisi yanında duyarlık boyutu da vardır. Duyarlık boyutu hem okura hem de yazara uzanır. Yazarla yaratısını özdeşleyerek söylüyorum bunu” (Özdemir, 2002: 12).

Özdemir, yazın alanında okurun da etkin olduğuna değinir. Ona göre, bilinçli okur olabilmek, bilgiyi doğru bir biçimde özümleyebilmeyi de beraberinde getirir.

3.1.2. Ülkemizdeki Yazın Eğitime Yönelik Görüş ve Düşünceleri

Yazınsal ürünler, okuru değişik görüşlerle tanıştırmakla birlikte, ona seçme özgürlüğü de tanıyabilmektedir. Farklı görüşlerle karşılaşan okur, belleğinde bu görüşleri derinlemesine sorgulayabilir, bu bağlamda kendi doğrularıyla birlikte nesnel verilere ulaşabilir. *“Eğitim bakımından edebiyatın değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. Bir insan ancak böyle bir geniş ortam içinde kendisine uygun olan yolu seçme özgürlüğünü kazanır”*(Kavcar,1999: 4). Bireylerin dilsel gelişimine yardımcı olan yazınsal metinlerin nitelikli olabilmesi gerekir. Bu yayınların belirli bir görüşü desteklemesi ve bireye bu görüşü dayatmaya çalışmaması nitelikli yayınların özelliklerinden olmalıdır. Bireyin nitelikli yayınlarla tanıştırılması, zihinsel ve dilsel gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Yazın eğitiminin odağında olması gereken öge çocuktur. Çocuğun okulöncesi dönemden başlayarak nitelikli metinlerle tanıştırılması, görsel olarak etkili uyaranlarla etkileşime girebilmesi önemlidir. Nitekim yazın eğitiminin ana ereklere birisi de bireyin gelişiminin yazınsal uyaranlarla desteklenmesidir.

“Çocuğun dilsel beğenilerini anadilinin anlatım olanaklarıyla eğitme anlayışından uzak çocuksu yayınlar ile çocuğu bir yetişkinin kendince oluşturduğu doğrulara bağımlı kılmak isteyen güdümlü yayınlar; çocuklarda kitap ve edebiyat adına yanlış kanıların oluşmasına, zamanla, çocuğun okuma isteğinin körelmesine, sonuçta, çocukla kitap arasında engellerin oluşmasına yol açabilir. Bu nedenle, özellikle, çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan, yapay ve çocuksu bir biçimin kullanıldığı kitaplar, anadili sevgisinin ve bilincinin gelişimini engelleyici bir etken olarak görülmelidir” (Sever, 2007: 10,11).

Nitelikli yayınlarla tanıştırılan birey, insana ve yaşama ilişkin ilk verileri görsel metinlerden elde eder. Verileri belleğinde somutlaştırmaya başlar, bu doğrultuda duygusal gelişimini verimli bir biçimde devam ettirebilir.

“Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde, sözcükler ve çizgiler, ustaların elinde çocuğun yaşamını bütünleyen bir araca dönüşür. İnsanın günlük yaşamında sesiyle, jest ve mimikleriyle, bedensel hareketleriyle yansıttığı sevinç, korku, öfke; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulur. İnsanın herhangi bir yaşam durumundaki duyguları, kitap sayfalarında görünür kılınır. Çocuğun karşısına duygusuyla, düşüncesiyle insan gerçeği çıkarılır” (Sever, 2007: 11).

Özdemir, ülkemizdeki yazın eğitiminin çağın gereklerine uygun olmadığını belirtir. Sığ bir eğitimle çocuğun gerektiği gibi gelişemediğini, kendisini gerçekleştiremediğini savunur:

“İlkokuldan üniversiteye değin sürüp giden dil ve yazın eğitimimiz, sözcüğün gerçek anlamıyla çağdışıdır. Bir kez, öğrencilerin karşı karşıya geldikleri metinlerin büyük bir bölümü terimsel anlamıyla yazınsal bir tattan yoksundur. Çocukların, düş, düşlem, duygu evrenlerini kuşatacak, onları devindirip yüreklerinde titreşim yaratacak bir yanları yoktur. Tersine duyarlılığı körelten, imgelemi donduran, yavan parçalardır bunlar. Denilebilir ki bu dersten beklenen duyarlılığı geliştirme, okuma alışkanlığı kazandırma şöyle dursun yazıdan, yazınsal yaratılardan soğutur çocukları” (Özdemir, 2002: 13).

Nitelikli yapıtların yanı sıra eğitim sisteminde üzerinde durulması gereken diğer kilit nokta, öğretmenlerin niteliğidir. *“Bir eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı, temelde, sistemi işletip uygulayacak olan öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin niteliklerine bağlıdır. Bundan dolayı, “Bir okul, ancak, içindeki öğretmenler kadar iyidir” denilebilir. Her ders için geçerli olan bu durum, dil ve edebiyat eğitimi bakımından daha da geçerlidir” (Kavcar, 1999: 130). Öğretmen olgusuna eleştirel bir bakış açısıyla değinen Özdemir, öğretmenlik mesleğinde bilgiyi işleyebilmenin ve çok boyutlu düşünebilmenin önemine değinir. Ona göre eğitimci, geleneksel ve çağdaş verileri harmanlayabilmeli, olaylara nesnel bir bakış açısıyla yaklaşabilmelidir. Kalıplaşmış bilgilere yönelmemeli, sorunlara yeni ve akılcı yöntemlerle yaklaşabilmelidir. Türkçe öğretiminde yazınsal metinleri sığ bir kalıba dökmemeli, metnin yapısını tüm boyutlarıyla öğrenciye duyumsatabilmelidir. Geçmişe bağlı, yeniliğe kapalı bir eğitim sistemini eleştiren Özdemir, yazınbilimin önemli kurallarını göz önünde bulundurmayan eğitimi de şu tümceleriyle eleştirir:*

“Dil ve yazın eğitimimizdeki çağdışılık, salt öğretim izlencelerinin ilkelliği, bu izlencelere göre oluşturulan ders kitaplarının durumuyla açıklanamaz elbette. İlk elde görülen nedenlerdir bunlar. Sorunun çok yönlü başka nedenleri de var. İnsan ögesi, başka bir söyleyişle dil ve yazın öğretmeni yetiştiren kuruluşların düşünsel yapısı bunların başında gelir. Bireysel arayışları bir yana bırakırsak üniversitelerin dil ve yazın eğitimi sürdüren bölümlerinde tam bir içekapalılık görülür. Bu bölümler öğrencileri çağdaş yazınbilim verileriyle, dilbilim ve eleştiri akımlarıyla karşılaştırma yerine geçmişin yazın gömütlerinde dolaştırır. Bu yüzden de dil ve yazın öğretmenliği eğitiminden geçenler, çağdaş yazınbilimin en temel kavramlarını bile tanımadan öğretmen görevini üstlenirler. Yazınbilim temel kavramlarına yabancı, bilgi donanımı yetersiz dil ve yazın öğretmenleri her metne nesnel bir varlık olarak bakarlar. Dahası

metinler arasında ayırım yapmazlar, yapamazlar. Kurmacasal bir metinle kullanmalık bir metni aynı kalıba dökerler. Bu tür öğretmenlerin elinde bir roman, öykü ya da şiir bir hava raporu metnine dönüşür. Okuma edinimi de onlar için harfleri, seslem ve sözcükleri birbiriyle çatıp seslendirmeden öte bir anlam taşımaz. Bu yüzden lise öğreniminden geçmiş gençler, ‘ussal, duyumsal, eleştirel’ düzeyde okuma alışkanlığı edinmeleri bir yana, ‘ görsel kavrayış sınırında’ kalan okuma yöntemini bile kazanamazlar. Sözünü ettiğim bölümlerde öğretmen yetiştirme konusunda gözlemlenen bu acıklı durumu, bilimsel çalışmalar, bilgi üretimi yönünden de görebiliriz. Yazınbilimsel bağlamda yapılan çalışmalar ya yok gibidir ya da yapılanlar, yazınsal yaratılara donmuş, çağdışı bir anlayışla yaklaşımın ürünüdür. Şöyle de denebilir: metin incelemesine, çözümlemesine yönelik çalışmalar birtakım orta malı, beylik kavramlar yöresinde dönenip durur” (Özdemir, 2002: 13-14).

Eğitim sisteminin merkezinde olan öğretmenler, kendilerini alanlarında yetiştirebilmeli, çağdaş verilere etkin bir biçimde ulaşabilmelidirler. Özdemir, eğitim alanındaki aksamaların, öğretmen olgusu çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmekte, bu bağlamda eğitsel etkinliklerin odağında olan öğretmenlere büyük görev düştüğüne dikkat çekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. EMİN ÖZDEMİR'İN EĞİTİM ANLAYIŞI

Bu bölümde Emin Özdemir'in eğitime ilişkin görüşleri, Türk eğitim sistemi, birey ve anadili olgularının tanıklığında değerlendirilmiştir.

4.1.1. Eğitime İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Eğitim, bireylere toplum yaşantısında etkin biçimde yerlerini alabilmeleri için verilen planlı bir geliştirme sürecidir. Eğitimi; bireylere bilgi, beceri ve çağdaş bir dünya görüşü elde edebilmelerine ve kendilerini gerçekleştirebilmelerine yardım etme eylemi olarak tanımlayabiliriz. Eğitim bireyin yaşamı boyunca devamlılık gösteren bir süreçtir. Durağan değil devingendir. Williams (1998:43)'a göre, *“Eğitim; okumayı, yazmayı ya da belli bir konuda birkaç gerçeği hatırlamayı öğrenmekten çok daha geniş bir süreci kapsar.”* Çocuk, doğuştan getirmiş olduğu zihinsel özellikler nedeniyle, kendisini geliştirmeyi ve yaşadığı çevreyi anlamlandırmayı istemektedir. Birey, doğumdan ölüme kadar geçen sürede, ilk olarak ailede ardından toplumda kendilerine bir yer edinebilmeyi, toplumsal ilişkiler kurabilmeyi amaç edinmiştir. Bireye yaşam süresince verilmesi gereken planlı yetiştirme sürecine eğitim denilmektedir.

Cüceloğlu (2002:39) 'na göre; her insanın içinde yaşamının diğer yarısını temsil eden bir çocuk vardır. İçimizdeki çocuğun mutlu olup olmaması, bireyin gelişim dönemindeki yaşantısına ve aile yaşantısına bağlıdır. *“İçindeki çocuğu sağlıklı olan bireyin kişiliği “ bağlaşık” tır, çünkü bu birey yaşamın anlamını, mutluluğunu, kendi değerini ilişki içinde olduğu başkalarının gözünde, sözünde, davranışında, kısaca başkalarının kendisine verdiği değerde arar; kendine verdiği değer başkalarının onu algılamalarına*

bağlanmıştır” (Cüceloğlu, 2002: 39). Aile ortamı ve eğitim ortamı bireyin kişiliğini şekillendiren ortamlardır. “Bireyin sağlıklı bir yetişkin kimliği taşıması, duygusal yapısına ve duygusal yapısını oluşturan tüm unsurlarla barışık olmasına bağlıdır” (Tekin, 2000: 451). Çocuğun sağlıklı, özerk benlik duygusu yüksek birey olabilmesi, çağdaş bir eğitim sisteminden geçmektedir. Çocuğa değerli olduğunu hissettiren, akıl ve bilimselliğin yol göstericiliğini çocuğa duyumsatan bir eğitim, hedeflenen amacı gerçekleştirmiştir diyebiliriz. Çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilen, uyum gücü yüksek, özdenetimli birey olabilmenin ön koşulu; nitelikli bir eğitimidir.

1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Çocuk Hakları Evrensel Bildirisinin 7.maddesi; “çocuğun, en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır.” maddesidir. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine ve yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir, hükmü bulunmaktadır. Çocuğun değerli olduğu ve eğitim hakkından eşit şekilde yararlanması gerektiği, çağdaş toplumlardaki eğitim sistemlerinin en temel amacıdır denilebilir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuğun, *“kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yetilerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi” gerektiği (Madde 29/ a), ; anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhu ile özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması (Madde 29/ d) amaçlarına yer verilmiştir.*

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türk eğitim sisteminin yapısı ve eğitimin amaçları bulunmaktadır. Milli Eğitimin genel amaçlarının 2. maddesinde eğitimin amacı Türk Milletinin bütün fertlerini; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya

görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek olarak ifade edilmiştir. Sorumluluklarının bilincinde olan yurttaşlar yetiştirmek Türk Milli Eğitiminin temel amacı olarak kabul edilir.

Özdemir, eğitimi dil olgusuyla ilişkilendirir. Kişisel gelişimde dilin başat bir öneme sahip olduğuna dikkat çeker. *“Dil, insanı yaratan ekin sel örüntünün de oluşt urucusudur. Bu gerçeğin bilincinde olan, sezgi gücü gelişkin, yetkin yöneticiler ya da yönetimler insan yetiştirme düzenlerinde dil eğitime özel bir yer vermişlerdir. Eğitimi besleyen ana damarlardan biri saymışlardır bunu”* (Özdemir, 2010b: 23). Kocaman da görüşleriyle Özdemir ile ortak paydada buluşur:

“Eğitim; kişinin kendini tanıması, kimliğinin oluşması, düşünsel ve eleştirel kimlik gelişimi için vazgeçilmez bir etkinliktir; işte bu etkinliğin en önemli aracı dildir. Dil salt bir araç olmanın da ötesine geçer; içeriği karartır, belirsizleştirir ya da aydınlatır. Açıkçası işlevsel, bilimsel eğitim ancak saydam, aydınlık bir dille sağlanabilir” (Kocaman, 2010: 20).

Özdemir (1975e:437)'e göre düşünme eylemi, anadilin söz değerleriyle oluşmaktadır. Bu eylemi sözcüklerin görüntü ve çağrışım yükü olgularıyla konumlandırmaktadır. Bireye verilmesi planlanan bilgi bütünlüğü dil aracılığıyla bireyin belleğine ulaşabilmektedir. Özdemir, bireylerin duygu, düşünce evrenini zenginleştiren ve devindiren en büyük gücün anadili eğitimi etkinlikleri olduğunu belirtir. Özdemir'e göre, eğitim alanında yapılması gerekenlerin başında nitelikli bir dil eğitimi gelir:

“Her dersin amacını belirlemede yetiştirilecek insan tipinin belirleyici özellikleri göz önünde tutulur. Anadili eğitimi için de bir bakıma böyledir bu. Bireylerin, yaşamlarını yönlendiren

etkinliklerin büyük bir dilimi anadili etkinlikleriyle tam bir örtüşüm içindedir. Sözelimi birey olarak çevremizdekilerle düşüncelerimizi, duygularımızı, tasarılarımızı paylaşmak isteriz. Bunun için ya söze ya da yazıya başvururuz. Öte yandan başkalarının düşüncelerini, duygu ve tasarılarını paylaşmak için de yazıları okur, konuşmaları dinleriz. Bilgi ve yaşantı birikimimizi geliştirmek, zenginleştirmek isteriz. Böylece günlük yaşamımızdaki toplumsal ve bireysel ilişkilerimizin ve etkinliklerimizin hem bir aracı, hem de bir amacı olur anadili etkinlikleri” (Özdemir, 1983b: 25,26).

Anadili öğretimiyle sanatsal, toplumsal gelişim desteklenmekte ve bireyin bilimsel alanda varlığını gösterebilmesinin önü açılmaktadır. *“Kişi, gerçek anlamda tek bir dilde, anadilinde duyup düşünebilir. İç evreninin zenginliği, kişiliğinin bütünlük kazanması da yine anadilinin olanaklarını iyi kullanmasına bağlıdır. Anadilini sevmekle gerçekleşir bu da” (Özdemir, 1975d: 276).* Sever (2004: 5,6)’e göre, *“Anadili öğretiminin bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma; onların düşünme güçlerini geliştirme, yetkinleştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır.”* Sever, bu amaçları, yurt ve dünya gerçeklerini anadiliyle kavrama ve değerlendirme becerileri kazandırma amaçlarıyla birleştirir (2004: 5,6). Bu görüşleriyle Özdemir’in anadili eğitimi anlayışıyla örtüşmektedir.

Özdemir (1983b, s. 23)’e göre, *“Bütün bilim ve bilgi dallarına giden yollar anadilin toprağından geçer.”* Özdemir, anadili gelişmemiş bireylerin dili etkili bir öğrenme aracı olarak kullanamayacağını belirtir.

Dilin özelliklerinin doğru bir biçimde öğretilmesi, yazınsal metinlerin duyarlılıkla yaratılmasına bağlıdır. Anlam evrenine uygun nitelikli yazınsal ve eğitsel metinlerle birlikte birey anadili duyarlılığı kazanmakta, bilişsel (*cognitive*) ve duyuşsal gelişimini bu doğrultuda tamamlayabilmektedir.

“Sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden etkilice yararlanabilmesi için, kişilerin erken çocukluk dönemiyle birlikte, anlam evrenlerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmesi gerekir” (Sever, 2008: 20). Bireyin okulöncesi dönemden başlayarak dilsel alanda eğitilmesinde yazınsal ürünler başat öneme sahiptir. Dilbilgisi kurallarını, dilin yapısını öğretebilmek öğrenciyi nitelikli metinlerle karşılaştırmaktan geçer. Sever, anadili bilinci kazanmada çocuk kitaplarına büyük görev düştüğünü belirtir:

“Kitaplar, okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar ” (Sever, 2008: 20, 21).

Emin Özdemir’in *Mutlukent’in Yöneticisi* adlı yapıtı; anadili bilincini, okuyan, düşünen bir birey olabilmenin önemini anlatan çarpıcı bir örnektir. Özdemir, zengin bir sözcük dağarcığına sahip olan bireyin, kendisini daha rahat ifade edebileceğini ve yaşamda karşılaştığı güçlüklerle iletişim aracılığıyla başa çıkabileceğini şu ifadelerle açıklar:

“ Zengin bir sözdağarcığına sahip olma çok önemlidir. Çünkü biz, sözcüklerle düşünür, sözcüklerle duyarız; duygularımızı, düşüncelerimizi sözcüklerle anlatırız. Sözdağarcığımız zengin oldu mu çok yönlü düşünürüz. Bunun gibi hem kendimizi daha iyi anlatır hem de başkalarını daha iyi anlarız. Çevremizdekilerle daha iyi iletişim kurabiliriz. Eski bilginlerden birinin söylediği bir söz vardır. Diyor ki: “Bana güçlü bir kaldıraçla güçlü bir dayanma noktası verin, dünyayı yerinden oynatayım.”Ben de

onun sözünü biraz değiştirerek şöyle diyeceğim: Sözcükler de güçlü bir kaldıraç gibidir. Onları yerli yerinde, güzel ve etkili bir biçimde kullanın, her güçlüğü kolayca yenersiniz. Sen de bunu aklında tut, sözdağarcığını zenginleştir, geliştir” (Özdemir, 2008b: 35-36).

Özdemir (1975e:436)’e göre, “Öğretmenin en etkili aracı, anadilidir.” Öğretmenin yapması gerekenlerin başında; anadilinin söz değerlerini bulmak ve kullanmaya yöneltmek bulunmaktadır. Eğitim alanında sözcüksel çağrışım ve anlamsal bağlantılar salt söz değerleriyle oluşmakta, bu evrede öğretmene büyük bir görev düşmektedir. Özdemir, bu görüşünü şu örnekle desteklemektedir:

“Diyelim ki bir öğretmen, derslerinde içtimaiyat, iltica etmek, illiyet, enteresan, alternatif, izole etmek... türünden sözcükleri kullanılıyor sık sık. Bir başkası da bunların Türkçelerini yeğleyip toplumbilim, sığınmak, nedensellik, ilginç, seçenek, yalıtım kullanıyor. Birinci öğretmenin dersinde düşüncenin sisli, bozbulanık (boz bulanık) bir nitelik taşıyacağı ortadadır. Çünkü bu sözcüklerin öğrencilerin söz dağarcığında belli bir görüntüsü, belli bir çağrışım ağı yoktur. Ama Türkçe karşılıkları için aynı şeyi söyleyemeyiz. Kavramlarını bilseler bile, köklerine giderek anlamlarını sezinleyebilirler. Demek oluyor ki düşünme, düşündürme eylemleri üzerine temellenen öğretim işi, ancak anadilin söz değerleriyle gerçekleştirilir eksiksiz olarak. Ayrıntılara inmeden belirlemeye çalıştığımız bu olgu, bir gerçeği açıkça ortaya koyuyor ortaya: Öz Türkçeye yönelme, Türkçenin söz değerlerini yeğleme, öğretmenliğin doğasından gelen bir zorunluktur. Uğraşsal bir gereksemedir bu. Öte yandan alıntıladığımız yazıda olduğu gibi, tutucuların “ yabancı sözcükleri atıp Türkçelerini koymakla neyi kazanıyoruz”

sorusunu da yanıtlıyor. Yabancı sözcüklerden arınarak, iletişimi kolaylaştırıyor, Türkçe düşünmeyi sağlıyoruz” (Özdemir, 1975e: 437).

Özdemir, eğitim ve öğretim alanında başat görevin öğretmene ait olduğunu savunmaktadır. Öğretmenin dil konusunda bilinçli bir tutum içerisinde olabilmesi çağdaş eğitim sisteminde büyük bir öneme sahiptir. Özdemir, buna şu tümcelerle dikkat çeker:

“Öğretmenlerin de öz Türkçeye yönelimi, uğraşlarının bir gereği olduğu gibi, ulusalcılığın da bir buyruğudur. Çünkü ulusal duygu ile dil arasındaki etkileşim tartışma götürmez bir gerçektir. Kişi sözcüklerle duyar, sözcüklerle düşünür. Sözelimi “selâmünaleyküm” diyen de, “günaydın” diyen de esenleme dilemektedir karşısındakine. Ne ki bu sözleri kullananların duyarlıkları ayrıdır birbirinden. Bu ayrılığı valide sözcüğü ile ana; peder sözcüğü ile baba arasında da görebiliriz. Ana sözcüğünün bizde uyandırdığı titreşimi, valide sözcüğünde bulabileceğimizi söyleyebilir miyiz? Demek ki duyarlığın bizdenliğini oluşturan etkenlerin başında geliyor sözcükler” (Özdemir, 1975e: 437).

Özdemir’e göre, anadili bilinci, eğitim ve öğretim yoluyla öğrenenlere duyumsatılmalı, kullanılan metinler yalın bir Türkçe ile yazılmalı, öğrenenin belleğini devindirebilecek nitelik taşımalıdır. Ona göre, anadili bilinci toplum düzeninin nirengi noktalarındandır.

“Soyut bir kavramdır sevgi. Ölçütlenmesi güçtür. Dil sevgisi için de böyledir bu. Ancak çok yönlü, çok boyutlu etkileri vardır dil sevgisinin. Salt sözcükler düzeyinde kalan bir olgu değildir. Çünkü kişinin duyarlığını oluşturan, düşünce evrenini

boyutlandıran etkenlerin başında söz dağarcığı gelir. Söz dağarcığı, kendi anadilinin öz değerleri yerine yabancı sözcüklerin baskısı altında bulunan bir kişinin, duygu ve düşünce evreninde de bir yabancılaşma başlar. Anadilinin verimlerinden bir tad alamaz. Halkıyla, çevresiyle rahat, kesintisiz bir iletişim kuramaz. Sevgi dünyası alabildiğine daralır” (Özdemir, 1975d: 276).

Özdemir, eğitime ilişkin görüşlerini anadili eğitimi olgusunun odağında şekillendirir. Ona göre, nitelikli bir anadili eğitimi bireysel gelişimin başlangıcıdır. Özdemir, eğitim sisteminin dilin anlatım olanaklarını kullanarak çok katmanlı bir boyuta ulaşması gerektiğine dikkat çekmektedir.

4.1.2. Çocuk Yazınına İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Yaratıcı birey; duygu, düşünüş ve görüşlerini nitelikli bir eğitimle kullanabilmeyi öğrenir, bunun sonucunda yeni ve özgün yaratılar ortaya çıkarabilir. Bir toplumun ilerleyebilme ve gelişebilme yolunda yaratıcı bireylere ihtiyacı vardır.

Çocuklara verimli ve eğitici bir ders ortamı yaratabilmek, çocuğun okuduğu metinleri belleğinde canlandırabilmesi ve yaşama ilişkin bilgileri bu metinlerden alabilmesi açısından önemlidir. Çocuğun edebiyat ürünlerinden yeterli düzeyde faydalanabilmesi; yaşayabileceği olumsuzlukları veya sorunları olgunlukla karşılayabilmesinin, bu sorunlara akılcı çözümler bulabilmesinin önkoşuludur.

Eğitim alanında yapılması gerekenlerin başında bireyin farkındalığını keşfetmesi ve belleğini bu doğrultuda eğitebilmesi gelmektedir. Bu bağlamda bireylerin gelişim dönemlerinde nitelikli görsel metinlerle karşılaştırılması eğitimin önemli evresini oluşturmaktadır. Çocuğa sorgulama ve öğrenebilme

yetisi kazandıran görsel ve yazılı metinlerin eğitimde başat bir görevi olduğunu söyleyebiliriz. *“Çocukların anadili ediniminde öykünmenin başat bir işlevi vardır. Çocuk kitapları, görsel ve dilsel bir uyaran olarak, okulöncesi dönemden başlayarak çocuklara anadillerini geliştirebilecekleri doğal bir uygulama alanı yaratır”* (Sever, 2008: 46). Çağdaş insan yetiştirme sürecinde çocuk kitaplarına büyük görevler düşmektedir. Okulöncesi dönemden başlayarak nitelikli kitaplarla tanışan çocuk, bu kitaplar yoluyla yaşama ilişkin ön bilgi edinecek, ilerleyen dönemlerde düşünen, sorgulayan, aklını devindirebilen, duyarlı bir birey olabilmenin ilk adımını atmış olacaktır. Duyarsız, kapalı ve dayatmaların olduğu bir toplumda veya çevrede yaşayan çocuğun bu ortamdan etkilenmesi kaçınılmazdır. *“İşte, çocuk gerçekliğine yeterince duyarlı olmayan bir çevredeki çocuk için sıradanlığın dışına çıkabilmenin de en etkili yolu, onun kendi gerçekliğini önemseyen kitaplarla buluşması ya da buluşturulmasıdır”*(Sever, 2007: 12).

Yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, kendine güvenen, eleştirel düşünme yetisine sahip, sağlıklı iletişim kurabilen bireyler yetiştirme sürecinde eğitim en etkili yoldur. Nitelikli eğitimciler ve nitelikli bir eğitimle birlikte çocuk, demokratik ve çağdaş bir toplumun etkin bireyi olabilecektir. Sever’e göre, çocuk düşsel bir dünyanın kapılarını yazınsal nitelikli yapıtlarla aralarken, aynı zamanda yaşama ilişkin duyarlılık geliştirir:

“Çocukların erken dönemden başlayarak düzeylerine uygun, nitelikli yazınsal metinlerle karşılaşması, aslında sanatçı duyarlılığı ile buluşması; toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler edinmesi, dilsel ve görsel anlatımın güzelliğini ve gücünü tanıması demektir. Bu süreç hem duyguların eğitilmesine hem de düşüncenin gelişmesine olanak sağlar” (Sever, 2007: V- VI).

Çocuk, kitaplarla birlikte, yaşamadığı ya da asla yaşayamayacağı olayları duyumsarken, olaylardaki karakterlerin duygu durumlarını, sorunlara yaklaşımlarını da belleğinde anlamlandırır. *“Bu bağlamda, yaşama, insana,*

doğaya, hayvanlara sevgi ile yaklaşan; kendisi ve çevresiyle barışık, hoşgörölü, demokratik kültürü içselleştirmiş insanlar yetiştirmede çocuk edebiyatına önemli sorumluluklar düştüğü bilinmelidir” (Sever, 2007: 192). Nitelikli çocuk yazını ürünleriyle tanışan çocuk, yaşadığı çağın ve olguların farkında olabilen etkin bir birey olabilecektir. “Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Başka bir deyişle, çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk- edebiyat- sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili bir uyaran olmalıdır” (Sever, 2007: 11).

Okulöncesi dönemden başlayarak çocuğu, nitelikli çocuk kitaplarıyla tanıştırmak çocuğa okuma becerisi kazandırma açısından son derece önemlidir. Zihinsel ve ruhsal açıdan algıları açık olan çocuk, okumuş olduğu kitaplarla düşüncelerini devindirebilecektir. Nitekim Emin Özdemir, çocuğa yönelik yazınsal nitelikli yaratılarında çocuğun gelişimine katkıda bulunabilecek yaşama ilişkin örnekler vermektedir. “*Mutlukent’in Yöneticisi*” adlı yapıtında yaşamın anlamının okuyarak öğrenilebildiğini, okuyan insanın kendisini geliştirebileceğini ve mutlu olabileceğini çocuğa duyumsatır. Yazar, okuma alışkanlığını kazanma konusuna da göndermeler yapar. “*Derler ki çok, çok eskilerde, bir kentte çok okuyan, çok düşünen bir adam varmış. Öyle ki evinin her odası kocaman bir kitaplık gibiymiş. Zamanının büyük bölümünü kitapları arasında okumakla geçirmiş. Bilinen bir gerçektir okumak insanın bilgisini arttırır; düşünmek de insanı bilgeleştirir*” (Özdemir, 2008b: 6). Özdemir, masalında *Onur*, *Dostluk*, *Umut* gibi birçok soyut kavramı yazınsal türleri de kullanarak çocuğa aktarma yoluna gider. Bu bölümlerde çocuğa; hem soyut kavramların öğretilmesi hem de hayata ilişkin insani değerlerin duyumsatılması yolu seçilmiştir. “*Güçlükler karşısında direneceksin. Karamsarlığa düşmeyeceksin. Umudunu yitirmeyeceksin. Umut, en büyük güçtür. Umudunu yitiren insan, güçlüklerin üstesinden gelemmez. Bak, bu gerçeği bizlere anlatan bin bir öykü vardır. Şimdi sana anlatacağım şu minik öykü onlardan biridir*” (Özdemir, 2008b: 25).

Özdemir, “İki Kurbağa”² adlı öyküsünde, iki kurbağanın arasında geçen konuşmaları yaşanabilecek sorunlara karşı takınılabilecek tutumlar bağlamında ele alır. “Başarıya ulaşmak için onurunu yaralayacak işlerden kaçınacaksın; oysa başarılı olma, amacına ulaşma için her yolu deneyenler vardır. Bunlar karşılaştıkları kötülöklere, çirkinliklere ses çıkarmazlar” (Özdemir, 2008b: 42). Yazar, umut ve erdem kavramlarını tümceleriyle açıklama yoluna gittikten sonra çocuğu; “ Kefil”³ adlı öyküyle tanıştırır. Çocuk, bu öykü ile dostluk kavramını belleğinde anlamlandırabilecektir. “Bir başımıza değiliz. Bir topluluğun üyesiyiz. Başkalarıyla birlikteyiz. Elbette onlarla ilişkilerimiz olacaktır. Ancak, ilişki kurduğumuz, tanıştığımız kişilerin hepsi bizim arkadaşımız, dostumuz sayılmaz. Dostluk da, arkadaşlık da seçmeyi gerektirir” (Özdemir, 2008b: 46).

Özdemir’e göre, bireyin dilsel gelişimi aile ortamında başlar:

“Dilbilimciler, anadili teriminin anlam yükünü belirlemek ve açıklamak için önce terimin yapısı içinde yer alan ana sözcüğünden yola çıkmışlardır. Çünkü çocuğun dilsel oluşum ve gelişiminde ananın etkisi, ananın payı oldukça büyüktür. Öyleki (öyle ki) çocuk doğduğu ve içinde solumaya başladığı dil ortamını anasınınkiyle özdeşleyerek geliştirir. algıladığı (Algıladığı) sesler; ses kalıpları, vurgulama, tonlama gibi dile özgü öğeler ananın dilinden kaynaklanır. Bunlar örüntülenerek başka bir deyişle dilsel edimlere dönüşerek çocuğun bilinçaltına yerleşmeye başlar. Böylece anadilin alt yapısı bilinçaltında kurulmaya başlar. Bilinçaltında kurulmaya başlanan bu dilsel altyapı, bütün bir yaşam boyu kolay kolay değışmez. Nitekim çoğu yetişkinlerin dillerinde gözlemlediğimiz ağız ve şive izleri çocukluk dilimizin bugüne uzantısından başka bir şey değildir.

² Özdemir, Emin. (2008b). Mutlukent’in Yöneticisi, Ankara: Kök Yayıncılık, (ss. 25,26).

³ Özdemir, Emin. (2008b). Mutlukent’in Yöneticisi, Ankara: Kök Yayıncılık, (ss. 47-53).

Kimi sözcükler ve dilbilimciler de anadilini salt anaya değil, çevreye yaslandırırlar; çevrenin dili olarak tanımlarlar: “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil.” Kuşkusuz bu tanımın da doğruluğunu yadsıyamayız. Çocuğun anasından öğrendiği dil çevresinin de dilidir. Bu çevre değişip geliştikçe bir ölçüde anadili de gelişip değişir” (Özdemir, 1983b: 19,20).

İletişimin en temel ögesi dildir. Nitelikli çocuk yapıtlarıyla dilsel gelişimini verimli bir şekilde tamamlayabilmiş çocuk, toplumun çağdaş bir bireyi olarak yaşamını sürdürür. “ Sözcük dağarcığının zenginliği insan ilişkileri, öğrenme başarısı akımından da öğrencilere üstünlük sağlar. Düşünce ve duygularını uygun sözcüklerle anlatan kimseler başkalarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler” (Kavcar, 2004: 7). Çocuk anadilinin inceliklerini, özelliklerini de nitelikli çocuk kitapları yoluyla öğrenir. Kitaplardaki, deyimler, atasözleri, kavramlar, söz grupları çocuğun dilsel gelişimine de katkı sağlar. “Anadilinin yapısının, kural ve zenginliklerinin öğrencilere kavratılmasında, anadilini doğru kullanma duyarlığı ile bilincinin oluşturulmasında yazınsal metinlere önemli görevler düştüğü bilinmektedir” (Sever, 2004: 225).

Özdemir *Mutlukent’in Yöneticisi* adlı yapıtında, anadilini güzel kullanabilme, dilin olanaklarından etkili bir biçimde yararlanabilmenin gerekliliğini yalın bir biçimde çocuğa duyumsatır. Yapıtta, anadilini geliştirmeyi amaç edinmiş olan *Emircan*, Dertli kente yönetici olarak seçilmek için sınava katılmaktadır. Bu sınavda *Emircan*’a yöneltilen sorular dilin söz değerlerini kullanabilmeye yöneliktir

“ İnsanı insan kılan

Onu öteki canlılardan ayıran

Kıldan ince, kılıçtan keskin olan,

Doğru, güzel kullanmayınca

Kullananın başına dertler açan varlığın adı nedir?

Çözüm: O varlığın adı dildir. Çünkü bizi biz kılan, bizi öteki canlılardan ayıran yönümüz dilimizdir. Dil en ince duyguları anlatabilir. Bu yönden kıldan incedir. Bunun gibi kılıçla çözölemeyen nice güç sorunları konuşarak tartışarak çözeriz. Kılıçtan kekin (keskin) oluşu da buradan gelir. Ancak dil doğru, güzel kullanılmalıdır; yanlış ve kötü kullanıldı mı kullananın başına dert açar.”⁴

Özdemir, *Yalnızlığı Seven Kırlangıç, Sözcük Sözcük İçinde, Mutlukent'in Yöneticisi, Ölümsüzlük Gezegeni, Bizler Büyüyünce*, adlı yapıtlarında çocuğun anlam evrenine yönelik etkili uyaranlar ortaya koymuştur. Bu yapıtlarında çocuğa, erdemli ve çağdaş birey olabilmenin önemini, anadili bilincini edinebilmenin önemini duyumsatır. Özdemir'in kullanmış olduğu sözcükler, yalın ve kolay anlaşılır niteliktedir. Yapıtlarında ortaya koymuş olduğu kısa öyküler, masallarla tekdüze bir anlayışla çocuğa seslenmez, eğitsellik ve yazınsallığı birbiri içerisinde konumlandırır.

⁴ Özdemir, Emin. (2008b). *Mutlukent'in Yöneticisi*, Ankara: Kök Yayıncılık, ss. 96.

4.1.3. Ülkemizdeki Eğitim Sistemine Yönelik Görüş ve Düşünceleri

Özdemir, 1978 yılında eğitim sisteminin içinde bulunduğu durumun genel bir değerlendirmesini yapmış, sistemin içinde bulunduğu olumsuz durumu Dil Devrimine bağlayanlara şu tümcelerle yanıt vermiştir:

“Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarındaki ilkeği, kekemeliği Dil Devrimiyle ilgili bir sorun olarak görmek ya da böyle yorumlamak temelde yanlış bir yaklaşım olur. Çünkü dilimizi yabancı söz değerlerinden arıtma, kendi öz değerlerine kavuşturma ayrı şey, bu değerleri öğrenci diline ağıdırma daha ayrı bir şeydir. Tarihsel akışı içinde dilimizin yatağını doldurmuş el sözlerini bir yana atma, Türkçenin sesini ve soluğunu tıkayan engelleri ortadan kaldırma başka bir şeydir; Türkçenin gürleşen sesini, soluğunu öğrencilerin dilinde de gerçekleştirme başka. Birbirine karıştırmamak gerek bu olguları. Çünkü öğrencilerin anlatımlarında gözlenen ilkelik, savruluk, tıklık öncelikle bir eğitim sorunudur, öğretim sorunudur. Dilsel bir sorun değildir kökende” (Özdemir, 1978f: 473).

Dil ve eğitim sistemi arasındaki bağlantıyı ana hatlarıyla değerlendiren Özdemir, Dil Devriminin eğitimde uygulanan çağdaş düzenin temelini oluşturduğuna değinmektedir.

“İçeriği belirleyen dildir. Yığışimsal, yabancı öğelerle yüklü bir dille hiç bir konuda ulusal içeriğe ulaşamaz. Düşüncenin oluşturucusu, taşıyıcısı, yansıtıcıdır dil. Bu gerçekten kaynaklanan Dil Devriminin amacı, tüm bilimsel verileri, bilgi ve düşünceleri yaymak; bunların halka inmesini sağlamaktır. Başka bir söyleyişle ulusal uyanışı oluşturmaktır. Okul kitapları yoluyla Dil Devrimini engellemek isteyenler, gerçekte ulusal

uyanışı dondurma özlemi içindedirler. Olasılığı var mıdır bunun? Toplumun her kesiminde güçlü bir anadili bilinci uyanmıştır. Çağdışı özelemlerini, geçici bir süre uygulamaya koysalar bile, özlediklerini gerçekleştiremeyecek, toplumumuzda her gün biraz daha güçlenen anadili bilincinin selleri arasında boğulup gideceklerdir” (Özdemir, 1977j: 587).

Özdemir, eğitsel ve dilsel açıdan nitelikli metinler ve yapıtlarla tanıştırılan bireyin, dil gelişiminin de doğru bir biçimde oluşabileceğini belirtir. Türk Eğitim Sistemini sorgulayarak, yapılması gerekenleri nesnel bir biçimde ele alan Özdemir görüşlerinde, metinlerin öğrenenin zihinsel gelişimine yapmış olduğu katkıları da sorgulamaktadır. Özdemir, eğitim sistemindeki eksikliklerin yeni düzenlemelerle çözümlenebileceğini, öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı etkileşime girmesiyle öğrenme eyleminin en verimli düzeyde gerçekleşebileceğini savunur. Anadili öğretiminde dört temel becerinin (dinleme, okuma, konuşma, yazma) önemine değinen Özdemir, eğitim programında (*müfredat*) dinleme eyleminin üzerinde yeterli ölçüde durulmadığını belirtir:

“Dinleyeceksiniz ki dinlediğiniz konu üzerinde düşüncenizi açasınız, yorumlayasınız, ortaya koyasınız. Yüzlerini okuyacaksınız ki söylediklerinizin anlaşılıp anlaşılmadığını, onlarla iletişimsel bir bağ kurup kuramadığınızı göresiniz. Gerçekten dinleme bizim başat eksikliğimiz. Okullarda müfredat programında “Okuma, Dinleme, Yazma, Konuşma” alanları vardır; vardır ama dinleme eğitimi yapılmaz. Sanırlar ki öğretmen anlatıyor, çocuklar da büyülenmiş gibi kendilerine bakıyor. Bilmezler ki sorgulamaya dayanmayan bir dinleme donmuşluktur; o büyülenmiş gibi bakan çocukların kafasından o anda neler geçiyor? Kim bilir nerede dolaşıyor, nerede bulunuyorlar? Oysa dinleme de düşünsel etkinliktir; yani öğrenci

dinleme süreci içinde kimi soruların yanıtını arayacak, bir amaç için dinleyecek ” (Özdemir, 2010c: 187).

Özdemir’in eğitim sistemine yönelik bu eleştirileri, Kavcar’ın eleştirileriyle örtüşür. *“Okullarımızdaki Türkçe ve edebiyat dersleri, Türkçeyi doğru ve güzel kullanmak becerisi kazandırmaktan uzaktır. Öğrencilerimizin pek çoğu bir dili konuşup yazma ile, o dili bilmenin farkında değiller. Böyle olunca, dilimizi iyi bilmenin önemini yeterince kavrayamıyorlar”* (Kavcar, 1999:126,127).

Çocuğun düş evreninden uzak yazınsal yaratıların yanı sıra öğretici olabilmeyi başat amaç olarak kabul eden metinler de öğrenciyi okuma-yazma etkinliğinden uzaklaştırabilir. *“Kimi kemikleşmiş düşüncelerin aktarımı için birer araçtır bunlar. Dokularına yaşamın renkliliği, zenginliği ağmamıştır. Çocuk dünyasını dondurup kurutan bir yapıları vardır. Yazılı ve basılı simgeler evrenine karşı açığa vurulmamış ya da derinden derine işleyen gizli bir nefret geliştirir çocukta”* (Özdemir, 2002; 90).

“Düşünme düş kurma yetileri körleşmiş, kurumuş kişilerin yaşamları, tenselliğin ötesine geçemez. Böyleleri, kendilerine de, çevrelerine de sorgulayıcı bir gözle bakamazlar. Yaşamdaki çirkinliklerin, güzelliklerin ayırımına varamazlar; otsu bir yaşamları vardır. Paslanmış inançların, saplantıların tutsağıdırlar. Şarlatanların güttüğü bir sürünün üyesidir onlar; kolayca aldatılan, kandırılan...”(Özdemir, 2009: 66).

Öğreticiliği ön planda tutan bir eğitim anlayışı da çocuğun eğitiminde başat engellerdendir. Tek taraflı ve sınırlı bir eğitim sisteminin ortaya konulması ile çocuk, olaylar ve olgular arasında bağıntılar kuramayacak, kalıplaşmış doğruları sorgulamadan kabul etme yoluna gidebilecektir.

“Çocukları basılı sözden soğutan bir başka neden de öğretici olmayı her şeyin başında tutmamızdır. Ders vermeyen, hem de

bunu açık seçik biçimde yapmayan hiçbir yazınsal yaratı anadil öğretiminde yer almaz. Yazıların seçiminde, işlenişinde başat ölçüttür ders vericilik. Bir yazı, bir şiir ne denli dil tadı taşırsa taşırsın, ne denli güzel, renkli ve zengin bir yaşantı birikimiyle yüklü olursa olsun öğretici değilse, ders vermiyorsa eğer beş para etmez. Burada Goethe'nin o ünlü sözünü anmakta yarar var: "Bir şey ki salt ders vermekle kalır, duygu dünyamın sınırlarını genişletmede hiçbir katkısı olmaz, o şeyden nefret ederim ben." (Özdemir, 2002: 90).

Nitekim Özdemir, bireylerin sığ metinlerle tanıştırılmasının, bireyin okuma alışkanlığı kazanmasına engel olduğunu belirtmektedir. Okuma alışkanlığı edinemeyen bireyin düş dünyasının gelişemeyeceğini, olaylara farklı boyutlarla bakmayı başaramayan bireyin buna bağlı olarak düşünce yapısının da gelişemeyeceğini öne sürmektedir.

"Ah o okumayı söktüğümüz güzel günler... Bir anımsayın, harfleri yan yana getirip birbiriyle çattığımız, anlamlandırdığımız günleri... O temel insanlık becerisini kazanmayla birlikte yepyeni bir dünya açılmıştır gözlerimizin önünde sözcüklerin, sözlerin büyülü dünyasına girmenin o anlatılmaz sevinci, coşkusu doldurmuştur içimizi. Bu coşku, bu sevinç yeni yeni soruların kapısını aralamıştır bize. Bizi biz kılan bilseme duygumuzu beslemeye, geliştirmeye başlamıştır. Gelgelelim o coşkulu günler giderek yitirir etkisini. Öyle ki çocuklar okumayı öğrenişlerinin üzerinden iki ya da üç yıl geçmeden okumadan soğumaya başlıyorlar; çünkü dilsel, güzelduyusal bir tat taşımayan kör metinlerle kuşatıyoruz onların renkli, devingen dünyalarını. O tür metinlerden minik bir örnek vereyim:

Okulum, ah okulum!

Bilgi, sağlık yuvası...

Kaynıyor damarımda

Okulumun havası.

Cahil kalmak dünyada

Yarım olmak demektir.

Yarım kalan bu yurda

Zararlı bir emektir...

Çocukların okuma zevki, dil duyarlığı bu türden metinlerle örselenmeye, örselemeden de öteye körleşmeye uğruyor. Eğitimin akışı içinde yıllar gelip geçiyor; ancak sürüp gidiyor bu tutum" (Özdemir, 2009:65).

Bu bağlamda Özdemir'e göre, bireyin düş dünyasına ulaşabilen metinlerin renkli, yaşamı tüm boyutlarıyla çocuk bakış açısıyla ele alabilecek nitelikte olması önemlidir:

"Yaşamını ve düş gücünü kuşatmayan yazıların, yaratıların tadına varamaz çocuk okurlar. Bizde ders kitaplarına seçilecek yazıların konularını ve niteliklerini saptayanlar, bu gerçeikle çelişen bir tutum içinde olmuşlardır. Çocuk okurlar okuduklarını çevrelerine, yaşamlarına ağdırmadıkları için yararsız ve boş şeyler saymışlardır. Bir anımla somutlandırayım bu yargımı. Yıllarca önce öğretmenlik yaptığım bir köyde " temizlik" konusunu işliyordum. Ders kitabında o konuyla ilgili şiiri çocuklar bellemiş, sırayla okuyorlardı. Şu dizelerle başlıyor şiir:

Ellerime yüzüme

Bir bakınız ne pembe.

Olsa olsa bu kadar

Temizlik güllerde var.

Şiiri okurken ellerini uzatıyor, yüzlerini gösteriyorlardı çocuklar. Alaysı diyebileceğim bir anlatım vardı yüzlerinde ve ses tonlarında. Birden ayırımına vardım bunun. Çocukların yaşam gerçeğiyle, içinde bulunduğu koşullarla çelişiyordu bu şiir. “Güllerce temiz” olduğunu söyledikleri elleri, kir pas içindeydi. İnanmayarak okuyorlardı” (Özdemir, 1978f: 474).

Özdemir yazınsal yaratılarda, “çocuğa görelilik” ve “ çocukça” kavramlarını da sorgulamaktadır. Çocuklarla tanıştırılan metinlerin çocuğun düş evreninden uzak, çocuğu kendi benliklerinin sınırlarından çıkaramayan metinler olduğunu belirtmektedir (Özdemir, 2002; 90).

“Öğrenciler, Türkçenin tadını duyurtacak; inceliklerini, güzelliklerini tanıtacak dilsel ürünlerle karşı karşıya gelmediler, gelmiyorlar. Kuru, yavan, güzel duyusal dokudan yoksun yazıları ıkına sıkıla okudular, okuyorlar. Bu yazıların çoğunu anlamadılar. Sevmediler daha doğrusu sevemediler. Bu yüzden “ okuma beğenisi” diye öğretim izlencelerinde uzun uzun anlatılanların hiçbiri gerçekleşmedi. Niyesi açıktır bugün. Ders kitaplarına seçilen yazılarda çocukların evreniyle, ilgi ve gereksinimleriyle bir koşutluk düşünülmemiştir. Hele gerçeklik yanı hiç umursanmamıştır. Kestirmeden söyleyelim, yaşam dışı, birtakım eğitsel kaygılarla, dilsel ve sanatsal değer taşımayan yazılarla okuma beğenileri köreltilmiştir çocukların” (Özdemir, 1978f: 473).

Nitekim Kızıltan'ın görüşleri ve Özdemir'in görüşleri ortak bir paydada buluşur:

“ Erişkin okurların tersine çocuklar kendilerini tümüyle kitaba nasıl vereceklerini bilmezler. Kendi zihindekileri kitapta bulmayı isterler. Bu nedenle çocukların metnin anlamını çözebilmeleri için onların metne nasıl bir dil altyapısı ile geldiklerini bilmek gerekir. Ancak bu, kitaplara çocukça bir deyiş getirmek anlamına gelmemelidir” (Kızıltan, 2006:167-173).

Özdemir, Türk Eğitim Sistemini okuma yazma becerisini kazandırabilme açısından yetersiz olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden geçen gençlerin duyduklarını, düşündüklerini düzgün bir biçimde anlatamadıklarını belirtir:

“Anadillerini doğru ve yanlışsız kullanamıyorlar. Ana ve babaların, öğretmenlerin gazetelere, dergilere yansıyan yakınmaları; bu konu üzerinde yapılan araştırmalar bunu doğruluyor. Tam tümce kuramayan, sözcüklerin anlamını birbirine karıştıran, anlatmak istediğine uygun sözcük seçemeyen gençlerin, çocukların acıklı durumuna televizyonda, radyoda da tanık oluyoruz zaman zaman. Yaşadıkları somut bir olay, olgu ya da durum üzerine, düşünceleri, izlenimleri soruların nasıl kekelediklerini, yokuşa doğru çekişten düşmüş bir araba gibi nasıl teklediklerini görmüyor muyuz? Bunun gibi noktayı, virgülü tanımayan, sözcüklerin yazımını umursamayan, öğrenimli kişilerin elinden çıkmış yazılar karşısında tana kalmıyor muyuz?” (Özdemir, 1983b: 19).

1978 yılında anadilinin göstermiş olduğu büyük gelişimi değerlendiren Özdemir, bu olumlu gelişimin eğitim sistemine yansımalarının eksik kaldığını şu tümceleriyle değerlendirir:

“Gel gelelim dilimizin ulaştığı bu mutlu aşama, bu aşamayı yansıtan ürünler Türkçe öğretiminde olsun, yazın öğretiminde olsun içtenlikle benimsenmemiştir. Öğrenciler, Türkçenin güzelliklerine, inceliklerine yabancı kalmışlardır hep. Dil ve okuma beğenilerinin gelişmesi şöyle dursun, yozlaşmıştır da. Okulda güzelduyusal dokusu olan, düzeyli yapıt ve yaratılarla tanışmadığı, bunların tadına varmadığı için okul sonrasında da kaba, ilkel ürünlerin ağından dışarı çıkamamıştır. Serüvenli, vurdulu kırdılı, kolay okunur çizgi romanların ötesine geçememiştir. Böyle olunca Türkçe ve yazın öğretiminin öğrencilerin dilsel gelişiminde, beğenilerinin yetkinleşmesinde olumlu bir katkısı olmamıştır. Bugün de olduğu söylenemez” (Özdemir, 1978f: 474, 475).

Ne ki bu değerlendirmeler, 1983 yılındaki değerlendirmeler ile benzerlik göstermektedir. Özdemir, eğitim sisteminin aksaklıklarını anadili olgusu ve anadili bilinci ile konumlandırır:

“Düne oranla anadilimizin, değişik yönlerden büyük bir gelişim gösterdiğini söylemeye bile gerek yok. Sözcük ve kavram örgüsü yönünden varsıllaşmış, anlatım gücü bütün boyutlarıyla ortaya konmuştur. Sözcük ve kavram örgüsündeki gelişimi, anlatım gücündeki yetkinleşmeyi yansıtan ürünler nicelik ve nitelik açısından dünle karşılaştırma götürmez bir düzeye ulaşmıştır. Anadilin toprağında üretilen yazınsal ürünlerimizse dünya yazın haritasında başlıbaşına bir bölge oluşturmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmelere karşı nasıl oluyor da belli eğitim aşamalarından geçen çocuklarımız, gençlerimiz anadilini kullanma açısından birtakım büyük boşluklar içindeler?” (Özdemir, 1983b: 19).

Özdemir'in 1970 ve 1980li yıllarda ortaya koymuş olduğu bu görüşler günümüzde de geçerliliğini devam ettirmektedir. Özdemir, günümüzde öğrencilerin, dil tadından yoksun yazılarla karşılaştırıldığını savunmaktadır. *"İlk, orta ve liselerde okutulan ve anadil öğreniminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin içeriği ve dilsel örüntüsü, söylediklerimizi açıkça kanıtlar"* (Özdemir, 2002: 90). Özdemir, Türkçenin gelişmesi, özleşmesi ve gelecek kuşaklara doğru ve yalın bir şekilde aktarılabilmesi için yapılması gerekenleri dil ve eğitim ilişkisini de göz önünde bulundurarak şu tümceleriyle belirtir:

"Ne yapmamız gerekiyor? Bir kez anaokulundan üniversiteye değin eğitim ve öğretimin her aşamasında öğretim dilini Türkçenin öz değerlerine dayandırmalıyız. Düşünceyi, duyguyu Türkçenin toprağında üretmeye özen göstermeliyiz. Çocukları ve gençleri Türkçenin yüz akı olan yazarların, ozanların yaratılarıyla beslemeliyiz" (Özdemir, 2004a: 124).

Özdemir, görüşlerini Türk yazınına ilişkin örneklerle zenginleştirmekte, çocuğun düşünce evrenine uzak olan bir edebi dönemin, eğitimde ön plana alınmasının çocukta içsel çelişki yarattığına dikkat çekmektedir:

"Lise yıllarında Divan yazınına ağırlık vermek demek, bir yerde öğrenciyi, özellikle edebiyat öğretiminin amaçları açısından birtakım çıkmazlara itelemek olur. Yazın öğretimimizin bugün saptadığı temel amaçların arasında okumayı sevdirmek, doğru konuşturma, doğru yazmanın kurallarını sezdirme, anadili bilinci uyandırma var. Şimdi böyle olunca Divan yazınının ürünleri ile lise sıralarındaki öğrencinin hem yaşı, hem gereksinimleri, hem de ilgisi arasında (arasında) bir duvar beliriyor. Bu duvarı aşamayınca, öğrenciye okumayı da yazmayı da konuşturmayı da bütünüyle tattıramıyoruz" (Özdemir, 1978m: 93).

Özdemir, “Okullarımızda Anadili Öğretimi” konusunun tartışıldığı oturumda anadili öğretimine ilişkin şu saptamalarda bulunmuştur:

“ Anadilinden ne anlıyoruz? Öğretimsel açıdan anadili denince şu ana etkinlikleri anlıyoruz: Konuşma, yazma, okuma, dinleme. Genellikle ilk ve ortaokulda bu etkinliklere belli bir oranda yer verilmediği az önce anlatıldı. Liseyi bitiriyor, bakıyorsunuz, bir konuşmayı dinliyor, anlayamıyor. Halkın deyişi ile “ kara cümle” den yoksun. Bu nereden geliyor? Biz yazın öğretimine bir bilgi yığını olarak bakıyoruz. Birtakım söz sanatları üzerinde, yaşamsal değeri, kullanılma değeri olmayan bilgiler veriyoruz” (Özdemir,1978:83).

Okullardaki eğitimin anadili bilinci yaratabilme amacı gütmesi gerektiğe değinen Özdemir, eğitim sistemindeki sorunların çözümü için şu görüşü öne sürer:

“Anadilini ustalıkla kullanmak, bir alışkanlık işidir; bir bilgi işi değildir. Öyleyse, okullarımızda anadili öğretimi hangi doğrultuda olmalıdır?” sorusuna verilecek bir karşılık da şudur: Alışkanlığı, anadilini ustalıkla kullanabilecek bir alışkanlığı geliştirecek nitelikte olmalıdır” (Özdemir,1978:97).

Özdemir, eğitimi “yaşama görelilik” kavramıyla ilişkilendirir. “Öğretimde, edebiyatı yaşamdan koparmışız, kullanımdan koparmışız. Kuru söz, süslü söz, boş söz durumuna sokmuşuz. Oysa yaşama yönelik bir edebiyat öğretimi, ağırlık merkezi olmalı eğitimimizde” (Özdemir,1978:98).

“Dildeki yozlaşmayı, bozulma ve kirlenmeyi önleyecek güç, anadili duyarlılığı, anadili bilincidir. Bu da sağlam ve sağlıklı bir anadili öğretimiyle okullarda kazandırılır. Bizde anadili öğretimiye anaokulundan üniversiteye değin öğrencilere Türkçeyi sevdirecek, onları Türkçenin anlatım gücüyle donatacak bir yapı taşımaz. Öğretimin her aşamasında öğrenciler, dil ve söylem yönünden güzelduyusal bir tat

taşımayan, yoz metinlerle yüz yüze getirilmiştir hep. Çeşitli kaygılarla Türkçemizin yüz akı olan yazarlar, ozanlar okulların kapısından içeri sokulmamış, dışlanmışlardır. Dahası eğitim dilimiz, Dil Devriminin getirdiği yeni söz değerleriyle yazılmış metinleri okutmaya çalışan öğretmenlerin tutumu “ yıkıcılıkla” nitelendirilmiş, görevlerinin gereğini yerine getiren böylesi dilsever öğretmenler cezalandırılma yoluna gidilmiştir” (Özdemir, 2004a: 121).

Özdemir, nitelikli yazınsal metinlerle anadili gelişimini desteklemenin önemine değinir. Bireyin yaratıcılığını geliştirmenin öğretici ve sığ metinlerle olamayacağını belirtir.

4.1.3.1. Yabancı Dille Eğitime İlişkin Görüş ve Düşünceleri

Bireyin yaşamış olduğu toplumun değerlerine yabancılaşması, çağın getirmiş olduğu yeniliklerle, kendi değerleri arasında bir uçurum oluşmasına yol açabilmektedir. Bu yabancılaşma toplum ve birey bağlamında ele alındığında, salt öz değerlerin kaybedilmeye başlanması olarak değil, öz değerlerini kaybeden bireyin evrensel değerlere de ulaşamaması biçiminde gerçekleşebilir. Özdemir, yabancı dille eğitim konusuna bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşmakta, bu olguyu anadili ve birey bağlamında ele almaktadır:

“Türkçenin kirlenmesine, yatağının yabancı öğelerle dolmasına yol açan temel etkenlerden biri de yabancı dille eğitimidir. Bu, sözcüğün gerçek anlamıyla Türkçenin çağdaş bir bilim ve sanat dili olmasını engelleyecek yoz bir girişimdir. Şöyle ki Türkçeleri varken birçok terimin yabancı karşılıkları dile girmeye başlar. Örneğin yabancı dille eğitim bir öğrenci, kendisine yol göstermek için bir “danışman” değil, “adviser” seçer. Sınıfında “küçük sınavlar” değil, “quizler” yapılır. “Özgül ağırlık”, “specific gravity”, “suküre”, “hidrosfer”, “denizbilimi”, “oşinografi” olarak bellenir. Bu da öğrencileri öğrenmeye değil, bellemeye yöneltir. Doğal olarak böyle bir tutum, onların düşünme, eleştirme ve yaratma yetilerini körleştirir. Çok söylenmiştir ya, vurgulamakta yarar var. İnsanın kişilik kumaşı anadilin tezgâhında dokunur. Anadilin toprağı dışında yabancı bir dilin havasını soluyarak yetiştirilen bir kişi ister istemez kendi toplumuna, kendi öz değerlerine yabancılaşır. Düşünce ve duygu dünyası bir yabancı dilin değerleriyle kurulduğu için bir denemecimiz Sabahattin Eyüboğlu’nun deyişiyle böyle bir kimse gerçek anlamda ne kendisi olabilir, ne de başkası. Bu nedenle yabancı dille öğretim hem dilimiz için hem de insanımız için bir yıkımdır” (Özdemir, 2004a: 123).

Yabancı dille eğitim konusunu derinlemesine incelemeye çalışan Özdemir, Türk eğitim sistemindeki yabancı dille eğitim olgusunu eğitsel alanda yapılmış bir yenilik olarak değil, ulusal yapıya yönelik bir tehdit olarak algılar:

“İngilizcenin üniversitede öğretim dili olarak benimsenmesini savunanlara şu da sorulabilir: Neden Almanca, Fransızca, İtalyanca değil de İngilizce? Yaygınlığıysa, bunun nedeni İngilizcenin kendinde değil, kökeni sömürgeciliğe dayanan çok yönlü etkenleri içerir. Nitekim bugün üniversitelerinde İngilizceyi öğretim dili olarak seçen ülkelerin çoğu siyasal bağımsızlıklarını yeni yeni kazanmış eski sömürgelerdir” (Özdemir, 1975f: 348).

Yücel’in görüşleri de Özdemir’in görüşleriyle ortak paydada buluşur. Ona göre, yabancı dille eğitim nedeniyle öğrenciler derinlemesine bir eğitim alamamaktadırlar:

“Ne var ki, öğrencilerimizin ortaöğretim süresince anadillerini yeterince öğrenemedikleri gerekçesiyle yüksek öğrenimleri sırasında dört yıl süresince Türkçe dersleri görmelerini zorunlu kılan yetkililerin altı aylık ya da bir yıllık bir hazırlık öğreniminin ardından İngilizcede ekonomi, hukuk, yazın, felsefe, tarih öğrenimi yapılabilmesini hangi mantığa dayandırdıklarını anlamaya olanak yoktur. Buna karşılık, dilsel yetersizliğin öğrenciyi düşünmekten çok ezberlemeye, yaratıcılıktan çok öykünmeye yönelttiğini deneyimlerimizle biliriz. Yabancı dilde öğretim yapan öğretim üyelerimize gelince, bu dili sık sık görüldüğü gibi “çatpat” değil, çok iyi bilmeleri durumunda bile, başarılarının anadilde sağlayabilecekleri başarının altında kalacağı dilbilimsel bir gerçek” (Yücel, 2000: 81, 82).

Sever'e göre, yabancı dille eğitime verilen önem ve gösterilen ilgi, Türkçe öğretimi sorunlarının çözümlenebilmesinin önündeki engellerdendir. *"Ülkemizde son yıllarda, ailelerin çocuklarına bir yabancı dili öğretme isteği, çoğu zaman anadilimiz olan Türkçenin yeterince öğretilmesi isteğinin de önüne geçmiştir. Ancak, bireyin birçok dil bilse bile yalnızca anadilinde yaratıcı olabileceği; anadilini iyi kavramış ve öğrenmiş bir kişinin yabancı bir dili de daha iyi kavrayıp öğrenebileceği bilinmektedir"* (Sever,2004:29).

Yabancı dille eğitim sorunsalını Özdemir, şu görüşleriyle irdelemiştir:

"Ulusal duygu, ulusal dilin toprağında yeşerir. Yabancı kökenli sözcüklerle bu duygu körelir ancak. Tutucuların, dilsever öğretmenlere saldırılarının kökeninde bu gerçeği görmeyişleri yatıyor. Yoksa öğrencilerinin söz dağarcıklarını ulusal dilin değerleriyle oluşturan öğretmenleri suçlamaları değil, kutlamaları gerekirdi. Söz buraya gelmişken son zamanlarda sık sık yinelenen, tutucuların dillerinden düşmeyen "milli dil" kavramı üzerinde de durmak gerekir. Ne demektir milli dil? Ne anlıyorlar bu kavramdan? "Olasılık", "olanak", "sapamak", "girişim", "sayın"...gibi sözcükleri, "milli dil" le bağdaşmaz saydıklarına göre, bu kavramdan ne anladıkları besbelli. Dil sözcüğünün başına getirdikleri " milli" sıfatının ardına gizlenerek, dilimizdeki yabancı sözcükleri korumak istiyorlar. Daha açıkçası, bir kandırmacanın içine girerek amaçlarını gizlemeye çalışıyorlar" (Özdemir, 1975e: 437).

Özdemir, bireyin anadilinden uzak bir eğitim sisteminin dilsel ve bilişsel gelişimin önündeki en büyük engel olduğunu belirtir. Yabancı dil eğitiminin günümüz çağdaş eğitim sisteminde gereklilik olduğunu, ancak yabancı dil

eğitimi ve yabancı dille eğitim olgularının birbirinden ayrılması gerektiğine değinmektedir. Ona göre, yabancı dille eğitim Türkçenin örselenmesine neden olmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dil, toplum ve eğitim olguları Özdemir'in yapıtlarında ana öğelerdir. Araştırmada, “*dil olgusu*” çerçevesinde şu sonuçlara varılmıştır:

Emin Özdemir, Türk edebiyatının araştırmacı ve sorgulayıcı yazarlarından. Yapıtlarında *dil* olgusunu toplumsal yapıda odak nokta olarak kabul etmiş, dilin yapısının ve kullanımının topluma etkisini yapıtlarında çok boyutlu bakış açısıyla irdelemiştir. Değerlendirmelerinde dilin çok boyutlu yapısını ön planda tutan Özdemir, olay ve olgulara bir sanatçı ve bilim insanı duyarlılığıyla yaklaşmıştır.

Özdemir, Türk modernleşmesinin evrelerini *dil, toplum ve çağdaşlaşma* kavramlarıyla konumlandırmıştır. Osmanlı Devletinin ümmetçi toplum düzeninden, Türkiye Cumhuriyetinin ulus devlet yapısına geçiş sürecinde yaşananları değerlendirmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ortaya konan devrimlerin toplumsal yansımalarını nesnel bir dille tanımlar. Bu bağlamda Atatürk'ü, çağdaş Cumhuriyet düzeninde dilsel, toplumsal yeniliklerin önderi olarak kabul eder.

Özdemir, Osmanlı Dönemini *toplum- birey* kavramları üzerinden değerlendirmiş, modern devlet düzenine geçişte ortaya çıkan toplumsal ve eğitsel sorunları yalın bir biçimle okura aktarmıştır. Özdemir, dilsel alandaki sorunlar evresinin olumsuz yansımalarına karşı etkili olacak en temel gücün anadili bilinci olacağına işaret eder. Ona göre, anadili bilinci bireylere eğitim yoluyla sezdirilmeli, gelecek kuşakların yenilikçi ve çağdaş nitelikte olabilmesinin bu yolla önü açılmalıdır. Nitekim yapıtlarında anadili bilinci olgusunu yinelemektedir. Özdemir, dili yalınlaştırma eylemini *özleştirmecilik* kavramıyla açıklamaktadır. Özleştirmeciliğin önemini vurgulayan Özdemir, görüşleriyle eleştirilerin hedefi olmuştur. Nitekim yapıtlarında kendisini

eleştiren ve özleştirme karşıtı aydınların asıl hedefinin Atatürk Devrimleri olduğunu belirtmiştir. Özdemir, Dil Devriminin eski ve yeni sözcükleri birleştirip, yeni bir ulus dili oluşturduğunu belirtmektedir.

Özdemir, Cumhuriyetin kurulmasından bu yana süregelen dilsel karmaşaya gözlemleriyle açıklık getirmeye çalışmıştır. Günümüz Türkçesinin yabancı sözcüklerin etkisiyle bozulmaya başladığına dikkat çekmekle birlikte, yabancı sözcüklerin dilin bütünsel yapısına büyük ölçüde zarar verdiğine değinmektedir. Özdemir'in dönemsel değerlendirmeleri ortaya çıkan sorunsalların çözümü için başat bir öneme sahiptir. Modern toplum düzeninde dil olgusunun yeniden biçimlendiğine ilişkin yargılarda bulunmuştur. Özdemir'e göre dilsel değişim kaçınılmazdır. Ne ki bu değişim, dilin öz değerlerinin yok edilmesi biçiminde değil, yeni sözcükleri dilsel bütünlük içinde harmanlayabilen bir dilsel anlayış çerçevesinde gerçekleşmelidir.

Özdemir yazın anlayışını yine dil olgusuyla biçimlendirmiştir. Yazını toplumsal yapıdan ayrı düşünmez. Özdemir'e göre, dildeki değişimlerin ve dilin etkili bir biçimde kullanılabilmesinin temel belirleyicileri yazarlardır. Yazarların yaratılarına doğru bir biçimde ulaşabilmenin yolu; yetkin bir okur olmaktan geçmektedir. Yazar ve okur kavramlarını irdeleyen Özdemir, bu iki kavramın çıkış noktasının dile dayandığını kabul eder:

Ülkemizdeki yazın eğitimi eleştirel bir gözle değerlendirir. Yazın eğitiminin çağın gereklerine uygun olması gerektiğini vurgulayan Özdemir, bu anlayışa ters bir yaklaşımın sığ bir yaklaşım olacağını belirtir. Günümüz yazın eğitimiyle çocuğun yeterli bir bilgi birikimi elde edemediğine dikkat çeker.

Eğitim olgusunu, sanat eğitimi olgusuyla konumlandırır. Özdemir, sanatın bireyin gelişiminde önemine sıklıkla değinmekle birlikte, nitelikli çocuk yazını ürünlerinin eğitimde başat rolü olduğunu savunmaktadır. Nitekim yapıtlarında bu görüşünü açık bir şekilde okura yansıtmıştır. Ona göre, çocuğun düşünsel gelişimi, nitelikli çocuk yazını ürünleriyle desteklenmelidir. Nitelikli bir dil eğitimi yapılması gereken eğitsel etkinliklerin başında

gelmektedir. Öğretmen, bu anlayışın gelişip uygulanabilmesinde nirengi noktasıdır. Özdemir, eğitimin çocuğun anlam evrenine yönelik olmasının, günümüz çağdaş uygarlık düzleminde başat bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

Özdemir, yabancı dille eğitim olgusunu birey ve anadili bağlamında ele almıştır. Türkçenin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birinin yabancı dille eğitim olduğunu vurgulamaktadır.

Emin Özdemir'in yapıtları, denemeleri ve çocuk yazını ürünleri, Özdemir'in eğitim, dil ve edebiyat alanlarındaki görüşlerini bilimsel ve somut bir bakış açısıyla yansıtmaktadır. Özdemir, Türk eğitim sisteminin merkezinde olan dil ve edebiyat öğretmenlerinin çağdaş eğitim anlayışıyla donatılabilmesi için yaratıcı görüşler öne sürmüştür.

Özdemir, yapıtlarında Türkçeyi odak nokta olarak kabul etmiş, özleşmenin ve Dil Devriminin yılmaz savunuculuğunu yapmıştır. Bu bağlamda, Özdemir'in görüşlerinin anlaşılıp, nesnel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi dilbilimsel ve kültürel alanda gelişim için başat bir önem taşımaktadır. Dil, edebiyat ve eğitim alanlarında bilimsel çalışma yapmak isteyen araştırmacılara ve eğitimcilere Emin Özdemir'in yapıtlarını ve bilimsel nitelikli makalelerini incelemeleri ve nesnel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akay, Sadiye. (2000). *Eğitsel Yönüyle Çocuk Kitapları*. S. Sever. (Editör) 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Aksan, Doğan. (1980). *Anadili*. Düşünsel Yazılardan Seçmeler Kavramlar ve Boyutları. M. Ünlü (Editör) İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevleri, (ss.8-9).

Aksan, Doğan. (1978). *Kültür- Dil Bağlantısı*., A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler). Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.21-22).

Aksoy, Ömer Asım. (1980). *Dil Devrimi*. Düşünsel Yazılardan Seçmeler Kavramlar ve Boyutları. M. Ünlü (Editör) İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevleri, (ss.9-10).

Aksoy, Ömer Asım. (2008). *Dil Yanlışıları*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Artut, Kazım. (2007). *Sanat Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aslan, Canan. (2007). *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri*. S. Sever.(Editör). 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Binyazar, Adnan., Öztekin, Metin. (1978). *Yazın ve Bilim Dilimiz*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Cömert, Bedrettin. (1980). *Dil ve Bilinç*. Düşünsel Yazılardan Seçmeler Kavramlar ve Boyutları. M. Ünlü (Editör) İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevleri, (ss.9).

Cüceloğlu, Doğan. (2002). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dayıoğlu, Gülten. (2000). *Çocuk Kitaplarında Eğitsellik*, S. Sever.(Editör) 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi

Dilidüzgün, Selahattin. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Etike, Serap. (1995). *Sanat Eğitimi Yazıları*. Ankara: İlke Yayınevi.

Dizdaroğlu, Hikmet. (1978). *Anadili Öğretimi.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.94).

Gökberk, Macit. (1980). *Değişen Dünya Değişen Dil*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Göktürk, Akşit. (1988). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Güneş, Zeliha. (Editör). (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güvenç, Bozkurt. (1978). *Toplum- Dil İlişkisi.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.15).

Hızır, Nusret .(1978). *Kültür- Dil Bağlantısı.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.24).

İlhan, Ayşe Çakır. (2000). *Çocuk Kitaplarının Sanat Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. S. Sever.(Editör) 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Karasar, Niyazi. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kavcar, Cahit. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Kavcar, Cahit., Oğuzkan, Ferhan.,Sever, Sedat. (2004). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Kavcar, Cahit., Oğuzkan, Ferhan., Aksoy, Özlem. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kızıltan, Nalan. (2006). *Çocuk Yazınına Dilbilimsel Bir Yaklaşım*. Editör (Ahmet Kocaman) Dilbilim Temel Kavramlar Sorunlar Tartışmalar. Ankara: Dil Derneği Yayınları, (ss. 167-173)

Kocaman, Ahmet. (2010). *Eğitim, Dil, Aydınlanma. Çağdaş Türk Dili Dergisi*. 23 (266), 19.

Kocaman, Ahmet. (2006). Dilbilim Temel Kavramlar Sorunlar Tartışmalar. Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Korkmaz, Zeynep. (1978). *Batı Kaynaklı Sözcükler.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.42)

Korkmaz, Zeynep. (1978). *Batı Kaynaklı Sözcükler.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.44)

Levent, Agâh Sırrı. (1973). *Dil Üstüne*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Moran,Berna. (1999). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özakman, Turgut. (1978). *Batı'dan Gelen Sözcükler.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.63).

Oğuzkan, A.Ferhan. (1979). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Özdemir, Emin. (1966). *Türkçe Öğretimi Kılavuzu*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Özdemir, Emin. (1967a). *Öz Türkçe Üzerine: Anlamadıkları*, *Türk Dili Dergisi*, 17 (194), 177- 178.

Özdemir, Emin. (1967b). *Öz Türkçe Akımı ve Falih Rıfkı Atay*, *Türk Dili Dergisi*, 16 (190), 759- 764.

Özdemir, Emin. (1967c). *Türk Dili İçin [Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü]*, (Kitaplar - Tenkit), *Türk Dili Dergisi*, 16 (185), 388- 390.

Özdemir, Emin. (1968a). *Öz Türkçe: Ahmet Kabaklı'ya*, *Türk Halk Edebiyatı özel Sayısı*, *Türk Dili Dergisi*, 19 (207), 543- 546.

Özdemir, Emin. (1968b). *Öz Türkçe: Kubalı'nın Yanılgısı*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (203), 542- 544.

Özdemir, Emin. (1968c). *Öz Türkçeci Ataç*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (200), 156- 160.

Özdemir, Emin. (1968d). *Öz Türkçe Üzerine: Sövmektir Onların İş*, 18 (199), 66-67.

Özdemir, Emin. (1968e). *Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış*, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 177-203.

Özdemir, Emin. (1968f). *Dil Devrimimiz*. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1968g). *Öz Türkçe Üzerine: Beylik Sözler*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (199), 63-64.

Özdemir, Emin.(1969a). *Öz Türkçe Üzerine*. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1969b). *Atatürkçülük Açısından Öz Türkçe Akımı, Türk Dili Dergisi, 21(218), 115-118.*

Özdemir, Emin. (1969c). *Öz Türkçe: Bilim Dili, Türk Dili Dergisi, 21 (219), 248-251.*

Özdemir, Emin. (1969d). *Öz Türkçe: Ayraç İçindeki Sözler, Türk Dili Dergisi, 20 (216), 769-770.*

Özdemir, Emin. (1969e). *Öz Türkçe: Çeviri Dili ve Öz Türkçe, Türk Dili Dergisi, 20 (215), 673- 675.*

Özdemir, Emin. (1969f). *Öz Türkçe: Gerçek Suçlu, Türk Dili Dergisi, 21 (218), 158-159.*

Özdemir, Emin. (1969g). *Öz Türkçe: Kurallar ve Sözcükler, Türk Dili Dergisi, 20 (211), 85-88.*

Özdemir, Emin. (1969h). *Öz Türkçe: Oyun Dili ve Öz Türkçe, Türk Dili Dergisi Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı, 20 (214), 583-585.*

Özdemir, Emin. (1969ı). *Öz Türkçe: Saplantı, Türk Dili Dergisi, 21 (217), 60-63.*

Özdemir, Emin. (1969j). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Gücü, Türk Dili Dergisi, 20 (216), 770-771.*

Özdemir, Emin. (1970a). *Öz Türkçe: Anadil Bilinci, Türk Dili Dergisi, 21 (221), 423- 426.*

Özdemir, Emin. (1970b). *Öz Türkçe: Bilim Dili, Türk Dili Dergisi*, 22 (224), 149- 152.

Özdemir, Emin. (1970c). *Öz Türkçe: Dil Donkişotluğu, Türk Dili Dergisi*, 23 (231), 262-265.

Özdemir, Emin. (1970d). *Öz Türkçe: Dilbilim Açısından, Türk Dili Dergisi*, 22 (227), 414-417.

Özdemir, Emin. (1970e). *Öz Türkçe: Mutlu Aşama, Türk Dili Dergisi*, 22(228), 484-486.

Özdemir, Emin. (1970f). *Öz Türkçe: Nedenleme, Türk Dili Dergisi*, 22 (226), 327-330.

Özdemir, Emin. (1970g). *Öz Türkçe: Soyut Kavramlar, Türk Dili Dergisi*, 23 (230), 183-186.

Özdemir, Emin. (1970h). *Öz Türkçe: Sözcüklerden Öte, Türk Dili Dergisi*, 21 (222), 503-506.

Özdemir, Emin. (1970ı). *Öz Türkçe: Tanıtlama, Türk Dili Dergisi*, 23 (229), 60-61.

Özdemir, Emin. (1970j). *Öz Türkçe: Yanıltmaca, Türk Dili Dergisi*, 22 (223), 65-68.

Özdemir, Emin. (1970k). *Öz Türkçe: Yeni Sözcükler, Türk Dili Dergisi*, 22 (225), 228-231.

Özdemir, Emin. (1971a). *Öz Türkçe: Çok Anlamlılık, Türk Dili Dergisi*, 24 (236), 164- 165.

Özdemir, Emin. (1971b). *Öz Türkçe: Anlam Alanı*, *Türk Dili Dergisi*, 24 (238), 307- 308.

Özdemir, Emin. (1971c). *Öz Türkçe: Batıdan Gelen Sözcükler*, *Türk Dili Dergisi*, 24 (240), 487-491.

Özdemir, Emin. (1971d). *Öz Türkçe: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü [Ömer Asım Aksoy]*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (242), 156-160.

Özdemir, Emin. (1971e). *Öz Türkçe: Dil Devriminin Sözlüğü [Ali Püsküllüoğlu: Öz Türkçe Sözlük]*, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Sözlüğü*, 25 (243), 220-223.

Özdemir, Emin. (1971f). *Öz Türkçe: Dil ve Söz*, *Türk Dili Dergisi*, 24(236), 161-164.

Özdemir, Emin. (1971g). *Öz Türkçe: Döne Döne*, *Türk Dili Dergisi*, 23 (233), 407-410.

Özdemir, Emin. (1971h). *Eleştiri Dilimiz*, *Türk Dili Dergisi Eleştiri Özel sayısı-II*, 23 (234), 729-733.

Özdemir, Emin. (1971ı). *Güneşi Balçıkla Sıvayanlar*, *Türk Dili Dergisi*, 24(239), 328-332.

Özdemir, Emin. (1971j). *Öz Türkçe: Karıştırılan Sözcükler*, *Türk Dili Dergisi*, 24 (238), 305-307.

Özdemir, Emin. (1971k). *Öz Türkçe: Okuyucu Soruları*, *Türk Dili Dergisi*, 25(241), 53.

Özdemir, Emin. (1971l). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Dolaşımı*, *Türk Dili Dergisi*, 24(235), 77-80.

Özdemir, Emin. (1971m). *Öz Türkçe: Tırpan'ın Dili [Fakir Baykurt]*, *Türk Dili Dergisi*, 23(232), 318-321.

Özdemir, Emin. (1971n). *Öz Türkçe: Yazar ve Dil*, *Türk Dili Dergisi*, 24(237), 245-248.

Özdemir, Emin. (1971o). *Öz Türkçe: Yunus'un Çağrısı*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (241), 50-53.

Özdemir, Emin. (1972a). *Terim Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1972b). *40. Yıl*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (250), 276- 281.

Özdemir, Emin. (1972c). *Anı ve Anı Dilimiz Üzerine*, *Anı Özel Sayısı*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (246), 398- 402.

Özdemir, Emin. (1972d). *Öz Türkçe: Bir Uyarı*, *Türk Dili Dergisi*, 26(250), 361-362.

Özdemir, Emin. (1972e). *Öz Türkçe: Bu mudur Bilim Dili? [Nihad Sami Banarlı: Resimli Türk Edebiyatı Tarihi]*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (244), 287-290.

Özdemir, Emin. (1972f). *Öz Türkçe: Dışı Kalaylı İçi Alaylı [Nihad Sami Banarlı :Türkçenin Sırları]*, *Türk Dili Dergisi*, 26(252), 510-514.

Özdemir, Emin. (1972g). *Öz Türkçe: Dil İşçiliğidir Yazarlık*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (247), 63-67.

Özdemir, Emin. (1972h). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Dolaşımı [Ali Püsküllüoğlu: Efsaneler]*, *Türk Dili Dergisi Anı Özel Sayısı*, 25(246), 683-685.

Özdemir, Emin. (1972i). *Öz Türkçe: Temcit Pilavı Gibi* [Faruk K. Timurtaş], *Türk Dili Dergisi Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı*, 27(253), 125-128.

Özdemir, Emin. (1972j). *Öz Türkçe: Türkçeleri Varken*, *Türk Dili Dergisi*, 26(249), 257-258.

Özdemir, Emin. (1972k). *Öz Türkçe: Türkçenin Zenginliği*, *Türk Dili Dergisi*, 25(245), 359-362.

Özdemir, Emin. (1972l). *Öz Türkçe: Yasasal Süleyman*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (248), 165- 167.

Özdemir, Emin. (1972m). *Öz Türkçe: Yenilgidir Bunun Adı*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (249), 254-257.

Özdemir, Emin. (1973a). *Cumhuriyet Döneminde Dilimiz*, Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Dili ve Yazını Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 29 (266), 77-89.

Özdemir, Emin. (1973b). *Toplum ve Edebiyat* [Adnan Binyazar], (Kitaplar – Tenkit), *Türk Dili Dergisi*, 28 (261), 208- 210.

Özdemir, Emin. (1973c). *Dil ve Yazar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, Emin. (1975a). *Değıniler- Düzeltiler: Atatürk'ün Dil Ülküsü*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (290), 641- 642.

Özdemir, Emin. (1975b). *Değıniler- Düzeltiler: Dilde Yaşama*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (289), 555- 557.

Özdemir, Emin. (1975c). *Değıniler- Düzeltiler: Halkla Bütünleşme*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (288), 494- 497.

Özdemir, Emin. (1975d). *Değıniler- Düzeltiler: Ölçü*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (283), 276- 278.

Özdemir, Emin. (1975e). *Değıniler- Düzeltiler: Suç mudur Anadilini Sevdirmek?*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (287), 436- 439.

Özdemir, Emin. (1975). *Değıniler- Düzeltiler: Yanlış Bulayım Derken*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (285), 439- 441.

Özdemir, Emin. (1975f). *Değıniler- Düzeltiler: Yanlış Bir Yaklaşım*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (284), 347- 349.

Özdemir, Emin. (1976a). *Okuma Sanatı*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Özdemir, Emin. (1976b). *Öz Türkçe Kılavuz Sözlük*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Özdemir, Emin. (1976c). *Değıniler- Düzeltiler: Bir Öneri Üzerine*, *Türk Dili Dergisi*, 34 (303), 699- 701.

Özdemir, Emin. (1976d). *Değıniler- Düzeltiler: Deyimlerimiz*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (295), 246- 248.

Özdemir, Emin. (1976e). *Değıniler- Düzeltiler: Halk Dilinden Yazı Diline*, *Türk Dili Dergisi*, 33 (292), 26- 28.

Özdemir, Emin. (1976f). *Değıniler- Düzeltiler: Halkın Dilidir Öz Türkçe*, *Türk Dili Dergisi*, 34 (301), 495- 497.

Özdemir, Emin. (1976g). *Değıniler- Düzeltiler: Kanıtlamak Gerek Bu Yargıyı*, Özel Bölüm: Özleştirme Durdurulamaz, *Türk Dili Dergisi*, 33 (294), 140- 142.

Özdemir, Emin. (1976h). *Değıniler- Düzeltiler: Kim Dinler Genelgeyi?*, *Türk Dili Dergisi*, 33 (293), 77-78.

Özdemir, Emin. (1976ı). *Değıniler- Düzeltiler: Nasıl Yaratılıyor Yeni Sözcükler?*, *Türk Dili Dergisi*, 33 (297), 435- 437.

Özdemir, Emin. (1976j). *Değıniler- Düzeltiler: Özlenen*, *Türk Dili Dergisi*, 34 (302), 585- 587.

Özdemir, Emin. (1976k). *Değıniler- Düzeltiler: Söz Varlığımız Nasıl Değışiyor?*, *Türk Dili Dergisi*, 33 (296), 344- 345.

Özdemir, Emin. (1976l). *Değıniler- Düzeltiler: Ulusçuluğun Ölçütüdür Dil Devrimi*, *Türk Dili Dergisi*, 34 (300), 416- 417.

Özdemir, Emin. (1977a). *Değıniler- Düzeltiler: Avurdu Yellilik*, İkinci Yeni [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 35 (309), 543- 547.

Özdemir, Emin. (1977b). *Değıniler- Düzeltiler: Aksoy'un Eylemi*, Ömer Asım Aksoy Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 35 (305), 107- 112.

Özdemir, Emin. (1977c). *Değıniler- Düzeltiler: Bizim Dilimiz Nasıl Oluşuyor?*, Yazında Kadın Duyarlığı [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (315), 648- 652.

Özdemir, Emin. (1977d). *Değıniler- Düzeltiler: Dil Devrimini Yeme Dersleri*, Sevgi Soysal Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 35 (304), 15- 19.

Özdemir, Emin. (1977e). *Değıniler- Düzeltiler: Kuralcı Yaklaşım*, Türkistan Günlüğü, *Türk Dili Dergisi*, 36 (310), 19- 23.

Özdemir, Emin. (1977f). *Değıniler- Düzeltiler: Kimden Yana, Kime Karşı?*, Roman Çalışmaları, *Türk Dili Dergisi*, 35 (306), 253- 257.

Özdemir, Emin. (1977g). *Değıniler- Düzeltiler: Örnek Bir Girişim*, Çocuk Yazını [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (311), 105- 108.

Özdemir, Emin. (1977h). *Öz Türkçeci Ataç, Ataç Üzerine, Türk Dili Dergisi*, 35 (308), 412- 414.

Özdemir, Emin. (1977ı). *Değıniler- Düzeltiler: Özleştirme Üzerine Yinelemeler*, Yargı Dili [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (312), 209- 214.

Özdemir, Emin. (1977j). *Söylev'in Anlatım Örüntüsü*, Okunuşunun 50.Yılında Söylev Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 36 (314), 380- 390.

Özdemir, Emin. (1977k). *Değıniler- Düzeltiler: Anadili Duyarlığı*, *Türk Dili Dergisi*, 35 (307), 339-342.

Özdemir, Emin.(1978a). *Türkçemi İlerletiyorum*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Özdemir, Emin. (1978b). *Değıniler- Düzeltiler: Anadilin Toprağında*, Dilbilim ve Gösterge Kuramı [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (320), 396-399.

Özdemir, Emin. (1978c). *Hekimlik Dilimizi Türkçeleştirme Çalışmaları*, Hekimlik Dili [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (318), 173- 176.

Özdemir, Emin. (1978d). *Sevginin Ezgicisi [Ceyhun Atuf Kansu'ya Dair]*, Ceyhun Atuf Kansu İçin [Özel Sayı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (319), 292- 295.

Özdemir, Emin. (1978e). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcük Salkımları*, Agâh Sırrı Levend Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 38 (327), 645- 649.

Özdemir, Emin. (1978f). *Değıniler- Düzeltiler: Türkçenin Tadı*, Çağdaş Hamlet [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (325), 472- 475.

Özdemir, Emin. (1978g). *Değıniler- Düzeltiler: Yanılsama*, Yazın Dergileri [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (321), 480- 484.

Özdemir, Emin. (1978h). *Yazı Devriminin Getirdikleri*, Yazı Devrimi [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (326), 540- 547.

Özdemir, Emin. (1978ı). *Değıniler- Düzeltiler: Yeni Aşama*, Dil Yazıları [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (324), 366- 368.

Özdemir, Emin. (1978j). *Değıniler- Düzeltiler: Yeni Sözcükler Yaratırken*, Divan Şiirinden Günümüze [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (317), 126- 130.

Özdemir, Emin. (1978k). *1977'de Dilsel Etkinlikler*, Geçen Yıla Bakış [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (316), 21- 28.

Özdemir, Emin. (1978l). *Hekimlik Dilimizi Türkçeleştirme Çalışmaları*, Hekimlik Dili Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 37 (318), 173- 176.

Özdemir, Emin. (1978m). *Batı Kaynaklı Sözcükler.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) *Yazın ve Bilim Dilimiz*. Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*, (ss.42,44)

Özdemir, Emin. (1979a). *Değıniler- Düzeltiler: Anlaşılmayan*, *Türk Dili Dergisi*, 40 (337), 205- 209.

Özdemir, Emin. (1979b). *Değıniler- Düzeltiler: Dillerde Varsılığın Ölçüsü*, *Türk Dili Dergisi*, 39 (328), 21- 24.

Özdemir, Emin. (1979c). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcüklerin Öyküsü*, *Türk Dili Dergisi*, 39 (329), 98- 102.

Özdemir, Emin. (1979d). *Değıniler- Düzeltiler: Yanlış Bir Çıkarım*, *Türk Dili Dergisi*, 40 (336), 140- 144.

Özdemir, Emin. (1980b). *Atatürk ve Türkçe, Türk Dili Dergisi, 41 (347), 486-489.*

Özdemir, Emin. (1980c). *Anadilin Toprağında Solumayanlar, Türk Dili Dergisi, 41(342), 129- 132.*

Özdemir, Emin. (1980d). *Mustafa Nihat Özön, Türk Dili Dergisi, 41(341), 89-94.*

Özdemir, Emin. (1980e). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcükler Yasaklanamaz, Türk Dili Dergisi, 41 (343), 202- 206.*

Özdemir, Emin. (1980f). *Türkçe- Norveççe Sözlük [Bernt Brendemoen-Yaşar Tanrıkut], Türk Dili Dergisi, 41 (347), 537- 538.*

Özdemir, Emin. (1981a). *Atatürk'ün Dil Savaşı, Atatürk Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi, 42 (353), 689- 698.*

Özdemir, Emin. (1981b). *Gerçekçılık: Gerçekçilik Üzerine Yargılar, Yazın Akımları Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi, 42 (349), 97- 119.*

Özdemir, Emin. (1981c). *İlk Ödev, Özel Bölüm: Şiir Çalışmaları, Türk Dili Dergisi, 43 (356), 65- 68.*

Özdemir, Emin. (1981d). *Sisavcılar Neyi Savunuyor?, Özel Bölüm: Necati Cumalı ve Şiiri, Türk Dili Dergisi, 42 (350), 467- 472.*

Özdemir, Emin. (1981e). *Türk Dili Dergisinde Dil Tartışmaları, Türk Dili Otuz Yaşında, Türk Dili Dergisi, 43 (358), 197- 205.*

Özdemir, Emin. (1981f). *Anışlar: Varlık'la Gelen [Yaşar Nabi Nayır'a Dair], Atatürk Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi, 42 (353), 804- 805.*

Özdemir, Emin. (1982a). *Mustafa Nihat Özön*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, Emin. (1982b). *Bir Türkçe Öğretmenine Mektup*, *Türk Dili Dergisi*, 44 (366), 322- 327.

Özdemir, Emin. (1983). *Türkçe Öğretimi: Anadili Öğretimi*, Dil Öğretimi Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 47 (379- 380), 18-30.

Özdemir, Emin. (1990a). *Düşüncenin Toprağı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Özdemir, Emin. (1990b). *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin. (1991). *Okuma ve Metin İnceleme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Özdemir, Emin. (1994). *Türk ve Dünya Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özdemir, Emin. (1998a). *Anlatım Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin, Binyazar, Adnan. (1998b). *Yazma Öğretimi, Yazma Sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.

Özdemir, Emin. (2000a). *Erdemin Başlı Dil*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2000b). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2001). *Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2002). *Dilin Öte Yakası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003a). *Öykülerle Atasözleri*. İstanbul: Önel Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003b). *Düzyazının Sorgulayan Gücü*, İstanbul: Dünya Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003c). *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin. (2004a). *Anadilin Toprağında*. İstanbul: Dünya Kitapları.

Özdemir, Emin. (2004b). *Sözcük Sözcük İçinde*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin , Mürsel, Canan Güney. (2004c). *Türkçe Okuma ve Çalışma Kitabı 2*. İstanbul: Bileşim Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2006). *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Bilgi Yayınları.

Özdemir, Emin. (2007a). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2007b). *Mutlukentin Yöneticisinin Yaratılış Öyküsü.*, S.Sever. (Editör) II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi Basımevi, 893.

Özdemir, Emin. (2007c). *Sözcük Sözcük İçinde*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008a). *İnsan Yüreğine Yolculuk*. İstanbul: Can Yayınları.

Özdemir, Emin. (2008b). *Mutlukent'in Yöneticisi*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008c). *Ölümsüzlük Gezegeni*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008d). *Bizler Büyüyünce*, İstanbul: Özyürek Yayınları.

Özdemir, Emin. (2009a). *Körleşme*. Kitaplık Dergisi. 64 (126), 64- 68.

Özdemir, Emin. (2009b). *Yalnızlığı Seven Kırlangıç*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2010a). *Yazının İnce Ayarı*. İstanbul: Sözcükler Dergisi.

Özdemir, Emin. (2010b). *Dil ve Yurttaşlık Bilinci*. Çağdaş Türk Dili Dergisi. 23(266), 22.

Özdemir, Emin. (2011). *Yüzler ve Sözcükler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2010c). *Türkçenin Olanaklarını Genişleten Emin Özdemir’le “İnsan Yüreğine Yolculuk.” Çağdaş Türk Dili Dergisi*. 23 (269), 185.

Püsküllüoğlu, Ali. (1980). *Ulusal Dil*. Düşünsel Yazılardan Seçmeler Kavramlar ve Boyutları. Mahir Ünlü (Editör) İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevleri, (ss.7,8).

San, İnci. (2000). *Sanat Eğitimi Kuramları*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.

Sever, Sedat. (1995). *Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler*. ABECE Eğitim, Ekin ve Sanat Dergisi, 107, (ss.14,15).

Sever, Sedat. (1997). *Tevfik Fikret ve Çocuk Şiirleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 29(1), 31,47.

Sever, Sedat. (1998). *Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, (ss. 1,18).

Sever, Sedat. (2000). *Çocuk Kitaplarında Görsel ve Dilsel Duyarlık*. Sedat Sever (Editör). 1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu,1, (ss.631,646).

Sever, Sedat. (24-26 Mayıs 2001). *Mo’nun Gizemi’nin Yazınsal ve Eğitsel Özellikleri*. Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı

Edebiyat Bölümü tarafından düzenlenen “Roman Kahramanı Fadiş’in Doğumunun 30.Yılında Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu ve Yazını” konulu ulusal sempozyumda sunuldu, Eskişehir.

Sever, Sedat. (2003). *Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, *Cilt 35*.(1-2), 25,37.

Sever, Sedat. (2004). *Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları*. M.Artar (Editör). Cumhuriyet’in 80.Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye’de Çocuk. IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, (ss.223).

Sever, Sedat. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, Sedat. (2005). *Çocukla Yazınsal İletişim*. Y.Çotuksöken, N. Neydim (Editörler). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kurultayı, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları. (ss.21,35).

Sever, Sedat. (2005). *Çocuk, Yazın ve Yaşam*. Çoluk Çocuk Dergisi, 1, (ss.30, 34).

Sever, Sedat. (2005). *Çocuk Edebiyatı ve Eleştirisi*. Cumhuriyet Kitap, (ss. 16,17).

Sever, Sedat. (2007). *Türkçe Öğretiminde, Sanatsal Bir Uyarın Olarak Karikatürün Kullanılması*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir: Nobel Yayıncılık. (ss.222, 229).

Sever, Sedat. (2007). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, Sedat. (2008). *Eğitimde ve Bilimde Türkçe*. İnönü Üniversitesi tarafından düzenlenen “Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 100’üncü Yılında Eğitim Kurultayı”nda sunuldu, Malatya.

Sever, Sedat. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Tekin, H. (2000). *Çocuk Kitaplarında Bütünsellik*, S. Sever.(Editör) 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Türkdoğan, Orhan. (1977). *Kemalist Modelde Fert ve Devlet İlişkileri*. Erzurum: Erzurum Üniversitesi Basımevi.

Uygur, Nermi. (1997). *Dilin Gücü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yalçın, Cevdet. (2008). *Çağdaş Düşünce Yazıları Antolojisi*. Ankara: Art Yayıncılık.

Yetkin, Suut Kemal. (1968). *Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt (I), (ss. 129).

Yetkin, Suut Kemal. (1979). *Estetik ve Ana Sorunları*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

Yıldırım, Ali. Şimşek, Hasan. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Tahsin. (2000). *Türkçenin Kurtuluş Savaşı.*, N. Uğurlu. (Editör) İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Williams, Lawrence. (1998). *Çocuğunuzu Keşfedin*. (Çev. Miyase Koyuncu) İstanbul: Hayat Yayıncılık. (Eserin Orijinali 1998’de yayımlandı).

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>

EKLER

EK 1. EMİN ÖZDEMİR'İN YAŞAMÖYKÜSÜ

Emin 1931 yılında Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde bir köyde doğmuştur. İlk ve orta öğretim sonrasında Pamukpınar Köy Enstitüsünde eğitim görmüştür. 1948 yılında Köy Enstitüsü'nü bitirir. Enstitüden mezun olduktan sonra, üç yıl Kemaliye'nin çeşitli köylerinde öğretmenlik yapmıştır.

Köy Enstitüsü'nde yaşamış olduğu çevreyi ve öğrencileri ile ilgili gözlemlerini anlatan yazılarını, dönemin en ünlü dergisi olan “ Varlık” dergisine gönderir. Derginin yönetmeni Yaşar Nabi Nayır, Özdemir'in yazılarını beğenir ve yazılar dergide yayımlanmaya başlar. Özdemir, böylelikle yazın hayatına başlamıştır. Köy Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra Kemaliye'nin “Holu” köyüne öğretmen olarak atanır. Köye okul, Emin Özdemir'le birlikte girmektedir. Bu yoksul dağ köyünde yapılması gereken ilk görev, öğrencilere ve öğrencilerin ailelerine okuma- yazmayı öğretmektir. Daha sonraki yıllarda öğrencilerin Türkçe okuma kitaplarında verilen metinlerden hoşlanmadıklarını görür. Bu metinlerin çoğu öğrencilerin yaşama koşullarıyla örtüşmez. Bunun yerine Özdemir, köy yaşamından kesitler içeren kısa metinler hazırlar, öğrencilere bunları dağıtır. Özdemir'in Türkçe eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalarının ilk adımları bu metinlerdir.

Köy öğretmenliği üç yıl sürer, yüksek öğrenim görme isteği, Emin Özdemir'i Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne yönlendirir ve 1951 yılında bugünkü adıyla Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne başlar. Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmeni, ünlü edebiyat tarihçisi ve sözlükçü Mustafa Nihat Özön'dür. Özön'ün Özdemir üzerindeki etkisi büyüktür. Özön'e göre *“İnsanın açık seçik düşünebilmesi anadilinin söz değerleriyle düşünmesine bağlıdır.”*

E. Özdemir'in Türk dilinin sorunları üzerinde düşünmesine ve yabancı kökenli sözcüklerden Türkçeyi arındırma özleminde bu düşüncenin büyük

payı vardır. Nitekim öğrenim gördüğü yıllarda eleştirel okuma, düşünceyi geliştirme, dili güzel ve etkili kullanma üzerine denemeler hazırlar. Bu denemeler, köy ve köy yaşantısına ilişkin yazıları *Varlık*, *Pazar Postası* ve *Kaynak* Dergilerinde yayımlanır.

Özdemir, Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra ortaokul Türkçe öğretmenliğine başlar. Ortaokul öğretmenliği yıllarında da öğrencilerin okuma sevgisi kazanmasında dil değeri taşıyan metinlerle yüz yüze gelmesinin şart olduğunu görür. Bunun için de dil düzeyi açısından değişik nitelikli metinleri, Türkçe kitapları yerine kullandırmaya başlar. 1958 yılında mezun olduğu Enstitünün Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne asistan olur. Asistanlığında kendisine kılavuzluk eden yine ünlü edebiyat tarihçisi ve sözlükçüsü M. Nihat Özön'dür. Onunla birlikte dilin işleyiş düzeni ve bu düzeni yansıtan metinler üzerinde çalışmalar yapar. Böylece dilin doğasına, toplumsal yapıyla ilişkisine yönelik araştırmalara yönelir.

1960 yılında Amerika'ya gönderilir, Columbia ve Indiana Üniversitelerinde “*Değişik Düzeylere Göre Metin Hazırlama ve Anlatım Teknikleri*” konusunda eğitim görür (1963). Amerika'dan döndüğü dönemlerde okuma yazma kitapları projesinde çalışır, bu proje kapsamında Türkçede en çok kullanılan sözcükleri kullanarak kısa öyküler hazırlar. Bu öyküler yoluyla, bir metnin kolay okunurluk düzeyinin bağlı olduğu koşulları saptamaya yönelir. 1968 yılında yazılı anlatım çalışmalarında kullanılan teknikleri gösterme, bunu metinlerle somutlama amacıyla “*Yazma Tekniği*” adıyla bir kitap yayımlar. 1969 yılında Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Temel Türkçe Bölümünde Bölüm Başkanı olur (1968-1972). Bölümün amacı; anadilini güzel, doğru ve etkili biçimde kullanma gücünü öğrencilere kazandırmak, onların okuduğunu, dinlediğini anlamak, anladıklarını sözle ve yazıyla anlatma yetilerini geliştirmektir. Bu alanda yine birçok çalışmalarda bulunan Emin Özdemir, 1975 yılında Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksekokulu; bugünkü adıyla İletişim Fakültesinde öğretim görevlisi olur, “Okuma ve Anlatım Teknikleri”, “Yazınsal Türler”, “Edebiyatta Temel Kavramlar” adlı dersleri vermeye başlar.

Öğretim görevlisi olarak çalıştığı dönemde düşünceyi geliştirme ve anlatım yollarını anlatan; *Eleştirel Okuma, Yazınsal Türler, Edebiyat Bilgileri Sözlüğü, Edebiyatta Dönemler- Yönelimler* yapıtlarını yazmıştır.

Yazın yaşamı boyunca eleştirel düşüncelerini ve yaşama ilişkin deneyimlerini okurla paylaşma yoluna gitmiştir. Düşünsel eyleme yönelik görüşlerini *Körleşme* adlı denemesinde şöyle dile getirmektedir:

“Düşünme düş kurma yetileri körleşmiş, kurumuş kişilerin yaşamları, tenselliğin ötesine geçemez. Böyleleri, kendilerine de, çevrelerine de sorgulayıcı bir gözle bakamazlar. Yaşamdaki çirkinliklerin, güzelliklerin ayırımına varamazlar; otsu bir yaşamları vardır. Paslanmış inançların, saplantıların tutsağıdırlar” (Özdemir, 2009a :66).

Özdemir, Amerika’daki eğitiminden döndükten sonra Türk Dil Kurumu’na üye olur. Üyelikten sonra kurumun Yönetim Kurulu’na girer, 1973 yılında da Terim Kolu Başkanlığına seçilir. Terim Kolu’nun kurumun amaçlarını gerçekleştirmede özel bir yeri vardır. Türkçe bilim dilini oluşturma, bilimsel kavramları Türkçe sözcüklerle karşılama, Terim Kolunun çalışma alanını belirler. Emin Özdemir’in başkanlığı döneminde bilim dallarının (Doğal ve Deneysel Bilimler, İnsan Bilimleri, Güzel Sanatlar, İletişim gibi) alanların terim sözlüklerini hazırlatma çalışması başlar. Bu arada üniversitelerle sıkı bir işbirliğine gidilir. Özdemir, kendi alanlarının terimlerini Türkçeleştirmek isteyenlere kılavuzluk amacıyla bir terim hazırlama kılavuzu hazırlar. Bu kitap üniversitelerin çeşitli bilim dallarında çalışan bilim adamlarına gönderilir. Türk Dil Kurumunda kolların yanı sıra değişik yarkurullar da vardır. Bu kurullardan biri de Batı Kökenli Sözcüklere Karşılıklar Bulma yarkuruludur. Emin Özdemir de bu kurulun üyelerinden biridir. Kurulda, Prof. Dr. Samim Sinanoğlu, Tahsin Saraç da vardır. Emin Özdemir, Sinanoğlu ve Saraç ile birlikte yabancı sözcüklere karşılık olabilecek sözcükleri belirlemeye yönelik çalışmalarına devam eder. Bu çalışmalar çerçevesinde “yerel”, “alıntı”, “sözel” ve “seçenek” sözcükleri Emin Özdemir’in yaratısı olarak yarkurulca benimsenir.

1996'da Ankara Üniversitesi'ndeki öğretim görevliliğinden emekliye ayrılır. 1997'de TÜBİTAK *Bilim ve Teknik*, *Bilim Çocuk* dergilerinde yayın danışmanlığı yapar. ODTÜ Koleji, İhsan Doğramacı Vakfı Bilkent Özel İlköğretim Okulu'nda öğretmenlerin Türkçeyi güzel ve etkili biçimde öğretebilmeleri için gereken çağdaş yöntemleri onlarla tartışır ve bu bağlamda öğretmenlere yardımcı olmaya çalışır. Özdemir'in *Türk Dili*, *Çağdaş Türk Dili*, *Sözcükler*, *Kitaplık* ve *Çağdaş Eleştiri* dergilerinde Türkçeye, dilin kullanımına ve Türkçenin güncel sorunlarına vb. ilişkin makaleleri ve denemeleri bulunmaktadır.

EK 2. EMİN ÖZDEMİR'İN İNCELENEN YAPITLARI

EK 2.1. EMİN ÖZDEMİR'İN KİTAPLARI

Özdemir, Emin. (1966). *Türkçe Öğretimi Kılavuzu*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Özdemir, Emin. (1968). *Dil Devrimimiz*. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe Üzerine*. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1972). *Terim Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, Emin. (1973). *Dil ve Yazar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, Emin. (1976). *Okuma Sanatı*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Özdemir, Emin. (1976). *Öz Türkçe Kılavuz Sözlük*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Özdemir, Emin. (1982). *Mustafa Nihat Özön*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, Emin. (1990). *Düşüncenin Toprağı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Özdemir, Emin (1990). *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin. (1991). *Okuma ve Metin İnceleme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Özdemir, Emin. (1994). *Türk ve Dünya Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özdemir, Emin. (1998). *Anlatım Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin., Binyazar, Adnan. (1998). *Yazma Öğretimi, Yazma Sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.

Özdemir, Emin. (2000). *Erdemin Başlı Dil*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2000). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2001). *Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2002). *Dilin Öte Yakası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003). *Öykülerle Atasözleri*. İstanbul: Önel Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003). *Düzyazının Sorgulayan Gücü*, İstanbul: Dünya Yayınları.

Özdemir, Emin. (2003). *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin. (2004). *Anadilin Toprağında*. İstanbul: Dünya Kitapları.

Özdemir, Emin., Mürsel, Canan Güney. (2004). *Türkçe Okuma ve Çalışma Kitabı 2*. İstanbul: Bileşim Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2006). *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Bilgi Yayınları.

Özdemir, Emin. (2007). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, Emin. (2008). *İnsan Yüreğine Yolculuk*. İstanbul: Can Yayınları.

Özdemir, Emin. (2011). *Yüzler ve Sözcükler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

EK 2.2. EMİN ÖZDEMİR'İN MAKALELERİ VE DENEMELERİ

Özdemir, Emin. (1967). *Öz Türkçe Üzerine: Anlamadıkları*, *Türk Dili Dergisi*, 17 (194), 177- 178.

Özdemir, Emin. (1967). *Öz Türkçe Akımı ve Falih Rıfkı Atay*, *Türk Dili Dergisi*, 16 (190), 759- 764.

Özdemir, Emin. (1967). *Türk Dili İçin [Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü]*, (Kitaplar - Tenkit), *Türk Dili Dergisi*, 16 (185), 388- 390.

Özdemir, Emin. (1968). *Öz Türkçe: Ahmet Kabaklı'ya*, Türk Halk Edebiyatı özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 19 (207), 543- 546.

Özdemir, Emin. (1968). *Öz Türkçe: Kubalı'nın Yanılgısı*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (203), 542- 544.

Özdemir, Emin. (1968). *Öz Türkçeci Ataç*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (200), 156- 160.

Özdemir, Emin. (1968). *Öz Türkçe Üzerine: Sövmektir Onların İş*, 18 (199), 66-67.

Özdemir, Emin. (1968). *Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış*, *Türk Dili Dergisi*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (ss.177-203).

Özdemir, Emin. (1968). *Öz Türkçe Üzerine: Beylik Sözler*, *Türk Dili Dergisi*, 18 (199), 63-64.

Özdemir, Emin. (1969). *Atatürkçülük Açısından Öz Türkçe Akımı*, *Türk Dili Dergisi*, 21(218), 115-118.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Bilim Dili, Türk Dili Dergisi*, 21 (219), 248-251.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Ayraç İçindeki Sözler, Türk Dili Dergisi*, 20 (216), 769-770.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Çeviri Dili ve Öz Türkçe, Türk Dili Dergisi*, 20 (215), 673- 675.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Gerçek Suçlu, Türk Dili Dergisi*, 21 (218), 158-159.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Kurallar ve Sözcükler, Türk Dili Dergisi*, 20 (211), 85-88.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Oyun Dili ve Öz Türkçe, Türk Dili Dergisi Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı*, 20 (214), 583-585.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Saplantı, Türk Dili Dergisi*, 21 (217), 60-63.

Özdemir, Emin. (1969). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Gücü, Türk Dili Dergisi*, 20 (216), 770-771.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Anadil Bilinci, Türk Dili Dergisi*, 21 (221), 423- 426.

Özdemir, Emin. (1970b). *Öz Türkçe: Bilim Dili, Türk Dili Dergisi*, 22 (224), 149- 152.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Dil Donkişotluğu, Türk Dili Dergisi*, 23 (231), 262-265.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Dilbilim Açısından, Türk Dili Dergisi*, 22 (227), 414-417.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Mutlu Aşama, Türk Dili Dergisi*, 22(228), 484-486.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Nedenleme, Türk Dili Dergisi*, 22 (226), 327-330.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Soyut Kavramlar, Türk Dili Dergisi*, 23 (230), 183-186.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Sözcüklerden Öte, Türk Dili Dergisi*, 21 (222), 503-506.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Tanıtlama, Türk Dili Dergisi*, 23 (229), 60-61.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Yanıltmaca, Türk Dili Dergisi*, 22 (223), 65-68.

Özdemir, Emin. (1970). *Öz Türkçe: Yeni Sözcükler, Türk Dili Dergisi*, 22 (225), 228-231.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Çok Anlamlılık, Türk Dili Dergisi*, 24 (236), 164- 165.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Anlam Alanı, Türk Dili Dergisi*, 24 (238), 307- 308.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Batıdan Gelen Sözcükler, Türk Dili Dergisi*, 24 (240), 487-491.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* [Ömer Asım Aksoy], *Türk Dili Dergisi*, 25 (242), 156-160.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Dil Devriminin Sözlüğü* [Ali Püsküllüoğlu: *Öz Türkçe Sözlük*], *Türk Dili Dil ve Edebiyat Sözlüğü*, 25 (243), 220-223.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Dil ve Söz*, *Türk Dili Dergisi*, 24(236), 161-164.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Döne Döne*, *Türk Dili Dergisi*, 23 (233), 407-410.

Özdemir, Emin. (1971). *Eleştiri Dilimiz*, *Türk Dili Dergisi Eleştiri Özel sayısı-II*, 23 (234), 729-733.

Özdemir, Emin. (1971). *Güneşi Balçıkla Sıvayanlar*, *Türk Dili Dergisi*, 24(239), 328-332.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Karıştırılan Sözcükler*, *Türk Dili Dergisi*, 24 (238), 305-307.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Okuyucu Soruları*, *Türk Dili Dergisi*, 25(241), 53.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Dolaşımı*, *Türk Dili Dergisi*, 24(235), 77-80.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Tırpan'ın Dili* [Fakir Baykurt], *Türk Dili Dergisi*, 23(232), 318-321.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Yazar ve Dil*, *Türk Dili Dergisi*, 24(237), 245-248.

Özdemir, Emin. (1971). *Öz Türkçe: Yunus'un Çağrısı*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (241), 50-53.

Özdemir, Emin. (1972). *40. Yıl*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (250), 276- 281.

Özdemir, Emin. (1972). *Anı ve Anı Dilimiz Üzerine*, *Anı Özel Sayısı*, *Türk Dili Dergisi*, 25 (246), 398- 402.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Bir Uyarı*, *Türk Dili Dergisi*, 26(250), 361-362.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Bu mudur Bilim Dili?* [Nihad Sami Banarlı: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*], *Türk Dili Dergisi*, 25 (244), 287-290.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Dışı Kalaylı İçi Alaylı* [Nihad Sami Banarlı: *Türkçenin Sırları*], *Türk Dili Dergisi*, 26(252), 510-514.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Dil İşçiliğidir Yazarlık*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (247), 63-67.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Sözcüklerin Dolaşımı* [Ali Püsküllüoğlu: *Efsaneler*], *Türk Dili Dergisi Anı Özel Sayısı*, 25(246), 683-685.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Temcit Pilavı Gibi* [Faruk K. Timurtaş], *Türk Dili Dergisi Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı*, 27(253), 125-128.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Türkçeleri Varken*, *Türk Dili Dergisi*, 26(249), 257-258.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Türkçenin Zenginliği*, *Türk Dili Dergisi*, 25(245), 359-362.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Yasasal Süleyman*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (248), 165- 167.

Özdemir, Emin. (1972). *Öz Türkçe: Yenilgidir Bunun Adı*, *Türk Dili Dergisi*, 26 (249), 254-257.

Özdemir, Emin. (1973). *Cumhuriyet Döneminde Dilimiz*, Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Dili ve Yazını Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 29 (266), 77-89.

Özdemir, Emin. (1973). *Toplum ve Edebiyat [Adnan Binyazar]*, (Kitaplar – Tenkit), *Türk Dili Dergisi*, 28 (261), 208- 210.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Atatürk'ün Dil Ülküsü*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (290), 641- 642.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Dilde Yaşama*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (289), 555- 557.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Halkla Bütünleşme*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (288), 494- 497.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Ölçü*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (283), 276- 278.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Suç mudur Anadilini Sevdirmek?*, *Türk Dili Dergisi*, 32 (287), 436- 439.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Yanlış Bulayım Derken*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (285), 439- 441.

Özdemir, Emin. (1975). *Değiniler- Düzeltiler: Yanlış Bir Yaklaşım*, *Türk Dili Dergisi*, 31 (284), 347- 349.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Bir Öneri Üzerine, Türk Dili Dergisi*, 34 (303), 699- 701.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Deyimlerimiz, Türk Dili Dergisi*, 32 (295), 246- 248.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Halk Dilinden Yazı Diline, Türk Dili Dergisi*, 33 (292), 26- 28.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Halkın Dilidir Öz Türkçe, Türk Dili Dergisi*, 34 (301), 495- 497.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Kanıtlamak Gerek Bu Yargıyı, Özel Bölüm: Özleştirme Durdurulamaz, Türk Dili Dergisi*, 33 (294), 140- 142.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Kim Dinler Genelgeyi?, Türk Dili Dergisi*, 33 (293), 77-78.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Nasıl Yaratılıyor Yeni Sözcükler?, Türk Dili Dergisi*, 33 (297), 435- 437.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Özlenen, Türk Dili Dergisi*, 34 (302), 585- 587.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Söz Varlığımız Nasıl Değışiyor?, Türk Dili Dergisi*, 33 (296), 344- 345.

Özdemir, Emin. (1976). *Değıniler- Düzeltiler: Ulusçuluğun Ölçütüdür Dil Devrimi, Türk Dili Dergisi*, 34 (300), 416- 417.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Avurdu Yellilik, İkinci Yeni [Özel Sayısı], Türk Dili Dergisi*, 35 (309), 543- 547.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Aksoy'un Eylemi*, Ömer Asım Aksoy Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 35 (305), 107- 112.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Bizim Dilimiz Nasıl Oluşuyor?*, Yazında Kadın Duyarlığı [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (315), 648- 652.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Dil Devrimini Yerme Dersleri*, Sevgi Soysal Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 35 (304), 15- 19.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Kuralcı Yaklaşım*, Türkistan Günlüğü, *Türk Dili Dergisi*, 36 (310), 19- 23.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Kimden Yana, Kime Karşı?*, Roman Çalışmaları, *Türk Dili Dergisi*, 35 (306), 253- 257.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Örnek Bir Girişim*, Çocuk Yazını [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (311), 105- 108.

Özdemir, Emin. (1977). *Öz Türkçeci Ataç*, Ataç Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 35 (308), 412- 414.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Özleştirme Üzerine Yinelemeler*, Yargı Dili [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 36 (312), 209- 214.

Özdemir, Emin. (1977). *Söylev'in Anlatım Örüntüsü*, Okunuşunun 50.Yılında Söylev Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 36 (314), 380- 390.

Özdemir, Emin. (1977). *Değıniler- Düzeltiler: Anadili Duyarlığı*, *Türk Dili Dergisi*, 35 (307), 339-342.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Anadilin Toprağında*, Dilbilim ve Gösterge Kuramı [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (320), 396-399.

Özdemir, Emin. (1978). *Hekimlik Dilimizi Türkçeleştirme Çalışmaları*, Hekimlik Dili [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (318), 173- 176.

Özdemir, Emin. (1978). *Sevginin Ezgicisi [Ceyhun Atuf Kansu'ya Dair]*, Ceyhun Atuf Kansu İçin [Özel Sayı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (319), 292- 295.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcük Salkımları*, Ağâh Sırrı Levend Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 38 (327), 645- 649.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Türkçenin Tadı*, Çağdaş Hamlet [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (325), 472- 475.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Yanılsama*, Yazın Dergileri [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (321), 480- 484.

Özdemir, Emin. (1978). *Yazı Devriminin Getirdikleri*, Yazı Devrimi [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (326), 540- 547.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Yeni Aşama*, Dil Yazıları [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 38 (324), 366- 368.

Özdemir, Emin. (1978). *Değıniler- Düzeltiler: Yeni Sözcükler Yaratırken*, Divan Şiirinden Günümüze [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (317), 126- 130.

Özdemir, Emin. (1978). *1977'de Dilsel Etkinlikler*, Geçen Yıla Bakış [Özel Sayısı], *Türk Dili Dergisi*, 37 (316), 21- 28.

Özdemir, Emin. (1978). *Hekimlik Dilimizi Türkçeleştirme Çalışmaları*, Hekimlik Dili Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 37 (318), 173- 176.

Özdemir, Emin. (1978). *Batı Kaynaklı Sözcükler.*, A.Binyazar ve M. Öztekin. (Editörler) Yazın ve Bilim Dilimiz. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss.42,44)

Özdemir, Emin. (1979). *Değıniler- Düzeltiler: Anlaşılmayan, Türk Dili Dergisi*, 40 (337), 205- 209.

Özdemir, Emin. (1979). *Değıniler- Düzeltiler: Dillerde Varsılığın Ölçüsü, Türk Dili Dergisi*, 39 (328), 21- 24.

Özdemir, Emin. (1979). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcüklerin Öyküsü, Türk Dili Dergisi*, 39 (329), 98- 102.

Özdemir, Emin. (1979). *Değıniler- Düzeltiler: Yanlış Bir Çıkarım, Türk Dili Dergisi*, 40 (336), 140- 144.

Özdemir, Emin. (1980). *Atatürk ve Türkçe, Türk Dili Dergisi*, 41 (347), 486- 489.

Özdemir, Emin. (1980). *Anadilin Toprağında Solumayanlar, Türk Dili Dergisi*, 41(342), 129- 132.

Özdemir, Emin. (1980). *Mustafa Nihat Özön, Türk Dili Dergisi*, 41(341), 89- 94.

Özdemir, Emin. (1980). *Değıniler- Düzeltiler: Sözcükler Yasaklanamaz, Türk Dili Dergisi*, 41 (343), 202- 206.

Özdemir, Emin. (1980). *Türkçe- Norveççe Sözlük [Bernt Brendemoen-Yaşar Tanrıkut], Türk Dili Dergisi*, 41 (347), 537- 538.

Özdemir, Emin. (1981). *Atatürk'ün Dil Savaşı, Atatürk Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi*, 42 (353), 689- 698.

Özdemir, Emin. (1981). *Gerçekçilik: Gerçekçilik Üzerine Yargılar*, Yazın Akımları Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 42 (349), 97- 119.

Özdemir, Emin. (1981). *İlk Ödev*, Özel Bölüm: Şiir Çalışmaları, *Türk Dili Dergisi*, 43 (356), 65- 68.

Özdemir, Emin. (1981). *Sisavcılar Neyi Savunuyor?*, Özel Bölüm: Necati Cumalı ve Şiiri, *Türk Dili Dergisi*, 42 (350), 467- 472.

Özdemir, Emin. (1981). *Türk Dili Dergisinde Dil Tartışmaları*, Türk Dili Otuz Yaşında, *Türk Dili Dergisi*, 43 (358), 197- 205.

Özdemir, Emin. (1981). *Anışlar: Varlık'la Gelen [Yaşar Nabi Nayır'a Dair]*, Atatürk Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 42 (353), 804- 805.

Özdemir, Emin. (1982). *Bir Türkçe Öğretmenine Mektup*, *Türk Dili Dergisi*, 44 (366), 322- 327.

Özdemir, Emin. (1983). *Türkçe Öğretimi: Anadili Öğretimi*, Dil Öğretimi özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 47 (379- 380), 18-30.

Özdemir, Emin. (2007). *Mutlukentin Yöneticisinin Yaratılış Öyküsü.*, S:Sever. (Editör) II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi Basımevi, 893.

Özdemir, Emin. (2009). *Körleşme. Kitaplık Dergisi*. 64 (126), 64- 68.

Özdemir, Emin. (2010). *Yazının İnce Ayarı*. İstanbul: Sözcükler Dergisi.

Özdemir, Emin. (2010). *Dil ve Yurttaşlık Bilinci*. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*. 23(266), 22.

Özdemir, Emin. (2010). *Türkçenin Olanaklarını Genişleten Emin Özdemir’le “İnsan Yüreğine Yolculuk.” Çağdaş Türk Dili Dergisi*. 23 (269), 185.

EK 2.3. EMİN ÖZDEMİR’İN ÇOCUK KİTAPLARI

Özdemir, Emin. (1978). *Türkçemi İlerletiyorum*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Özdemir, Emin. (2007). *Sözcük Sözcük İçinde*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008). *Mutlukent’in Yöneticisi*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008). *Ölümsüzlük Gezegeni*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, Emin. (2008). *Bizler Büyüyünce*, İstanbul: Özyürek Yayınları.

Özdemir, Emin. (2009). *Yalnızlığı Seven Kırlangıç*. Ankara: Kök Yayıncılık.